

---

welstandsnota
LEIDEN

Maart 2010

Voorwoord Welstandsnota 2010

Voor u ligt de nieuwe welstandsnota voor Leiden. Met deze nota willen we er voor blijven zorgen dat het welstandsbeleid en de welstandstoets van bouwplannen bijdragen aan de unieke kwaliteit van onze stad en ons cultureel erfgoed. Maar met deze nota beogen we ook niet door te schieten in regelgeving, waar dat met het huidige welstandsbeleid naar onze mening soms het geval is.

Met deze herziene nota willen we met name de indieners van kleine, veel voorkomende bouwplannen tegemoet komen. Per bouwplan hebben we een minimale set van sneltoetscriteria opgesteld. Als daaraan voldaan wordt kan zo'n plan ambtelijk getoetst worden en kan de bouwvergunning snel verleend worden. Zonder dat er nog een toetsing door de welstandscommissie nodig is. Voor enkele andere gebieden, met name de beschermde stadsgezichten binnenstad en zuidelijke schil, gelden aanvullende sneltoetscriteria. In deze gebieden zijn de criteria aangescherpt omdat het belangrijk is de bestaande ruimtelijke of architectonische kwaliteit te borgen.

De discussie over het welstandsbeleid heeft in de gemeenteraad geleid tot de wens om met de nieuwe nota alleen te regelen wat strikt noodzakelijk is en daarin zo concreet mogelijk te zijn. Deze nota beperkt zich tot gebouwen in relatie tot de omgeving. Voor een groot deel van de stad is het welstandsniveau gedefinieerd als 'terughoudend beheer', waar in de vorige nota het grootste deel van de stad viel onder een 'regulier' welstandsregime. Geprobeerd is dit verschil zowel in de sneltoetscriteria voor kleine plannen als in de gebiedscriteria voor grote(re) plannen tot uiting te laten komen. En we hebben geprobeerd dit op een leesbare en overzichtelijke manier te doen. Op zo kort mogelijke termijn willen we de nota op een gebruiksvriendelijke manier digitaal raadpleegbaar maken, opdat u snel kunt zien waar uw bouwplan aan moet voldoen.

Pas in de praktijk zal blijken of we in onze opzet geslaagd zijn. Ik heb niet de pretentie dat we een perfect verhaal hebben, maar vertrouw er wel op dat we met deze nota zowel een gewenst als een helder kader bieden voor alle gebruikers van de nota.

Pieter van Woensel,
wethouder Ruimtelijke Ordening, Binnenstad en Publiekszaken

Inhoud

Voorwoord

Welstandsnota 2010	3

1. Inleiding en gebruik

Stroomschema	10
Evaluatie welstandsnota 2004	11
Toetsing	11
Gebruik	12

2. Ruimtelijk beleid

Stedenbouwkundige plannen	19
Beeldkwaliteitplannen	19
Overig beleid	21

3. Welstand op hoofdlijnen

Hoofdlijnen	25
Welstandscriteria algemeen	26
- Relatie tussen vorm, gebruik en constructie	27
- Relatie tussen bouwwerk en omgeving	27
- Betekenissen van vormen in sociaal-culturele context	28
- Evenwicht tussen helderheid en complexiteit	28
- Schaal en maatverhoudingen	28
- Materiaal, textuur, kleur en licht	29
Ruimtelijke kwaliteit	29
- Groei	29
- Kenmerkende structuren	30
- Stedelijke dynamiek	31
Vitaliteit en bescherming	32
- Monumenten en beeldbepalende panden	32
- Beschermde gezichten	33
- Monument, beeldbepalend pand of beschermd gezicht?	34
Niveaus van welstand	34

4. Sneltoetscriteria

Sneltoets	39
- Aan- en uitbouwen (1)	40
- Bijgebouwen en overkappingen (2)	42
- Kozijn- en gevelwijzigingen (3)	44
- Dakkapellen en dakramen (4)	46
- Erfafscheidingen (5)	48
- Zonnepanelen en -collectoren (6)	50
- Technische installaties (7)	52
- Rolhekken, luiken en rolluiken (8)	54
- Zonweringen (9)	56

5. Gebiedscriteria

Gebieden en gebiedsindeling	60
- Binnenstad (1)	62
- Zuidelijke schil (2)	74
- Noord (3)	86
- Omgeving station (4)	94
- Merenwijk (5)	100
- Leidse Hout (6)	106
- Leeuwenhoek (7)	114
- Morskwartier (8)	120
- Stevenshof (9)	132
- Zuidwest (10)	136
- Cronestein (11)	148
- Roomburg (12)	156

6. Thematische criteria

Thema's	171
- Bedrijventerreinen	173
- Groen en recreatie	179

7. Objectcriteria

Objecten	187
- Dakopbouwen (1)	188
- Woonschepen (2)	190
- Vluchttrappen (3)	192
- Reclame aan de gevel (4)	194
- Reclame aan de gevel (5)	194

Bijlagen

Overzicht	201
- Verklarende woordenlijst	203
- Straatnaamregister	211

Colofon	233

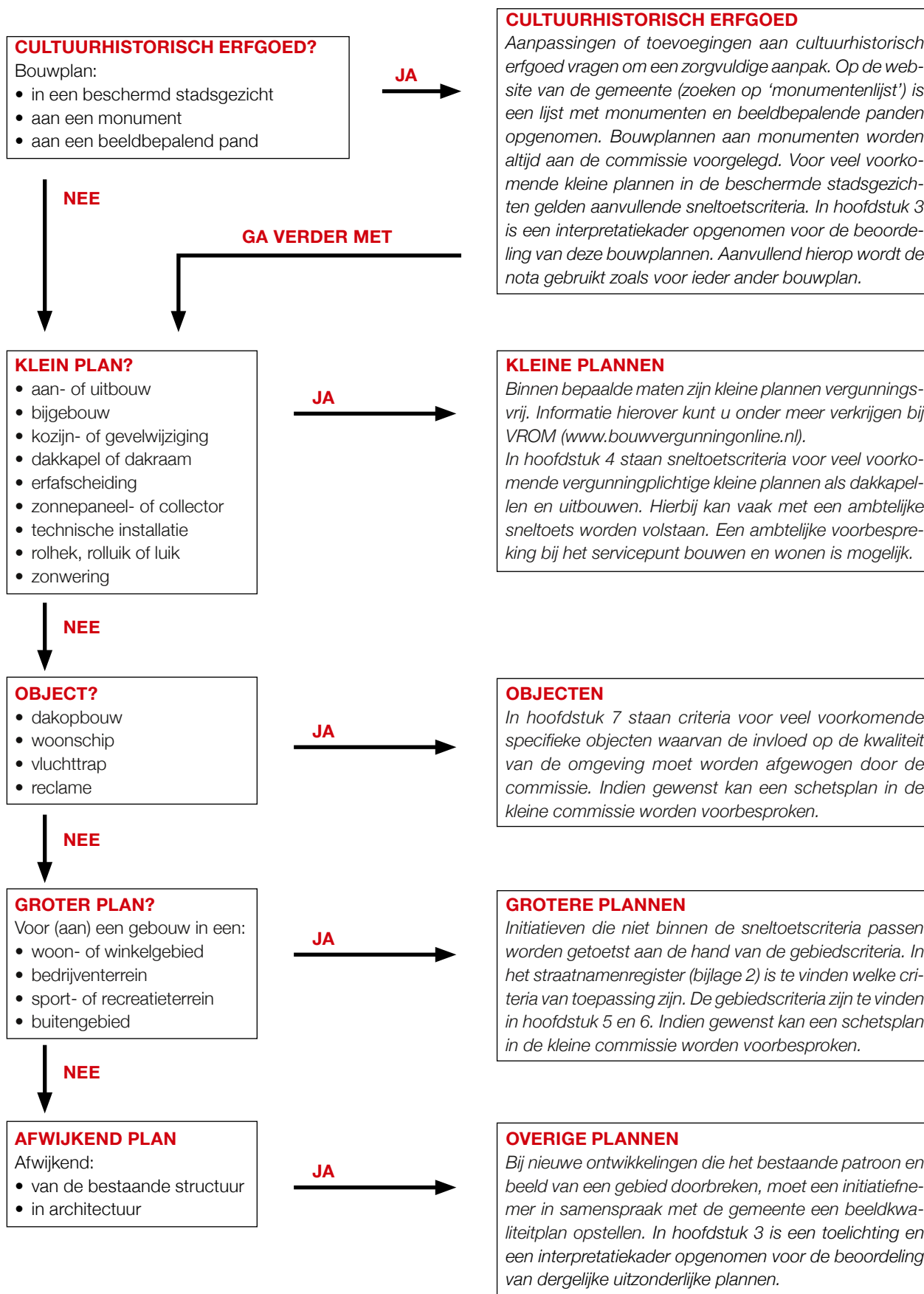

Inleiding en gebruik

Hoofdstuk 1

Uw bouwplan betreft:

Hoofdstuk 1 Inleiding en gebruik

PRAKTIJKVOORBEELD

Vraag: ik woon in de Merenwijk en wil aan de voorkant van mijn huis een kunststof dakkapel van 5,00 m plaatsen. Kan dat?

Is uw bouwplan een plan aan een monument of beeldbepalend pand?

Nee

Is uw bouwplan een 'klein plan'?

Ja

Heeft u een bouwvergunning nodig? Kijk hiervoor op: www.bouwvergunningonline.nl.

Ja

De sneltoetscriteria van bladzijde 44/45 zijn van toepassing. Een bouwplan dat aan deze criteria voldoet, hoeft niet aan de commissie voorgelegd te worden.

Welk beheerniveau is van toepassing op uw wijk?

Terughoudend beheer

Voor u zijn de bovenste vijf sneltoetscriteria op bladzijde 45 van toepassing.

Antwoord: op bladzijde 45 worden voor een dakkapel in de Merenwijk geen eisen aan het materiaal gesteld, dus een kunststof dakkapel is mogelijk. De maximale breedte van een dakkapel is aan de voorkant 70% van het dakvlak. Als uw dakvlak ruim 7 m breed is, is een dakkapel van 5,00 m met een korte procedure te vergunnen, mits deze ook aan de overige criteria voldoet. Is uw dakvlak smaller, dan wordt uw bouwplan alsnog aan de commissie voorgelegd, die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van de overige criteria uit de nota, zoals de gebiedscriteria.

De gemeente Leiden hecht waarde aan de kwaliteit van de gebouwde omgeving, maar wil burgers niet onnodig beperken in de mogelijkheid gebouwen aan te passen aan hun wensen. Het beoordelen van bouwplannen op redelijke eisen van welstand is één van de mogelijkheden om dit uitgangspunt in praktijk te brengen.

Bij een aanvraag voor een bouwvergunning wordt bekeken of een plan voldoet aan redelijke eisen van welstand. De gemeente beoordeelt hierbij het uiterlijk van het bouwwerk op zichzelf en in relatie tot de omgeving. De welstandsnota is het inhoudelijk kader voor de beoordeling. Met de herziening van 2010 wil de gemeente beleid en uitvoering beter op elkaar afstemmen.

Evaluatie welstandsnota 2004

Leiden voert al geruime tijd welstandstoezicht uit en heeft daarvoor naar aanleiding van de gewijzigde Woningwet 2004 een welstandsnota vastgesteld. Deze eerste nota is in 2008 geëvalueerd.

De nota gaat uit van welstand, die bijdraagt aan het behoud en de versterking van de beeldkwaliteit van Leiden. De stad is beschreven vanuit de ontwikkelingsgeschiedenis. De groei heeft geleid tot diverse stedenbouwkundige typologieën met bijbehorende mogelijkheden en beperkingen. Er zijn elf hoofdgebieden met een onderverdeling in subgebieden. Ook zijn er diverse objecten, die door hun aard en/of plaatsing bijzonder zijn en een aanvullend beoordelingskader hebben gekregen. De nota begint met een inleiding en de algemene welstandscriteria. De mate van toetsing is afhankelijk van de in de nota opgenomen welstandsregimes en de aard van het plan.

De conclusie van de evaluatie is, dat deze eerste versie van welstandsnota er niet op is gericht om de wijze van beoordelen uit te leggen, maar om het systeem waterdicht te maken. Dit leidt tot knelpunten in het gebruik. De uitwerking is niet optimaal voor de concrete beoordeling van bouwplannen, omdat de differentiatie van de bebouwing niet altijd leidend is geweest bij de indeling van gebieden. Voorgesteld is, de nota op dit punt te verbeteren en daarbij met name de gebiedsindelingen te herzien en de systematiek van de nota te verhelderen.

De herziening van 2010 zet ook in op actualisering van het welstandsbeleid. De stad heeft in de vijf jaar na het verstrijken van de eerste welstandsnota niet stilgestaan. Er zijn ontwikkelingen gestart en projecten opgeleverd. De ontwikkelingen en ervaringen van de afgelopen periode zijn verwerkt. Daarnaast uitte de raad bij de evaluatie de wens om de burger niet onnodig beperkingen op te leggen en zo min mogelijk te belasten met bureaucratische procedures. De nieuwe nota moet voor een groot deel van de stad terughoudend zijn in beleid en regelgeving.

Het nieuwe welstandsbeleid is meer gericht op de beleving van de burger en biedt aanvragers meer duidelijkheid door voor elk gebied of object criteria toe te voegen aan een beschrijving van karakter en uitgangspunten voor de beoordeling. De richtlijnen zijn niet alleen bedoeld om het advies van de commissie te onderbouwen, maar ook en vooral om de burger met bouwplannen vooraf informatie te geven over en inzicht in de wijze waarop de gemeente de bouwplannen beoordeelt. Leiden zet in op een effectieve welstandsnota, die enerzijds de burger zo veel mogelijk vrijheid en/of duidelijkheid biedt en anderzijds recht doet aan het karakter van de stad als geheel en de onderscheiden gebieden.

Toetsing

Bouwplannen moeten voldoen aan voorwaarden. Welstand is er één van. De welstandsnota is onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Ook bestemmingsplannen en ontwikkelingsvisies maken hier deel van uit. In dit beleid legt de gemeente vast op welke manier bouwplannen in het grote geheel passen. Ze vormen samen een toetsingskader.

Doel van het welstandsbeleid is de inhoudelijke gronden van het welstandstoezicht helder onder woorden te brengen. Prioriteit is allereerst inzichtelijkheid, zodat voor de belanghebbenden te begrijpen is wat de toetsingscriteria zijn waarop het bouwplan wordt beoordeeld. Ook een goede balans tussen zekerheid en flexibiliteit is van belang. De gemeente wil zoveel mogelijk zekerheid bieden over de aspecten die een rol spelen bij de welstandsbeoordeling, maar tegelijkertijd ruimte kunnen blijven geven aan vernieuwing en flexibiliteit.

De welstandsbeoordeling gebeurt door een onafhankelijke commissie. De rol van de commissie wordt in Leiden vervuld door de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit, verder in de nota aangehaald als 'de commissie'.

De commissie dient zich bij de planadvisering te baseren op de welstandsnota. Voor kleinere plannen, zoals aanbouwen en dakkapellen geldt de wens duidelijkheid te verschaffen in de vorm van sneltoetscriteria, waarbinnen een gemandateerde ambtenaar in staat is kleine bouwplannen af te handelen. De beoordeling door de commissie of de ambtenaren leidt tot een advies, dat door het gemeentebestuur wordt meegewogen bij het besluit over de vergunningverlening.

Gebruik

De welstandsnota is geschreven om te worden gebruikt. De initiatiefnemer van een bouwplan moet er in kunnen vinden welke eisen worden gesteld. Ambtenaren moeten kleine plannen kunnen beoordelen. De commissie moet op basis van de beschrijvingen en criteria plannen van een onderbouwd advies kunnen voorzien. Er zijn allerlei soorten plannen, die afhankelijk van hun maat en omgeving op een andere manier moeten worden bekeken. De beoordelingscriteria zijn in grote lijnen geordend naar de mate waarin een plan van invloed is op zijn omgeving en de eigenschappen van deze omgeving.

Sneltoets kleine plannen

In praktijk kan het best eerst worden bekeken of een plan valt onder de sneltoetscriteria. Voor het realiseren van kleine plannen als dakkapellen en uitbouwen aan woningen bieden deze vereenvoudigde criteria veelal voldoende mogelijkheden. Een plan dat past in de criteria, kan in veel gevallen door een ambtenaar worden beoordeeld en zal alleen in twijfelgevallen aan de commissie worden voorgelegd.

De sneltoetscriteria zijn niet van toepassing op monumenten en plannen binnen beschermde stadsgezichten. Voor de beschermde stadsgezichten zijn daarom aanvullende sneltoetscriteria opgesteld, zodat ambtelijke afhandeling in een aantal gevallen wel mogelijk is. In de praktijk kan een behoorlijk deel van de kleine plannen op deze manier worden afgehandeld. De sneltoetscriteria zijn te vinden in hoofdstuk 4.

Gebieden, thema's en objecten

Voor plannen die de sneltoets overstijgen, is het van belang in welk gebied zij worden geplaatst. Het gaat daarbij om plannen, die niet meer ondergeschikt zijn. Het zijn bouwwerken, waarvan met name de invloed op de kwaliteit van de omgeving bezien vanuit de openbare ruimte moet worden

afgewogen. De beschrijvingen en criteria zijn minder vast omlijnd dan die van de veel voorkomende kleine bouwplannen. Deze plannen gaan naar de commissie, die zo nodig ook de criteria voor de sneltoets in de beoordeling betreft. In de bijlage is een straatnamenregister opgenomen, waarin te vinden is welk gebied van toepassing is. Indien gewenst kan van tevoren met de kleine commissie worden gesproken over de interpretatie van de criteria.

Om niet per gebied beschrijvingen en criteria voor vaker voorkomende thema's en objecten te hoeven herhalen zijn voor onder meer sport- en bedrijventerreinen thematische criteria opgenomen en voor onder meer woonboten en dakopbouwen objectcriteria opgenomen. Deze plannen worden op dezelfde wijze door de commissie behandeld.

De beschrijvingen en criteria van de gebieden zijn te vinden in hoofdstuk 5, die van de thema's in hoofdstuk 6 en die van de objecten in hoofdstuk 7.

Overige plannen

Niet alle plannen passen binnen de criteria van de sneltoets, gebieden, thema's of objecten. Met deze plannen is iets bijzonders aan de hand. Zij onttrekken zich bijvoorbeeld aan de bebouwingsstructuur, zetten een nieuwe weg in of betreffen aanpassingen binnen de invloedssfeer van monumenten. Dit zijn plannen waar de commissie zich met zorgvuldigheid over buigt om een onderbouwd advies te geven. Om dit soort plannen te kunnen beoordelen is een interpretatiekader opgesteld, dat onder de noemer welstand op hoofdlijnen in hoofdstuk 3 is opgenomen. In het geval een initiatiefnemer wordt gevraagd een beeldkwaliteitplan op te stellen zoals bedoeld in hoofdstuk 2, is het raadzaam rekening te houden met deze hoofdlijnen.

Ruimtelijk beleid

Hoofdstuk 2

Hoofdstuk 2 Ruimtelijk beleid

De welstandsnota is onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. In dit hoofdstuk is een samenvatting gemaakt van relevant ruimtelijk kwaliteitsbeleid zoals stedenbouwkundige plannen, beeldkwaliteitplannen, monumenten en cultuurhistorie, groen en water. Deze samenvattingen zijn gebruikt om de uitgangspunten voor de vernieuwing van de welstandsnota vast te stellen. Daarnaast is in dit hoofdstuk aangegeven wat de procedure is als de nota onvoldoende handvatten biedt.

Stedenbouwkundige plannen

Leiden is in ontwikkeling. Voor diverse deelgebieden zijn stedenbouwkundige plannen zoals visies en bestemmingsplannen opgesteld.

Gebiedsvisie Leiden Zuidwest 2009

Voor Leiden Zuidwest zijn in de loop van de tijd diverse plannen opgesteld. De gebiedsvisie Leiden Zuidwest is een inspiratiebron voor alle toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Een van de conclusies is dat er momenteel geen plekken en gebouwen van bovengemiddelde kwaliteit in de wijk aanwezig zijn. Nieuwbouwplannen moeten hier verandering in brengen. Daarom worden grootschalige nieuwbouwprojecten, zoals het sportpark in het Haagwegkwartier, op basis van een beeldkwaliteitplan ontwikkeld.

Herziening bestemmingsplannen

Bestemmingsplannen geven voorschriften voor de functie en het ruimtebeslag, zoals rooilijnen en bebouwingspercentages, van bebouwing. In de bestemmingsplannen zijn de beeldbepalende panden aangewezen. Daarnaast is een deel van de cultuurhistorische waarden van beschermde stadsgezichten in de bestemmingsplannen gewaarborgd. Bestemmingsplannen worden op basis van de wet een keer per 10 jaar herzien en zijn bij eventuele overlappingsen leidend bij de beoordeling van bouwplannen.

Beeldkwaliteitplannen

Leiden gebruikt regelmatig beeldkwaliteitplannen om te sturen op de kwaliteit van nieuwe ontwikkelingen. Na de vaststelling van een beeldkwaliteitplan kan deze opgenomen worden in de welstandsnota. Het beeldkwaliteitplan, als 'vertaling' van de algemene welstandscriteria, fungeert dan als uitsluitend toetsingskader voor plannen op de te ontwikkelen locaties. De welstandscommissie beoordeelt een gebouw ook in relatie tot zijn omgeving. In twijfelgevallen kan de commissie teruggrijpen op de uitspraken die hierover gedaan worden in het betreffende beeldkwaliteitplan.

Beeldkwaliteitplan Haagwegkwartier West

Het beeldkwaliteitplan Haagwegkwartier West geeft voor een deel van dit plangebied de richtlijnen voor de beoordeling van de definitieve bouwplannen en de inrichting van de openbare ruimte. De grotere bouwplannen in dit deel van gebied 10 worden aan de uitgangspunten van het beeldkwaliteitplan getoetst. De commissie kan dit plan in de beheerfase aanvullend gebruiken.

Beeldkwaliteitplan Leeuwenhoek

Uitgangspunt is een groene campus met alzijdige vrijstaande gebouwen. Bijzondere massa's en uitwerkingen hebben een stedenbouwkundige aanleiding. Gebouwen staan in de voorgevelrooilijn en zoveel mogelijk direct in het groen. Bouwhoogtes sluiten aan op het hoogbouwbeleid. De deelgebieden hebben in het algemeen een veelkleurige invulling. De grotere bouwplannen

in dit deel van gebied 7 worden aan de uitgangspunten van het beeldkwaliteitplan Leeuwenhoek getoetst. De commissie kan dit plan in de beheerfase aanvullend gebruiken.

Beeldkwaliteitplan Leiden-Noord: Nieuw Leyden

Nieuw Leyden wordt gedeeltelijk welstandsvrij ontwikkeld. Particulieren kunnen binnen de mogelijkheden die de bouwenvelop biedt welstandsvrij laagbouwoningen bouwen.

Voor de strook langs de Willem de Zwijgerlaan is een beeldkwaliteitplan opgesteld waarin uitspraken worden gedaan over de vier kavels waar hogere bebouwing is voorzien. Deze bebouwing vormt een ritmische wand in één rooilijn, beëindigd door een karakteristiek gebouw die door de rooilijn heen steekt. De architectuur is voornamelijk grootschalig.

Beeldkwaliteitplan Leiden-Noord: Groenordhallen

Op het terrein van de Groenordhallen komen verschillende verkavelingsrichtingen bij elkaar. Deze zijn verwerkt in een stedenbouwkundig plan. De moderne verkaveling in dit plan wordt ingevuld met traditionele architectuur met oog voor details.

Beeldkwaliteitplan Leiden-Noord: Van Voorthuysenlocatie

De Van Voorthuysendriehoek is een nieuwe toevoeging aan de ruimtelijke structuur van Leiden. Het is een uitbreiding van het bestaande park met daarin twee vrijstaande paviljoens en een gebouw dat uit meerdere elementen bestaat en een afsluitend gebaar maakt. De paviljoens hebben ieder een eigen specifieke hedendaagse architectuur, het afsluitende gebouw bestaat uit vier delen met een gelijkwaardige architectonische uitstraling.

Beeldkwaliteitplan Leiden-Noord: Willem de Zwijgerlaan

De Willem de Zwijgerlaan is de belangrijke verkeersader van Leiden-Noord. In deze laan komen twee overkluizingen waar langzaam verkeer veilig kan oversteken. De overkluizing bij het Kooiplein wordt bebouwd en maakt daarmee onderdeel van het nieuwe centrum van Leiden-Noord.

De grotere bouwplannen in de betreffende delen van gebied 3 worden aan de uitgangspunten van de beeldkwaliteitplannen Leiden-Noord getoetst. De commissie kan deze plannen in de beheerfase aanvullend gebruiken.

Beeldkwaliteitplan Roomburg

In 1999 is het beeldkwaliteitplan voor Roomburg opgesteld. Het plan beschrijft de gewenste kwaliteit van de nieuwe woonwijk tussen de Vliet en de A4. De wijk is inmiddels bijna geheel gebouwd en het plan is opgenomen in de gebiedsbeschrijving. De grotere bouwplannen in dit deel van gebied 12 worden aan de uitgangspunten van het beeldkwaliteitplan Roomburg getoetst. De commissie kan dit plan in de beheerfase aanvullend gebruiken.

Kwaliteitplan Station Zeezijde

Het terrein aan de Zeezijde is onderverdeeld in vier deelgebieden. Het Rijsburgerwegkwartier heeft gesloten bouwblokken met een middelgrote korrel en vlakke gevels. De gebouwen van het Leids Universitair Medisch Centrum zijn zowel in massa als in architectonische uitwerking groot en complexmatig. In beide gebieden vormen de straatwanden de openbare ruimte. Een deel van dit plan is indirect vastgesteld bij de vaststelling van het bestemmingsplan Station Zeezijde (het Boerhaavekwartier valt hiermee onder beeldkwaliteitplan Leeuwenhoek). De grotere bouwplannen in

de betreffende delen van gebied 7 worden aan de uitgangspunten van het beeldkwaliteitplan getoetst. De commissie kan dit plan in de beheerfase aanvullend gebruiken.

Overig beleid

Leiden heeft voor diverse bijzondere objecten beleid opgesteld waaraan initiatieven kunnen worden getoetst.

Modellenboek gevelreclame (2008)

Het modellenboek gevelreclame geeft voor zes deelgebieden in de binnenstad richtlijnen voor het aanbrengen van gevelreclame. Een reclamevoorstel wordt getoetst aan de relatie tussen de reclame en de functie van het gebied, de architectuur en de omgeving met betrekking tot eventuele (licht) overlast. Vergunningaanvragen die aan de regels uit het modellenboek voldoen, worden niet voorgelegd aan de commissie.

Modellenboek vluchttrappen (2005)

Dit modellenboek doet een handreiking voor gebouweigenaren om aan de veiligheidseisen met betrekking tot vluchttrappen te voldoen. Dit is alleen bedoeld voor panden waar een beperkt aantal kamers wordt verhuurd aan zelfredzame personen. Het modellenboek is vooral geschreven op monumenten en beeldbepalende panden en doet onder andere uitspraken over de constructie, de manier van bevestigen en het uiterlijk van vluchttrappen. Ter illustratie zijn diverse voorbeelden opgenomen. De criteria van object 3 zijn gebaseerd op de uitgangspunten van dit modellenboek.

Algemene Plaatselijke Verordening (2007)

De Algemene Plaatselijke Verordening geeft aan in welke gevallen een ligplaatsvergunning wordt afgegeven voor locaties aangewezen in een door de raad vastgesteld ligplaatsenplan. Hier worden onder andere uitspraken gedaan over veiligheid, gebruik en de ligging van woonschepen ten opzichte van elkaar en de omgeving. Bij object 2 is een verwijzing naar dit plan opgenomen.

Dit beleid is waar nodig verwerkt in de objectgerichte criteria in hoofdstuk 7. De modellenboeken vullen de welstandsnota aan met diverse voorbeelden en uitgebreide toelichting.

Nieuwe ontwikkelingen

Bij nieuwe ontwikkelingen die het bestaande patroon en beeld van een gebied doorbreken, moet een initiatiefnemer in samenspraak met de gemeente een beeldkwaliteitplan opstellen. Een dergelijk beeldkwaliteitplan schetst onder meer het nieuwe bebouwingsbeeld en moet voldoende basis bieden voor de welstandstoets. Voor informatie over het opstellen van en randvoorwaarden voor beeldkwaliteitplannen kunt u contact opnemen met de gemeente.

Beagle

millfjord ad-id

millfjord

Welstand op hoofdlijnen

Hoofdstuk 3

Hoofdstuk 3 Welstand op hoofdlijnen

Leiden is een vitale stad met een eigen dynamiek en onmiskenbare historische kwaliteiten. Welstand moet enerzijds recht doen aan en passen binnen het ruimtelijk kwaliteitsbeleid, dat met ontwikkelingsplannen en cultuurhistorisch beleid inzet op een stad die het aanzien waard is. Anderzijds is Leiden ook een stad, die zijn burgers waar redelijk de vrijheid wil geven gebouwen aan te passen aan eigen smaak en behoefte. In dit hoofdstuk zijn hoofdlijnen opgenomen, die de basis vormen voor de niveaukaart. Deze geeft aan hoe de gemeente de belangen van een aanvrager wil laten wegen ten opzichte van het aanzien van de directe omgeving of de stad als geheel.

In de meeste gevallen zullen de uitwerkingen in de volgende hoofdstukken volstaan: de sneltoetscriteria en de criteria voor gebieden, objecten en thema's. Wanneer deze niet toereikend zijn of wanneer er sprake is van een bijzondere situatie kan worden teruggegrepen op de hoofdlijnen, zoals die in dit hoofdstuk zijn opgenomen.

Afwegingen en welstandsniveau

Welstand is onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. In de toetsing moeten afwegingen voldoende flexibiliteit hebben om de kwaliteit op hoofdlijnen te kunnen bewaken en waar nodig meer precies kunnen duiden welke eigenschappen op een kleiner schaalniveau van belang zijn voor specifieke kwaliteiten. Wat die hoofdlijnen en meer specifieke kwaliteiten zijn, is afhankelijk van het plan en de plek.

Ook plannen die de regel ontstijgen, moeten bijdragen aan het beeld van de stad. Dit hoofdstuk geeft overwegingen voor de beoordeling van bouwplannen, waarvoor de uitgewerkte criteria niet voldoende houvast bieden. Het schetst de hoofdlijnen van welstand, stedenbouw en cultuurhistorie, die samen met de beschrijvingen elders in de nota kunnen worden gebruikt bij de beoordeling van dergelijke plannen. De dynamiek van de stad waarbinnen de welstand zijn rol vervult, wordt uiteen gezet.

Het vakmanschap zoals dat van ontwerpers mag worden verwacht, is te vinden in de algemene welstandscriteria. Daarna volgt een beschrijving van de ruimtelijke kwaliteit van Leiden. Ook opgenomen is een uiteenzetting over cultuurhistorische waarde van bebouwing onder de noemer 'vitaliteit en bescherming'.

De hoofdlijnen zijn vertaald in de niveaukaart, waarin voor elke plek in de stad het te hanteren welstandsniveau is weergegeven.

WELSTANDSCRITEIA ALGEMEEN

De algemene welstandscriteria zijn basisprincipes voor elke beoordeling, maar zijn voor de alledaagse praktijk niet direct van belang. Een gewoon bouwplan zal worden beoordeeld aan de hand van sneltoetscriteria of anders criteria voor gebieden, objecten danwel thema's verderop in de nota. De algemene welstandscriteria liggen (haast onzichtbaar) ten grondslag aan elke planbeoordeling, omdat ze het uitgangspunt vormen voor de uitwerkingen. In de praktijk zullen die uitwerkingen meestal voldoende houvast bieden voor de planbeoordeling.

De algemene welstandscriteria richten zich op de zeggingskracht en het vakmanschap van het architectonisch ontwerp en zijn terug te voeren op vrij universele architectonische kwaliteitsprincipes. De algemene welstandscriteria zijn gebaseerd op de notitie 'Architectonische kwaliteit, een notitie over architectuurbeleid' die prof. Ir. Tj. Dijkstra schreef als Rijksbouwmeester in 1985 (in 2001 gepubliceerd door 010 Uitgevers).

In de gevallen dat er twijfel ontstaat over de toepasbaarheid van de criteria voor gebieden, objecten of thema's dienen de onderstaande toelichting

en overwegingen als kader voor de welstandstoets. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een bouwplan te meegaand is aangepast aan de gebiedsgerichte welstandscriteria, maar onder de maat blijft en op den duur zijn omgeving negatief zal beïnvloeden.

Ook wanneer een bouwplan afwijkt van de bestaande of toekomstige omgeving maar door bijzondere schoonheid of situering wél aan redelijke eisen van welstand voldoet, kan worden teruggegrepen op de algemene welstandscriteria. De welstandsc commissie kan burgemeester en wethouders in zo'n geval gemotiveerd en schriftelijk adviseren af te wijken van de gebiedsgerichte en objectgerichte welstandscriteria. Daarbij kunnen de kaders voor ontwikkeling en behoud worden gebruikt om tot een onderbouwing te komen. In de praktijk betekent dit dat het betreffende plan op grond van de algemene welstandscriteria wordt beoordeeld en dat de bijzondere schoonheid van het plan met deze criteria overtuigend kan worden aangetoond. Het niveau van 'redelijke eisen van welstand' ligt dan uiteraard hoog, het is immers redelijk dat er hogere eisen worden gesteld aan de zeggingskracht en het architectonisch vakmanschap naarmate een bouwwerk zich sterker van zijn omgeving onderscheidt.

Aan de andere kant kan de gemeente de eigenaar van een bouwwerk dat in ernstige mate in strijd is met redelijke eisen van welstand (een excès) aanschrijven om de strijdigheid op te heffen. De gemeente hanteert bij het toepassen van deze excessenregeling het criterium, dat er sprake moet zijn van een buitensporigheid in het uiterlijk die ook voor niet-deskundigen evident is en die afbreuk doet aan een de ruimtelijke kwaliteit van een gebied. Vaak heeft dit betrekking op:

- het visueel of fysiek afsluiten van een bouwwerk voor zijn omgeving
- het ontkennen of vernietigen van architectonische bijzonderheden bij aanpassing van een bouwwerk
- armoedig materiaalgebruik
- toepassing van felle of contrasterende kleuren
- te opdringerige reclames
- een te grove inbreuk op wat in de omgeving gebruikelijk is (zie daarvoor de gebiedsgerichte welstandscriteria)

Ook bouwwerken waarvoor geen bouwvergunning hoeft te worden aangevraagd moeten aan minimale welstandseisen voldoen. Een vergunningsvrij bouwwerk dat voldoet aan de sneltoetscriteria is in ieder geval geen excès.

Relatie tussen vorm, gebruik en constructie

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat de verschijningsvorm een relatie heeft met het gebruik ervan en de wijze waarop het gemaakt is, terwijl de vormgeving daarnaast ook zijn eigen samenhang en logica heeft.

Een bouwwerk wordt primair gemaakt om te worden gebruikt. Hoewel het welstandstoezicht slechts is gericht op de uiterlijke verschijningsvorm, kan de vorm van het bouwwerk niet los worden gedacht van de eisen vanuit het gebruik en de mogelijkheden die materialen en technieken bieden om een doelmatige constructie te maken. Gebruik en constructie staan aan de wieg van iedere vorm.

Daarmee is nog niet gezegd dat de vorm altijd ondergeschikt is aan het gebruik of de constructie. Ook wanneer andere aspecten dan gebruik en constructie de vorm tijdens het ontwerpproces gaan domineren, mag worden verwacht dat de uiteindelijke verschijningsvorm een begrijpelijke relatie houdt met zijn oorsprong.

Daarmee is tegelijk gezegd dat de verschijningsvorm méér is dan een rechtstreekse optelsom van gebruik en constructie. Er zijn daarnaast andere factoren die hun invloed kunnen hebben zoals de omgeving en de associatieve betekenis van de vorm in de sociaal-culturele context. Maar als de vorm in tegenspraak is met het gebruik en de constructie dan verliest zij daarmee aan begrijpelijkheid en integriteit.

Relatie tussen bouwwerk en omgeving

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat het een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van de openbare (stedelijke of landschappelijke) ruimte. Daarbij worden hogere eisen gesteld naarmate de openbare betekenis van het bouwwerk of van de omgeving groter is.

Bij het oprichten van een gebouw is sprake van het afzonderen en in bezit nemen van een deel van de algemene ruimte voor particulier gebruik. Gevels en volumes vormen zowel de externe begrenzing van de gebouwen als ook de wanden van de openbare ruimte die zij gezamenlijk bepalen. Het gebouw is een particulier object in een openbare context, het bestaansrecht van het gebouw ligt niet in het eigen functioneren alleen maar ook in de betekenis die het gebouw heeft in zijn stedelijke of landschappelijke omgeving. Ook van een gebouw dat contrasteert met zijn omgeving mag worden verwacht dat het zorgvuldig is ontworpen en de omgeving niet ontkent. Waar het om gaat is dat het gebouw een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van de omgeving en de te verwachten ontwikkeling daarvan. Over de wijze waarop dat bij voorkeur zou moeten gebeuren kunnen de gebiedsgerichte welstandscriteria duidelijkheid verschaffen.

Betekenenissen van vormen in sociaal-culturele context

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat verwijzingen en associaties zorgvuldig worden gebruikt en uitgewerkt, zodat er concepten en vormen ontstaan die bruikbaar zijn in de bestaande maatschappelijke realiteit.

Voor vormgeving gelden in iedere cultuur bepaalde regels, net zoals een taal zijn eigen grammaticale regels heeft om zinnen en teksten te maken. Die regels zijn geen wetten en moeten ter discussie kunnen staan. Maar als ze worden verhaspeld of ongeïnspireerd gebruikt, wordt een tekst verwarrend of saai. Precies zo wordt een bouwwerk verwarrend of saai als de regels van de architectonische vormgeving niet bewust worden gehanteerd.

Als vormen regelmatig in een bepaald verband zijn waargenomen krijgen zij een zelfstandige betekenis en roepen zij, los van gebruik en constructie, bepaalde associaties op. Pilasters in classicistische gevels verwijzen naar zuilenstructuren van tempels, transparante gevels van glas en metaal roepen associaties op met techniek en vooruitgang.

In iedere bouwstijl wordt gebruik gemaakt van verwijzingen en associaties naar wat eerder of elders reeds aanwezig was of naar wat in de toekomst wordt verwacht. De kracht of de kwaliteit van een bouwwerk ligt echter vooral in de wijze waarop die verwijzingen en associaties worden verwerkt en geïnterpreteerd binnen het kader van de actuele culturele ontwikkelingen, zodat concepten en vormen ontstaan die bruikbaar zijn in de bestaande maatschappelijke realiteit. Zorgvuldig gebruik van verwijzingen en associaties betekent onder meer dat er een bouwwerk ontstaat dat integer is, bijvoorbeeld naar zijn tijd doordat het op grond van zijn uiterlijk in de tijd worden geplaatst waarin het werd gebouwd of verbouwd. Bij restauraties is sprake van herstel van elementen uit het verleden. Bij nieuw- of

verbouw in bestaande (monumentale) omgeving betekent dit dat evenwicht moet zijn tussen wat authentiek is en wat nieuw is toegevoegd. Een ontwerp kan worden geïnspireerd door een bepaalde tijdsperiode, maar dat is iets anders dan het imiteren van stijlen, vormen en detailleringen uit het verleden.

Associatieve betekenissen zijn van groot belang om een omgeving te 'begrijpen' als beeld van de tijd waarin zij is ontstaan, als verhaal van de geschiedenis, als representant van een stijl. Daarom is het zo belangrijk om ook bij nieuwe bouwplannen zorgvuldig met stijlvormen om te gaan, zij vormen immers de geschiedenis van de toekomst.

Evenwicht tussen helderheid en complexiteit

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat er structuur is aangebracht in het beeld, zonder dat de aantrekkingskracht door simpelheid verloren gaat.

Een belangrijke eis die aan een ontwerp voor een gebouw mag worden gesteld is dat er structuur wordt aangebracht in het beeld. Een heldere structuur biedt houvast voor de waarneming en is bepalend voor het beeld dat men vasthoudt van een gebouw. Symmetrie, ritme, herkenbare maatreeksen en materialen maken het voor de gemiddelde waarnemer mogelijk de grote hoeveelheid visuele informatie die de gebouwde omgeving geeft, te reduceren tot een bevattelijk beeld.

Het streven naar helderheid mag echter niet ontaarden in simpelheid. Een bouwwerk moet de waarnemer blijven prikkelen en intrigeren en zijn geheimen niet direct prijsgeven. Er mag best een beheerst beroep op de creativiteit van de voorbijganger worden gedaan. Van oudsher worden daarom helderheid en complexiteit als complementaire begrippen ingebracht bij het ontwerpen van bouwwerken. Complexiteit in de architectonische compositie ontstaat vanuit de stedenbouwkundige eisen en het programma van eisen voor het bouwwerk. Bij een gebouwde omgeving met een hoge belevingswaarde zijn helderheid en complexiteit tegelijk aanwezig in evenwichtige en spanningsvolle relatie.

Schaal en maatverhoudingen

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat het een samenhangend stelsel van maatverhoudingen heeft dat beheerst wordt toegepast in ruimtes, volumes en vlakverdelingen.

Ieder bouwwerk heeft een schaal die voortkomt uit de grootte of betekenis van de betreffende bouwopgave. Grote bouwwerken kunnen uiteraard binnen hun eigen grenzen geleed zijn maar worden onherkenbaar en ongeloofwaardig als ze er uitzien alsof ze bestaan uit een verzameling losstaande kleine bouwwerken. De maatverhoudingen van een bouwwerk zijn van groot belang voor de belevingswaarde ervan, maar vormen tegelijk één van de meest ongrijpbare aspecten bij het beoordelen van ontwerpen. De waarnemer ervaart bewust of onbewust de maatverhoudingen van een bouwwerk, maar waarom de maatverhoudingen van een bepaalde ruimte aangenamer, evenwichtiger of spannender zijn dan die van een andere, valt nauwelijks vast te stellen.

Duidelijk is dat de kracht van een compositie groter is naarmate de maatverhoudingen een sterkere samenhang en hiërarchie vertonen. Mits bewust toegepast kunnen ook spanning en contrast daarin hun werking hebben.

De afmetingen en verhoudingen van gevelelementen vormen tezamen de compositie van het gevelvlak. Hellende daken vormen een belangrijk element in de totale compositie. Als toegevoegde elementen (zoals een dakkapel, een aanbouw of een zonnecollector) te dominant zijn ten opzichte van

de hoofdmassa en/of de vlakverdeling, verstoren zij het beeld niet alleen van het object zelf maar ook van de omgeving waarin dat is geplaatst.

Materiaal, textuur, kleur en licht

Van een bouwwerk dat voldoet aan redelijke eisen van welstand mag worden verwacht dat materiaal, textuur, kleur en licht het karakter van het bouwwerk zelf ondersteunen en de ruimtelijke samenhang met de omgeving of de te verwachten ontwikkeling daarvan duidelijk maken.

Door middel van materialen, kleuren en lichttoetreding krijgt een bouwwerk uiteindelijk zijn visuele en tactiele kracht: het wordt zichtbaar en voelbaar. De keuze van materialen en kleuren is tegenwoordig niet meer beperkt tot wat lokaal aan materiaal en ambachtelijke kennis voorhanden is. Die keuzevrijheid maakt de keuze moeilijker en het risico van een onsamenhangend beeld groot. Als materialen en kleuren teveel los staan van het ontwerp en daarin geen ondersteunende functie hebben maar slechts worden gekozen op grond decoratieve werking, wordt de betekenis ervan toevallig en kan het afbreuk doen aan de zeggingskracht van het bouwwerk. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het gebruik van materialen en kleuren geen ondersteuning geeft aan de architectonische vormgeving of wanneer het gebruik van materialen en kleuren een juiste interpretatie van de aard en ontstaansperiode van het bouwwerk in de weg staat.

RUIMTELIJKE KWALITEIT

De ruimtelijke structuur van Leiden is op hoofdlijnen van belang voor welstand, omdat gebouwen niet alleen op zichzelf maar ook in relatie tot de omgeving moeten worden beoordeeld. Een bouwwerk moet op zijn plaats zijn in de stad. Met beeldkwaliteitplannen en ontwikkelingsvisies werkt Leiden aan het stimuleren van ruimtelijke kwaliteit bij ontwikkelingen.

Groei

Leiden is een stad, waarvan de ruimtelijke ontwikkeling teruggaat tot vroeg in de middeleeuwen. De stad is ontstaan op het punt waar twee takken van de Rijn samenkomen. In de middeleeuwen waren er drie kernen. De eerste was het gebied rond de Breestraat, de tweede het hof rond de Pieterskerk en de derde de burcht. De eerste uitbreidingen van de stad hebben organische vormen en volgen kleine verhogingen en krommingen in het landschap. De uitbreidingen aan de noord- en oostzijde uit de zestiende en zeventiende eeuw laten een patroon zien met rechte straten en een open structuur. De singels rond de binnenstad vormen de afronding van deze fase. Tot ver in de negentiende eeuw blijft de stad in wezen binnen de singels. Er was voldoende ruimte binnen de singels om de toenemende bevolking en bedrijvigheid op te vangen door middel van verdichten. Buiten de stad nam de bebouwing langs toegangswegen en waterlopen toe. Pas tegen het eind van de negentiende eeuw begint Leiden uit te breiden buiten de singels, die hun verdedigende functie hadden verloren en werden omgebouwd tot parken. De eerste stappen buiten de oude contouren waren voorzichtig en bestonden uit enkele straten. Later werd gekozen voor een planmatige opzet, waarvan de Burgemeesters- en Professorenwijk resultaten zijn. Net als elders nam na de Tweede Wereldoorlog de ruimtebehoefte toe en werd de stad met hele wijken tegelijk uitgebreid.

Kenmerkende structuren

Een stad is meer dan de wijken en gebieden zoals in deze nota zijn beschreven. Van belang voor de ruimtelijke kwaliteit van Leiden zijn ook de lange lijnen van het groen, het water en de wegen. In de meeste gevallen zijn deze

voor de beoordeling van een bouwplan van ondergeschikt belang, maar waar nodig zullen ze op de achtergrond een rol moeten kunnen spelen.

Structuurlijnen

De ruimtelijke structuur van Leiden wordt bepaald door lange lijnen, waarvan de radialen vanuit het centrum het meeste aandacht trekken. Het zijn de oude uitvalsroutes met daarlangs lintbebouwing en de waterlopen. Naarmate deze dichterbij het centrum komen, wordt de schaal van de gebieden daartussen kleiner en de intensiteit en afwisseling groter. Daarnaast zijn er meer recente verbindingen zoals spoorlijnen en snelwegen. Dit zijn de structuurlijnen van de stad, die zowel scheiden als verbinden.

Water

Water speelt een belangrijke rol in de ontstaansgeschiedenis van Leiden. In het stedelijk weefsel hebben de Rijn, de singels, grachten en kanalen ieder een eigen functie, maat en karakter. Water is een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte en door de hele stad zijn gebouwen met de voorgevel gericht op de grachten en vaarten. Het water is hier vaak de drager van de openbare ruimte met bruggen als bijzondere punten in de beleving. Ook bij meer functionele vaarten en kanalen zoals het Rijn-Schiekanaal is te zien, dat nieuwbouw gebruik maakt van de positie aan het water. Waar dit niet het geval is, ligt bij herontwikkeling een kans om aandacht te besteden aan de oriëntatie op het water.

Wegen

Wegen zijn cruciaal voor de beleving van de openbare ruimte. Vrijwel iedereen ervaart de stad lopend, van de fiets of kijkend vanuit de auto danwel de trein. Met de komst van de Rijn-Gouwelijn komt er een nieuw vervoermiddel bij, dat een grote rol zal spelen in de beleving van de gebouwde omgeving. Gebouwen omlijsten en begeleiden de openbare ruimte. De straatwanden in de binnenstad zijn voor iedereen van dichtbij te zien, op andere plaatsen zijn de gebouwen verder weg. De afstand tot de weg moet worden meegewogen in het welstandsadvies. Hoe beter zichtbaar en hoe meer gebruikers, hoe zwaarder het belang van het gebouw voor de openbare ruimte.

Groen

Leiden heeft een aanzienlijke hoeveelheid groen, maar dit speelt in de structuur van de stad een minder prominente rol met de singels als meest zichtbare uitzondering op deze regel. Op het niveau van de wijk zijn parken en lanen wel duidelijk aanwezig met als goede voorbeelden de parken van de Leidse Hout en het weldadige groen van de Merenwijk. Omdat de stad relatief weinig groen binnen de grenzen heeft, is het belang van kleine elementen zoals laanbeplanting en groene tuinen relatief groot.

Stedelijke dynamiek

Voor nieuwe en bijzondere projecten werkt de gemeente met beeldkwaliteitplannen en visies. Van een initiatiefnemer kan worden verwacht voor een meer ingrijpend plan een dergelijk document op te stellen. Ook wanneer deze plannen en visies vooralsnog ontbreken geldt voor meer ingrijpende bouwplannen een welstandsniveau dat het beheer overstijgt.

Uitbreiden en inbreiden

Een stad als Leiden is een dynamisch gebied, waar niet alleen de gemeente maar ook andere overheden en private partijen ontwikkelingsinitiatieven nemen. Van deze partijen mag wat betreft de ruimtelijke kwaliteit een ver-

gelijkbare inzet worden verwacht als van de gemeente. Wie de bestaande ruimtelijke structuur en bebouwingspatronen doorbreekt, moet met een goed onderbouwd plan komen. Uitbreidingen en inbreidingen moeten zorgvuldig worden ontworpen met een visie op de rol van de bebouwing in de stad en op de gevolgen van de architectuur voor de directe omgeving. Een dergelijk plan moet een bijdrage zijn aan Leiden en dus niet ten koste gaan van de omgeving.

Hoogbouw

‘De schaarse ruimte in ons land maakt het nodig om die ruimte efficiënt te gebruiken. Een van de vormen waarin intensivering vorm kan krijgen, is hoogbouw’, begint de hoogbouwvisie van Leiden. Goede hoogbouw is volgens de visie een combinatie van goede stedenbouw en goede architectuur. Het is een bijzondere vorm van inbreiden. ‘Hoogbouw kan een belangrijk middel zijn om de identiteit van een stad te versterken en vorm te geven aan stedelijkheid. Hoogbouw is een verhaal van zien (uitzicht) en gezien worden (het silhouet van de stad).’

De skyline van de stad is tot op heden bescheiden, maar het silhouet is wel aan het veranderen. De gemeente heeft de dynamische lijnen en knooppunten van de stad aangewezen als gebieden, die geschikt zijn voor een schaa sprong. Die nieuwe gebouwen ontsijgen de huidige bebouwings-schaal. Plannen moeten worden beschouwd op verschillende schalen: als onderdeel van de directe omgeving, als oriëntatiepunt in de hoofdstructuur en als onderdeel van het silhouet van de stad.

Op elk schaalniveau vraagt hoogbouw om zorgvuldige afwegingen en een aansprekend ontwerp. Het is onwenselijk dat in de hoogbouwclusters en langs de stadsboulevards schermen en wanden van hoogbouw ontstaan. Ook is het uitdrukkelijk niet zo dat er geen laagbouw in deze gebieden mogelijk is. ‘Juist hoogbouw is gebaat bij contrasten. De compositie en het samenspel van de hoogbouwaccenten moet voor alle initiatieven goed in beeld worden gebracht’, valt te lezen onder de kop beeldkwaliteit. De visie is een kader, dat voor hoogbouwinitiatieven vraagt om een goede onderbouwing.

Klein en fijn

Ook kleine initiatieven kunnen van grote invloed zijn op hun omgeving. Als een plan van bescheiden afmetingen niet past binnen de criteria moet het een bijzondere kwaliteit hebben zoals bedoeld in de algemene criteria. Een voorbeeld van dergelijke initiatieven is ‘parels op het dak’, een pleidooi voor bijzondere dakopbouwen bij pandsgewijs opgebouwde straatwanden.

VITALITEIT EN BESCHERMING

Leiden heeft een bijna niet te onderschatten erfgoed, maar is tegelijkertijd geen museum. Welstand moet aandacht kunnen besteden aan cultuur-historische waarden, zonder daarbij de toekomst uit het oog te verliezen. Veranderingen moeten passen binnen het beeld van de oude stad met zijn vele monumenten en beschermde gezichten. In de gevallen dat er twijfel ontstaat over de toepasbaarheid van de criteria voor gebieden, objecten of thema’s dienen de onderstaande toelichting en overwegingen als kader voor de welstandstoets. Daarbij zal, anders dan de monumententoets, slechts worden gekeken naar de verschijningsvorm in relatie tot het monument en zijn omgeving.

Monumenten en beeldbepalende panden

Gezien het rijke verleden van de stad wekt het geen verbazing, dat de gemeente en het Rijk duizenden bouwwerken hebben aangewezen als monument of beeldbepalend pand. Het zijn unieke gebouwen zoals kerken en universiteitsgebouwen, maar net zo goed grachtenpanden en woningbouwcomplexen. Samen met de wegen en waterlopen maken monumenten en beeldbepalende panden de geschiedenis van de stad leesbaar.

In Leiden zijn vrijwel alle monumenten en beeldbepalende panden niet los te zien van hun omgeving. Het gaat vrijwel altijd om bouwwerken, die deel uitmaken van een grotere structuur.

Bij beeldbepalende panden gaat het om het exterieur. Het zijn geen monumenten, maar ze dragen wel bij aan het karakter van de stad en maken deel uit van het historisch straatbeeld. In het bestemmingsplan ligt vast welke panden beeldbepalend zijn.

De aanwijzing tot monument gaat verder. Monumenten zijn gebouwen met een grote cultuurhistorische waarde, die zowel in het exterieur als in het interieur kan liggen. Het zijn bijvoorbeeld gebouwen met een kenmerkende architectuur of panden met een gevel die deel uitmaakt van een historische straatwand. Het kunnen ook panden zijn met een vanaf de straat niet zichtbare stijkkamer of bouwhistorisch belangrijke resten. Omdat welstand betrekking heeft op het uiterlijk van gebouwen, zal een monumentale waarde die niet van buitenaf zichtbaar is in de regel een ondergeschikte rol spelen in de advisering. Het monumentenadvies gaat hier wel op in.

De architectuur van historisch Leiden is die van het stedelijke woonhuis van twee tot vier lagen met kap en vaak uitgevoerd met een baksteen lijstgevel en pannendak. De panden zijn in het algemeen individueel, maar vormen straatwanden met doorgaande rooilijnen die wegen en water volgen. Op deze regel zijn historische uitzonderingen zoals enkele kerken en de burcht. De plaatsing van deze gebouwen is onnadrukkelijk, ze staan bijvoorbeeld niet in de as van een plein of laan. De straatwanden vormen de ruimte.

De individualiteit van de panden wordt benadrukt door verschillen in gevelbreedte, goothoogte en dakvormen. De begane grond is soms uitgevoerd als winkelpui, op de verdiepingen is de woning herkenbaar. Van belang is, dat de hoeken van het gebouw zichtbaar op de grond staan. In lijn met de traditionele bouwwijze zijn de gevelopeningen meestal staand met houten raampartijen. Naast de gevelwanden speelt het daklandschap een sterke rol in het beeld van de openbare ruimte. De vaak steile kappen met gebakken pannen zijn goed zichtbaar vanaf de straat. Er zijn binnen deze hoofdregels verschillende stijlen met ieder hun eigen opbouw en ornamentiek.

Materiaal en kleur kunnen het beeld van een monument maken of breken. Panden hebben vaak een eigen kleurstelling, die (subtiel) afwijkt van belendingen. Rode baksteen, rood of grijs gebakken pannen en geschilderd hout zijn de hoofdmaterialen van de oude bebouwing. Daarnaast komen onder andere hardsteen, stuc, lood en zink voor. Het zijn de materialen van de klassieke Hollandse architectuur. Van belang voor het beeld van de bebouwing is met name het kleurgebruik van schilderwerk. De hoofdkleuren kunnen stand groen of monumenten groen, lood wit en hardsteen grijs voor respectievelijk ramen, kozijnen en dorpels zijn. Bentheimer wit en geel wit zijn eveneens geschikt voor schilderwerk en kunnen daarnaast ook worden gebruikt voor stucwerk. Kleuren als oker grijs, zand grijs en groen grijs vinden hun toepassing onder meer in boeiborden en kroonlijsten. Vermiljoen en ossebloed rood zijn te gebruiken als accentkleuren, hoewel ossebloed ook op metselwerk denkbaar is. Varianten zijn denkbaar zolang ze binnen het klassieke kleurenpalet passen en niet onevenredig de aandacht vragen. De genoemde kleuren zijn geen verplichte en beperkte lijst, maar

een referentie en aanzet voor historisch verantwoord kleurgebruik. Nader onderzoek naar de geschiedenis van het kleurgebruik wordt aangeraden. Bij behandeling van plannen aan monumenten heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit, zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken. Mede om deze reden is het wenselijk eventuele ingrepen met een eigentijdse architectuur op één plek te concentreren en daarmee de historische waarde van het pand zoveel mogelijk intact te laten.

Beschermde gezichten

Een beschermd gezicht is in wezen een gebied, dat als geheel is benoemd tot monument. In Leiden heeft het Rijk twee van dergelijke beschermde gezichten aangewezen. Begin jaren '80 is de Binnenstad aangewezen als cultuurhistorisch erfgoed en in 2010 wordt de Zuidelijke schil toegevoegd.

Binnenstad

Over de Binnenstad stelt het besluit tot aanwijzing, dat de schoonheid en het karakter van algemeen belang zijn. Genoemd wordt daarbij het ontstaan als dijknederzetting langs de Rijn met kenmerken van de Hollandse grachtenstad in de uitbreidingen binnen de singels. De aanwijzing noemt drie kernen binnen het oudste stedelijk gebied. Langs de Breestraat is rond het jaar 1000 een burgernederzetting ontstaan. Rond 1100 is het hof rond het Gravensteen en Pieterskerk gesticht. De burcht dateert uit de twaalfde eeuw en diende als militair steunpunt voor de graaf van Holland. In de veertiende en vijftiende eeuw kende Leiden een eerste bloeiperiode, waarin de stad werd uitgebreid. Van belang voor de historische waarde is de structuur van het stadsgebied met een sterke samenhang in de stedenbouwkundige structuur en de schaal van de bebouwing, die ondanks ingrepen sinds het midden van de negentiende eeuw herkenbaar is gebleven als historisch bebouwingsbeeld.

Te beschermen zijn de sterke binding van de structuur en het ruimtelijk beeld van de stad met de historie als voorbeeld van typisch Hollandse stedelijke ontwikkeling en de daarmee samenhangende belevingswaarde. Doel van de aanwijzing is het onderkennen van het zwaarwegend belang van de ruimtelijke kwaliteit en de structuur als resultante van de historische ontwikkeling. In dit verband is niet alleen het patroon van straten en waterlopen te noemen, maar ook de profilering van de openbare ruimte en de afmeting en vormgeving van de bebouwing. Ruimtelijke ontwikkeling in het centrum, luidt de samenvatting, moet inspelen en voortbouwen op de aanwezige kwaliteiten.

Zuidelijke schil

Het stadsgezicht Zuidelijke schil is cultuurhistorisch en stedenbouwkundig van belang als een herkenbaar voorbeeld van een stedelijk uitbreidingsgebied. Het gebied buiten de wallen was tot eind negentiende eeuw landelijk. Alleen langs de singel en een aantal linten stond aaneengesloten bebouwing. Vreewijk, Tuinstad, Professoren- en Burgemeesterswijk zijn planmatige uitbreidingen. De oudste van de drie is Vreewijk, dat deels is geënt op reeds bestaande structuren en stamt van voor de Woningwet uit 1901. In het kielzog van deze ontwikkeling werd de directe omgeving van dit plan bebouwd. De andere twee uitbreidingen stammen van na de woningwet, waarbij de Professoren- en Burgemeesterswijk in de jaren twintig en dertig is gebouwd op basis van een plan van bureau Granpré Molière, Verhagen en Kok. Tussen, in en rond deze gebieden liggen invalswegen en waterlopen, die voor een behoorlijk deel zijn terug te voeren op het landelijke verkavelingspatroon. Wat betreft de bebouwing geeft de toelichting op het

beschermd gezicht aan, dat het gebied een staalkaart omvat van woningen en woningbouwcomplexen uit de periode 1850-1940 en door de hoge mate van gaafheid daarvan een bijzondere waarde vertegenwoordigt. De bebouwing van de Professoren- en Burgemeesterswijk bijvoorbeeld varieert van (eenvoudige) herenhuizen tot panden voor dubbele bewoning in min of meer uniforme bouwtrant. Dit is beeldbepalende bebouwing. Te beschermen zijn de ruimtelijke hoofdstructuur met inbegrip van water en groen in samenhang met de bebouwing. Genoemd worden ook de architectonische kwaliteit en de kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte. Het plan Vreewijk en het Plan Verhagen worden met name genoemd als stedenbouwkundige eenheden. Bijzonder zijn ook de oude invalsroutes, herkenbaar aan hun diversiteit, kleine architectuureenheden en bescheiden schaal. Doel van de aanwijzing is het onderkennen van de samenhangende structuren en ruimtelijke kwaliteiten van het gebied als zwaarwegend belang bij toekomstige ontwikkelingen. De aanwijzing beoogt een basis te bieden voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt en voortbouwt op aanwezige kwaliteiten.

Monument, beeldbepalend pand of beschermd gezicht?

Of een bouwwerk een monument of beeldbepalend pand is danwel in een beschermd gezicht staat, is te vinden in de monumentenlijst (te vinden op de gemeentelijke website) of in het bestemmingsplan. Mocht u vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met het servicepunt bouwen en wonen.

NIVEAUS VAN WELSTAND

Het niveau sluit zoveel mogelijk aan bij het gehanteerde ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de gewenste ontwikkelingen. Een groot deel van Leiden krijgt een terughoudend niveau, kwetsbare gebieden krijgen meer aandacht.

Niveau inzet op beheer

Beheren kan op twee manieren: terughoudend of met aandacht.

- a. terughoudend beheer: de welstandstoets is gebaseerd op handhaving van een basiskwaliteit, met zo veel mogelijk vrijheid voor de burger. Er wordt een minimum aantal eisen gesteld. Dit niveau geldt voor een groot deel van de stad buiten de beschermde stadsgezichten.
- b. beheer met aandacht: gebieden met een zekere cultuurhistorische waarde en gebieden die direct aan een beschermd stadsgezicht grenzen worden met aandacht beheerd. De criteria zijn scherper geformuleerd, de bandbreedte is smaller en er gelden aanvullende sneltoetscriteria. Daarnaast is een aantal belevingsassen aangegeven, waarlangs de straatwanden met aandacht worden beheerd. Deze assen zijn druk bezocht en daarmee voor veel mensen van invloed op de beleving van de stad.

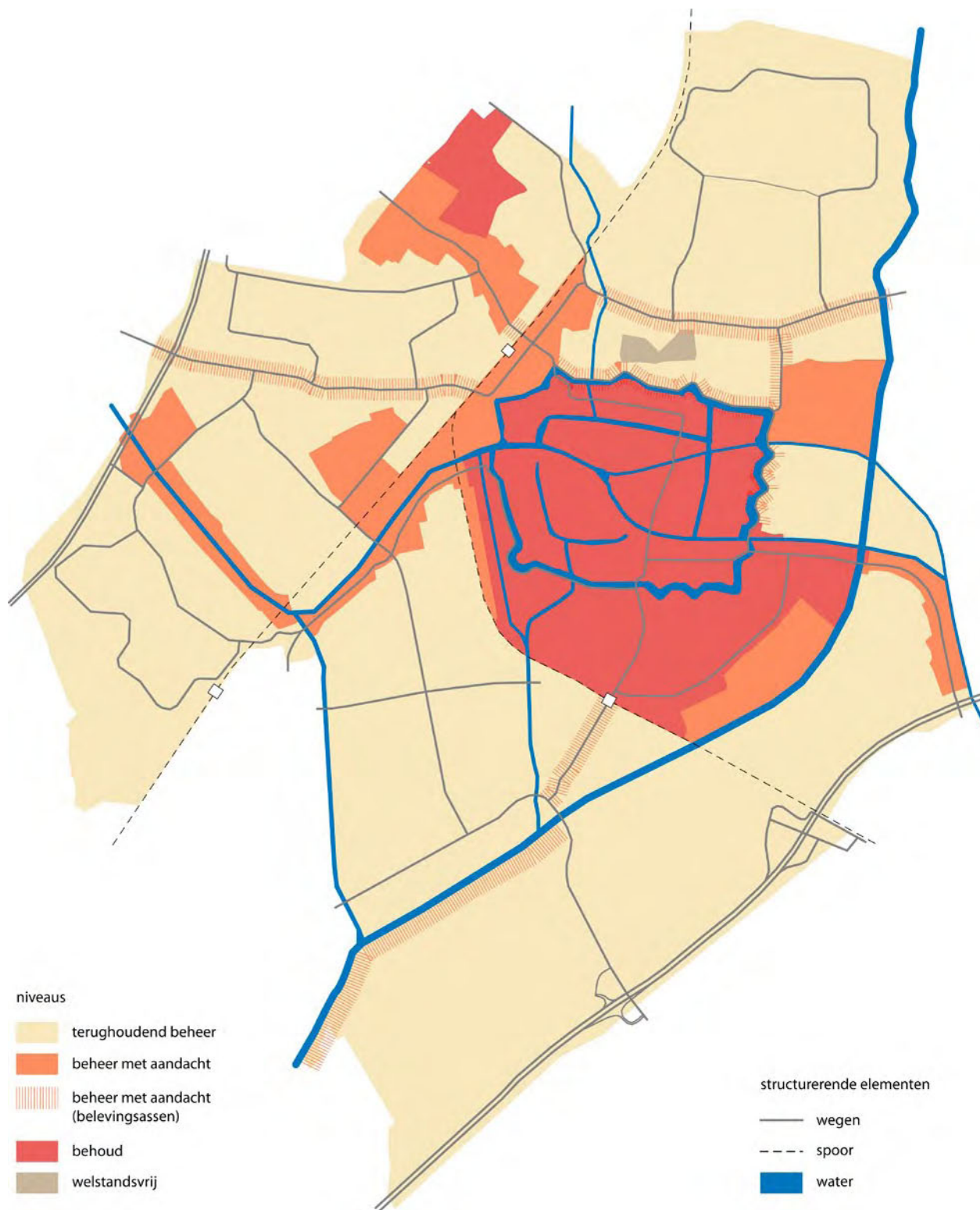
Niveau inzet op behoud

De welstandstoets is gebaseerd op het behoud van het waardevolle historische beeld. Dit is aan de orde in de beschermde stadsgezichten Binnenstad en Zuidelijke schil, waar bouwplannen bijdragen aan het behoud van het waardevolle historische beeld.

Niveau welstandsvrij

Zoals de naam al aangeeft, gelden hier geen welstandscriteria. Er is in Leiden één welstandsvrij gebied, namelijk een gedeelte van Nieuw Leyden. Hier kan binnen de contouren van de bouwvelop welstandsvrij gebouwd worden.

Welstandsniveaus

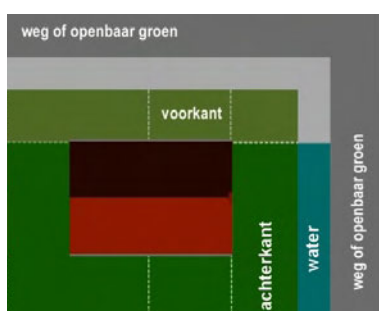
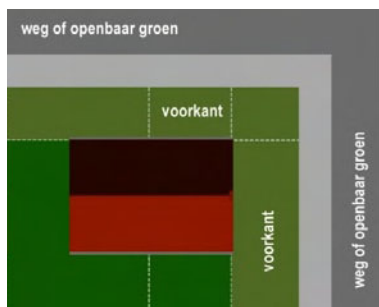
Sneltoetscriteria

Hoofdstuk 4

Hoofdstuk 4 Sneltoetscriteria

De gemeente streeft ernaar enkele veel voorkomende kleine plannen snel te laten beoordelen om zo de burger tegemoet te komen. In dit hoofdstuk worden de criteria gegeven voor de ambtelijke sneltoets. In tegenstelling tot de eerder beschreven relatieve welstandscriteria gaat het in deze paragraaf om vrijwel objectieve criteria, die de planindienaar vooraf maximale duidelijkheid geven. Bouwplannen die aan deze criteria voldoen worden niet aan de commissie voorgelegd. Sneltoetscriteria zijn opgesteld voor:

- Aan- en uitbouwen
- Bijgebouwen en overkappingen
- Kozijn- en gevelwijzigingen
- Dakkapellen en dakramen
- Erfafscheidingen
- Zonnepanelen en -collectoren
- Technische installaties
- Rolhekken, rolluiken en luiken
- Zonweringen

Bouwvergunning en sneltoetscriteria

De bovengenoemde bouwwerken zijn deels vergunningsvrij binnen bepaalde randvoorwaarden. Dat betekent dat een deel van deze plannen (met name aan de achterzijde van woningen) niet vooraf wordt getoetst aan redelijke eisen van welstand. Dit geldt overigens niet in beschermde stadsgezichten. Indien een bouwwerk niet vergunningsvrij is, moet een bouwvergunning worden aangevraagd. Afhankelijk van het bouwplan en de plaatsing ten opzichte van het hoofdgebouw is een lichte of een reguliere bouwvergunning nodig. Bij beide vergunningen is een welstandstoets nodig.

In beide gevallen treedt het bestemmingsplan in eerste instantie regelend op voor wat betreft rooilijnen en maximale afmetingen. Als het bestemmingsplan geen onoverkomelijk bezwaar oplevert, wordt het bouwplan door een ambtenaar getoetst aan de sneltoetscriteria. Voldoet het plan aan deze criteria, dan hoeft er geen advies bij de commissie ingewonnen te worden.

De criteria voor de sneltoets zijn gekoppeld aan het welstandsniveau (zie kaart hoofdstuk 3). Voor gebieden die met aandacht worden beheerd gelden meer criteria dan voor de terughoudend beheerde gebieden. Voor de beschermde stadsgezichten zijn daarnaast gebiedsspecifieke criteria opgesteld die bij de betreffende gebieden in hoofdstuk 5 zijn opgenomen. Als een plan hieraan voldoet, is ambtelijke afhandeling alsnog mogelijk. In geval van een monument of beeldbepalend pand zal de commissie altijd om advies worden gevraagd, met uitzondering van kleine plannen aan beeldbepalende panden in de Zuidelijke schil die met de (aanvullende) sneltoetscriteria afgehandeld kunnen worden.

In bepaalde gebieden zoals de Zuidelijke schil wordt gewerkt met door het college van burgemeester en wethouders als zodanig vastgestelde trendsetters. Bouwplannen die gelijk zijn aan de trendsetter voldoen in ieder geval aan redelijke eisen van welstand.

Voor- en achterkant

Bij het toepassen van de sneltoetscriteria is er onderscheid in de voor- en de achterkant van bouwwerken.

Onder *voorkant* wordt ten eerste verstaan het voorerf, de voorgevel en het dakvlak aan de voorzijde van een gebouw en ten tweede het zijerf, de zijgevel en het dakvlak aan de zijkant van een gebouw voor zover die zijde (zijdelings) gekeerd is naar de weg of het openbaar groen.

Onder *achterkant* wordt ten eerste verstaan het achtererf, de achtergevel en het dakvlak aan de achterzijde van een gebouw. Ten tweede het zijerf, de zijgevel en het dakvlak aan de zijkant van een gebouw voor zover die zijde (zijdelings) niet gekeerd is naar de weg of het openbaar groen. Ook een zijde die gekeerd is naar water geldt als achterkant.

Aan- en uitbouwen

Uitgangspunten

Een aan- of uitbouw is een grondgebonden toevoeging van één bouwlaag aan een gevel. Aan- en uitbouwen zichtbaar vanuit de openbare ruimte zijn voor het straatbeeld zeer bepalend. De voorkeur gaat daarom uit naar plaatsing aan de achterkant. De gemeente streeft in samenhangende gebieden naar een herhaling van gelijkvormige exemplaren, die passen bij het karakter van de straat en de gebouwen. Belangrijk is, dat de contour en het silhouet van het oorspronkelijke gebouw of bouwblok zichtbaar blijven en dat de aan- of uitbouw qua uitstraling en volume ondergeschikt is aan het hoofdgebouw. Het bestemmingsplan treedt in eerste instantie regelend op voor wat betreft de rooilijnen en maximale afmetingen.

Vanwege de sterke overeenkomsten tussen de kenmerken van aan- en uitbouwen en aangebouwde bijgebouwen gelden onderstaande criteria ook voor de laatste categorie.

Beoordeling

Een aan- of uitbouw is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande criteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 1

Goed geplaatste aanbouw in passende vormgeving, materialen en kleuren

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Aan-, uitbouwen en aangebouwde bijgebouwen worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- aan- of uitbouwen zijn ondergeschikte toevoegingen aan het hoofdgebouw
- vormgeven in één bouwlaag met een rechthoekige plattegrond
- materialen en kleuren gelijk aan hoofdgebouw of uitvoeren als serre
- hoekaanbouwen aan de achterkant mogelijk
- bij tussenwoningen een overgang toepassen door bijvoorbeeld een gemetselde muur op de erfgrens

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing en aantal

- hoogstens één aan- of uitbouw per gevel op minimaal 1,00 m achter de voorgevelrooilijn en bij hoekwoningen minimaal 1,00 m van de zijerfgrens
- aan- en uitbouwen direct tegen de hoofdmassa plaatsen en niet tegen bestaande aan- of uitbouwen (het vergroten van bestaande aan- of uitbouwen in identieke vormgeving is wel mogelijk)

Vorm en maat

- vormgeving afstemmen op oorspronkelijk pand met een bescheiden detaillering zonder nadrukkelijke ornamenten
- aan de voorkant voorzien van ramen en plat afdekken
- aan de achterkant plat, een kap vergelijkbaar met het dak van het hoofdgebouw of flauw hellend (serredak)
- hoogte maximaal 0,25 m boven de eerste bouwlaag met een maximum van 4,00 m en onder de goot van het hoofdgebouw
- diepte hoogstens 2,50 m of zoveel als mogelijk in het bestemmingsplan
- oppervlak hoogstens 50% van het oorspronkelijke zij- of achtererf

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Bijgebouwen en overkappingen

Uitgangspunten

Een vrijstaand bijgebouw of overkapping is een grondgebonden gebouw van één bouwlaag. Een vrijstaand bijgebouw staat los op het erf van het hoofdgebouw, een overkapping kan ook tegen het hoofdgebouw aan staan. Bijgebouwen en overkappingen zichtbaar vanuit de openbare ruimte zijn voor het straatbeeld zeer bepalend. Vrijstaande bijgebouwen zijn in uitstraling en volume ondergeschikt aan het oorspronkelijke hoofdgebouw en bij voorkeur afgestemd op het karakter van het hoofdgebouw of de erf-inrichting. Een belangrijk kenmerk van een overkapping is de transparantie. Het bestemmingsplan treedt in eerste instantie regelend op voor wat betreft rooilijnen en maximale afmetingen.

Beoordeling

Een vrijstaand bijgebouw of overkapping is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 2

Goed geplaatst bijgebouw in passende vormgeving, materialen en kleuren

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Bijgebouwen en overkappingen worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- bijgebouwen zijn vrijstaand of worden beoordeeld aan de hand van de criteria voor aan- en uitbouwen
- vormgeven in één bouwlaag met een rechthoekige plattegrond
- materialen en kleuren gelijk aan hoofdgebouw of uitvoeren in hout of baksteen met pannen, shingles, golfplaatdak of platte dakbedekking (als bitumen) in onopvallende kleuren

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing en aantal

- hoogstens twee bijgebouwen en/of overkappingen op het gehele erf op minimaal 1,00 m achter de voorgevellijn plaatsen
- afstand tot de perceelsgrens is minimaal 0,50 m met uitzondering van bijgebouwen die wat materiaal betreft zijn geïntegreerd in de erfafscheiding
- bijgebouwen op minimaal 2,00 m plaatsen van gevels hoofdgebouw en eventuele aan- en uitbouwen
- overkappingen niet tegen andere bouwwerken dan het hoofdgebouw plaatsen (het vergroten van bestaande overkappingen in identieke vormgeving is wel mogelijk)

Vorm en maat

- vormgeving is bescheiden
- overkapping vrijstaand of met maximaal twee zijden tegen gevels hoofdgebouw en minimaal aan twee zijden open
- plat afdekken of aan de achterkant een kap met een helling gelijk aan dak hoofdgebouw
- bij integratie in erfafscheiding materialen en kleuren gelijk aan erfafscheiding
- goothoogte aan de voorkant hoogstens 2,70 m en aan de achterkant hoogstens 3,25 m
- oppervlakte hoogstens 50% van het oorspronkelijke zij- of achtererf en:
  - aan de voorkant hoogstens 10 m²
  - aan de achterkant hoogstens 30 m²

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Kozijn- en gevelwijzigingen

Uitgangspunten

Van een kozijn- of gevelwijziging is sprake bij het veranderen of verplaatsen van een kozijn, kozijninvulling, luik of gevelpaneel. De samenhang en de ritmiek in straatwanden blijft behouden bij zorgvuldige inpassing van incidentele kozijn- of gevelwijzigingen, met name aan de voorkant van gebouwen. Een wijziging past bij het karakter van het hoofdgebouw en de omgeving. Uitgangspunt van de sneltoetscriteria is dat de oorspronkelijke of originele vormgeving in elk geval niet strijdig is met redelijke eisen van welstand. Belangrijke te handhaven kenmerken zijn de maatvoering van de negge en profilering van het kozijn en het raamhout. De materialisering en (mate van) detaillering is voornamelijk afhankelijk van de gebiedsgerichte criteria. Wijzigingen in de gevel die contrasteren met het hoofdgebouw of de directe omgeving kunnen voor advies aan de commissie worden voorgelegd.

Beoordeling

Een kozijn- of gevelwijziging is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouw aanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 3

Bestaande indeling gerespecteerd bij wijziging

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Kozijn- en gevelwijzigingen worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- gevelwijziging aan de achterkant die niet grenst aan de openbare ruimte op de begane grond zonder verdere toetsing toegestaan, met uitzondering van monumenten en beeldbepalende panden
- samenhang straatwand behouden
- materialen en kleuren gelijk aan of gelijkend op die van het hoofdgebouw
- profilering kozijnen beeldbepalende panden, zoals aangewezen in de bestemmingsplannen, blijft gelijk

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Vorm en maat

- hoofdindeling gelijk aan huidig of oorspronkelijk kozijn
- vormgeving beeldbepalende panden, zoals aangewezen in de bestemmingsplannen, gelijk aan de architectuur en het tijdsbeeld van de oorspronkelijke gevel, indeling en detaillering
- gevelopeningen voor minstens 80% invullen met glas
- diepte negge gelijk aan bestaande situatie

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Dakkapellen en dakramen

Uitgangspunten

Een dakkapel is een bescheiden uitbouw in het dakvlak. Dakkapellen zichtbaar vanuit de openbare ruimte zijn voor het straatbeeld zeer bepalend. De voorkeur gaat daarom uit naar plaatsing aan de achterkant.

Bij meerdere dakkapellen op één doorgaand dakvlak streeft de gemeente naar een herhaling van gelijkvormige exemplaren en een regelmatige rangschikking op een horizontale lijn. Belangrijk is, dat de karakteristiek van de kapvorm behouden blijft. De nok van het dak blijft daarom bij voorkeur zichtbaar vanaf de weg. Bij de meeste kapvormen is het wenselijk enige ruimte tussen de goot en de dakkapel aan te houden.

In plaats van een dakkapel kunnen ook dakramen worden aangebracht. Deze zijn minder dominant in het straatbeeld. Ook voor dakramen geldt het streven naar herhaling van uniforme exemplaren en een regelmatige rangschikking op een horizontale lijn.

Beoordeling

Een dakkapel of dakraam is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande welstandscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

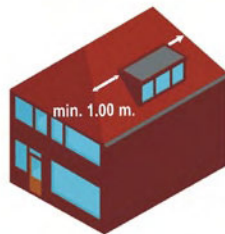
In de beschermde stadsgezichten wordt in de volgende gevallen altijd advies aan de commissie gevraagd:

- in gebied 1A voor alle dakkapellen en dakramen
- in gebied 1B, 1C en gebied 2:
  - dakkapellen op zijgeveldakvlakken grenzend aan de openbare weg
  - dakramen op voorgeveldakvlakken en op zijgeveldakvlakken van vrijstaande woningen

Sneltoets 4

Dakkapel is een ondergeschikte toevoeging aan het hoofdgebouw

Bij schilddaken de kleinste afstand hanteren voor de plaatsing in het dakvlak

Dakkapel in mansardekap in onderste dakvlak plaatsen en aansluiten op knik

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Dakkapellen en dakramen worden beoordeeld aan de hand van deze criteria:

- de dakkapel is een ondergeschikte toevoeging aan het hoofdgebouw (dus bijvoorbeeld niet op een bijgebouw, aan- of uitbouw plaatsen)
- meerdere dakkapellen en dakramen in hetzelfde bouwblok regelmatig rangschikken op horizontale lijn (bovenlijn aanhouden), dus niet boven elkaar
- dakkapellen raken de gootlijn als dit bijdraagt aan de architectuur van de gevel als onderdeel van de straatwand
- gevelgeleding gelijk aan of gelijkend met gevelgeleding hoofdgebouw dan wel gecentreerd in het dakvlak
- breedte aan de voorkant hoogstens 70% van het dakvlak

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing en aantal

- per woning met dakhelling van minstens 30 graden hoogstens één dakkapel op het voordakvlak en hoogstens twee dakkapellen op het achterdakvlak
- aan de voorkant:
  - minstens 1,00 m dakvlak naast en boven de dakkapel
  - minstens 0,50 en hoogstens 1,00 m dakvlak onder de dakkapel
- aan de achterkant:
  - minstens 0,50 m dakvlak naast en boven de dakkapel
  - minstens 0,50 en hoogstens 1,50 m dakvlak onder de dakkapel
  - afstand tussen twee dakkapellen minstens 1,00 m
  - in een mansardekap aansluiten op de knik en in de gootlijn

Vorm en maat

- vorm gelijk aan andere dakkapellen en dakramen op het betreffende dakvlak van het bouwblok (mits deze recent een positieve welstandsbeoordeling hebben gehad) en bescheiden detailleren zonder nadrukkelijke ornamenten
- plat afdekken of indien gewenst bij een dakhelling van minstens 45 graden aan de achterkant aankappen met een minimale dakhelling van 25 graden
- zijwangen donker, wit of in de kleur van het dakvlak danwel in zinkgrijs
- kleuren kozijnen gelijk aan kozijnen hoofdgebouw
- hoogstens 20% dichte panelen in het voorvlak (niet als borstwering)
- bij bouwblokken met een ongeschonden dakvlak of met dakkapellen in hout of zink, de dakkapel uitvoeren in hout of zink (dakkapellen in kunststof waar geen vergunning voor is verleend, worden in dit verband aangemerkt als 'niet bestaand')
- breedte aan de voorkant hoogstens 40% van het dakvlak tot 2,50 m
- hoogte van de dakkapel tot 50% van de hoogte van het dakvlak tot een maximum van 1,50 m aan de voorkant en 1,65 m aan de achterkant

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Erfafscheidingen

Uitgangspunten

Een erfafscheiding is een bouwwerk, bedoeld om het erf af te bakenen van een buurerf, achterpad of openbare weg. Een erfafscheiding tussen burens moet in de eerste plaats door beide kanten worden gewaardeerd. De gemeente streeft het voorkomen van een rommelige indruk door een te grote verscheidenheid aan erfafscheidingen na. Belangrijk is, dat een erfafscheiding past bij het karakter van de omgeving en zorgvuldig geplaatst wordt. Begroeide hekwerken en beplantingen hebben een open en vriendelijke uitstraling.

Beoordeling

Het plaatsen van een erf- of perceelafscheiding is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 5

Een vergunningvrije erfafscheiding in de vorm van een heg

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Erfafscheidingen worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- eenduidige vormgeving (geen combinatie van verschillende vormen en materialen)
- materialen als metselwerk, hout of draadstaal gebruiken aansluitend op erfafscheiding naastgelegen percelen

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Vorm en maat

- erfafscheiding gelijk aan erfafscheiding naastgelegen perceel mits deze recent een positieve welstandsbeoordeling hebben gehad
- vormgeving inclusief bovenbeëindiging recht (dus geen toogvorm of pergola) en terughoudend in kleur
- hoogte maximaal 1,00 m als erfafscheiding wordt geplaatst voor de voorgevel of op minder dan 1,00 m achter de voorgevel
- hoogte maximaal 2,00 m als erfafscheiding wordt geplaatst op minimaal 1,00 m achter de voorgevel

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Zonnepanelen en -collectoren

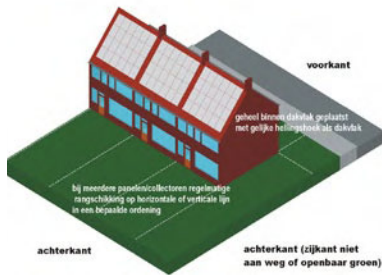
Uitgangspunten

Een zonnepaneel dient voor energieopwekking en een zonnecollector voor warmteopwekking. De situering van zonnepanelen of -collectoren wordt bepaald door de optimale stand ten opzichte van de zon. Voorkeur van de gemeente voor situering aan de achterzijde is daarom niet doorslaggevend bij de beoordeling van bouw aanvragen. Alleen in bijzondere situaties kan een minder ideale situering een alternatief zijn. Zonnecollectoren of -panelen worden bij voorkeur in het ontwerp van een gebouw geïntegreerd. De gemeente streeft bij meerdere collectoren/panelen op één doorgaand dakvlak naar een herhaling van uniforme exemplaren en een regelmatige rangschikking op een horizontale lijn.

Beoordeling

Het plaatsen van zonnepanelen en -collectoren is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouw aanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 6

Op schuine daken is de hellingshoek gelijk aan die van het dakvlak

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Zonnepanelen en -collectoren worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- zonnepanelen en -collectoren alleen op daken (niet aan gevels en wanden)
- meerdere zonnepanelen en -collectoren regelmatig rangschikken op horizontale of verticale lijn
- kleuren komen overeen met het achterliggende dakvlak of anders zwart, antraciet of donker grijs

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing

- op het dakvlak zijn geen dakramen of dakkapellen aanwezig
- op schuine daken binnen het dakvlak en met de hellingshoek gelijk aan die van het dakvlak
- op platte daken binnen het dakvlak onder een hoek van 15 graden vanaf de dakrand

Vorm

- zonnepanelen en -collectoren integraal opnemen in het ontwerp van het bouwwerk
- zonnepanelen en -collectoren vormen een geheel met de installatie voor het opslaan van water of voor de opwekking van elektriciteit of de installatie in het bouwwerk plaatsen

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Technische installaties

Uitgangspunten

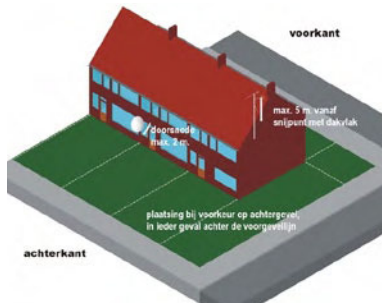
Installaties zoals spriet-, staaf- of schotelantennes en units voor airconditioning kunnen vrijstaand worden geplaatst of op of aan een bouwwerk worden aangebracht. De waarde van installaties is vooral gelegen in de functie. Installaties zijn echter zelden een verrijking van het straatbeeld. Een zorgvuldige plaatsbepaling kan een goed middel zijn om deze voorzieningen in te passen in de omgeving. De voorkeur gaat uit naar plaatsing aan de achterkant. De sneltoetscriteria zijn vooral richtinggevend, omdat de mogelijkheden om een installatie vergunningsvrij te plaatsen zeer ruim zijn.

Beoordeling

Het plaatsen van installaties is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 7

Plaatsing van antennes aan de achterkant van woningen heeft de voorkeur

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Technische installaties worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- hoogstens één installatie aan, op of bij een pand
- installaties bij voorkeur aan een achtergevel bevestigen
- hoogte relateren aan nabijgelegen bebouwing
- indien zichtbaar vanaf de weg of het openbaar groen slank vormgeven (een minimum aan dwarssprietten kan hiertoe bijdragen)
- materialen en kleuren onopvallend (zoals gegalvaniseerd, antraciet of grijs)

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing

- achter de voorgevellijn
- bij gestapelde woningbouw
  - op het platte dak plaatsen
  - bij gestapelde woningbouw op of aan het balkon plaatsen binnen het verticale en horizontale vlak van het balkon en niet aan de gevel of kozijn

Vorm en maat

- installaties en bijbehorende voorzieningen (mast, bedrading, tuidraden etc.) als één geheel vormgeven
- beperken van aantal tuidraden, geen tuidraden bij bevestiging aan gevel
- spriet- of staafantenne maximaal 5,00 m hoog (gemeten vanaf maaiveld of het snijpunt met het aangrenzende dakvlak bij plaatsing aan gevel)
- schotelantenne hoogstens 1,00 m in doorsnede en maximaal 3,00 m hoog (gemeten vanaf de voet van de antenne of antennedragers)

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Rolhekken, rolluiken en luiken

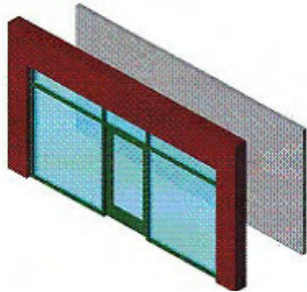
Uitgangspunten

Rolhekken, luiken en rolluiken zijn voorzieningen om ruiten van gebouwen tegen inbraak en vandalisme te beschermen. Deze voorzieningen kunnen de omgeving een rommelig aanzien geven. Daarom stimuleert de gemeente in de eerste plaats het toepassen van alternatieve oplossingen zoals geweldbestendig glas of elektronische beveiligingssystemen. Voor woningen is het toepassen van rolhekken, luiken en rolluiken vergunningsvrij, met uitzondering van woningen in de beschermde stadsgezichten. De gemeente streeft ernaar dat rolhekken, luiken en rolluiken de uitstraling van overige gebouwen niet negatief beïnvloeden.

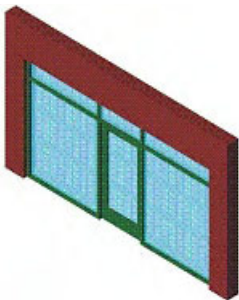
Beoordeling

Het plaatsen van rolhekken, luiken en rolluiken is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouw aanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 8

*Aan binnenzijde pui minstens 2.00 m
teruggelegen en minstens 70% open*

*Aan binnenzijde pui minder dan 2,00 m
teruggelegen en minstens 80% open*

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Rolhekken, rolluiken en luiken worden beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- kleuren zijn ingetogen of afgestemd op de gevel

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing

- aan de binnenzijde van de pui mits:
  - minstens 2,00 m teruggelegen van de pui en voor minstens 70% bestaand uit glasheldere doorkijkopeningen
  - 2,00 m of minder teruggelegen van de pui en voor minstens 80% bestaand uit glasheldere doorkijkopeningen

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

Zonweringen

Uitgangspunten

Onder zonwering wordt verstaan een voorziening die wordt aangebracht ter wering van het zonlicht, zoals een markies, een valschermer, een knikscherm of een schuivende zonwering in het vlak van het kozijn. De gemeente streeft ernaar dat zonweringen de uitstraling van overige gebouwen niet negatief beïnvloeden. Voor woningen is het toepassen van zonweringen vergunningsvrij, met uitzondering van woningen in de beschermde stadsgezichten.

Beoordeling

Het plaatsen van een zonwering is niet in strijd met redelijke eisen van welstand als aan onderstaande sneltoetscriteria wordt voldaan. Voldoet een aanvraag niet aan onderstaande criteria of is er sprake van twijfel of een bijzondere situatie (zoals bij een monument, beschermd gezicht of beeldbepalend pand) dan kan de bouwaanvraag voor advies aan de commissie worden voorgelegd die bij de beoordeling ook gebruik zal maken van gebieds-, object- en eventuele andere criteria.

Sneltoets 9

Criteria voor gebieden met terughoudend beheer

Een zonwering wordt beoordeeld aan de hand van onderstaande criteria:

- direct aan de gevel boven eigen grond, dus niet boven grond met een openbare functie of aan een luifel
- per gevel van een pand of architectonische eenheid een gelijke oplossing zonder reclame
- mat doek of doekachtig materiaal (niet glimmend)

Aanvullende criteria voor overige gebieden

Voor de overige gebieden gelden de volgende aanvullende criteria:

Plaatsing

- direct aansluitend op het achterliggende kozijn (zo min mogelijk op het gemetselde gevelvlak)
- de betreffende gevel is vrij van reclame, rolhekken, luiken en rolluiken

Vorm en maat

- één egale en terughoudende kleur toepassen of twee egale en terughoudende kleuren in een eenvoudig patroon
- onderzijde van de zonwering minstens op 2,20 m (in uitstaande positie)
- de uitval hoogstens 1,50 m (gemeten loodrecht op de gevel)

Bouwplan in beschermd stadsgezicht

- het plan voldoet aan de extra aanvullende criteria genoemd bij het betreffende gebied (gebied 1 Binnenstad of 2 Zuidelijke Schil)

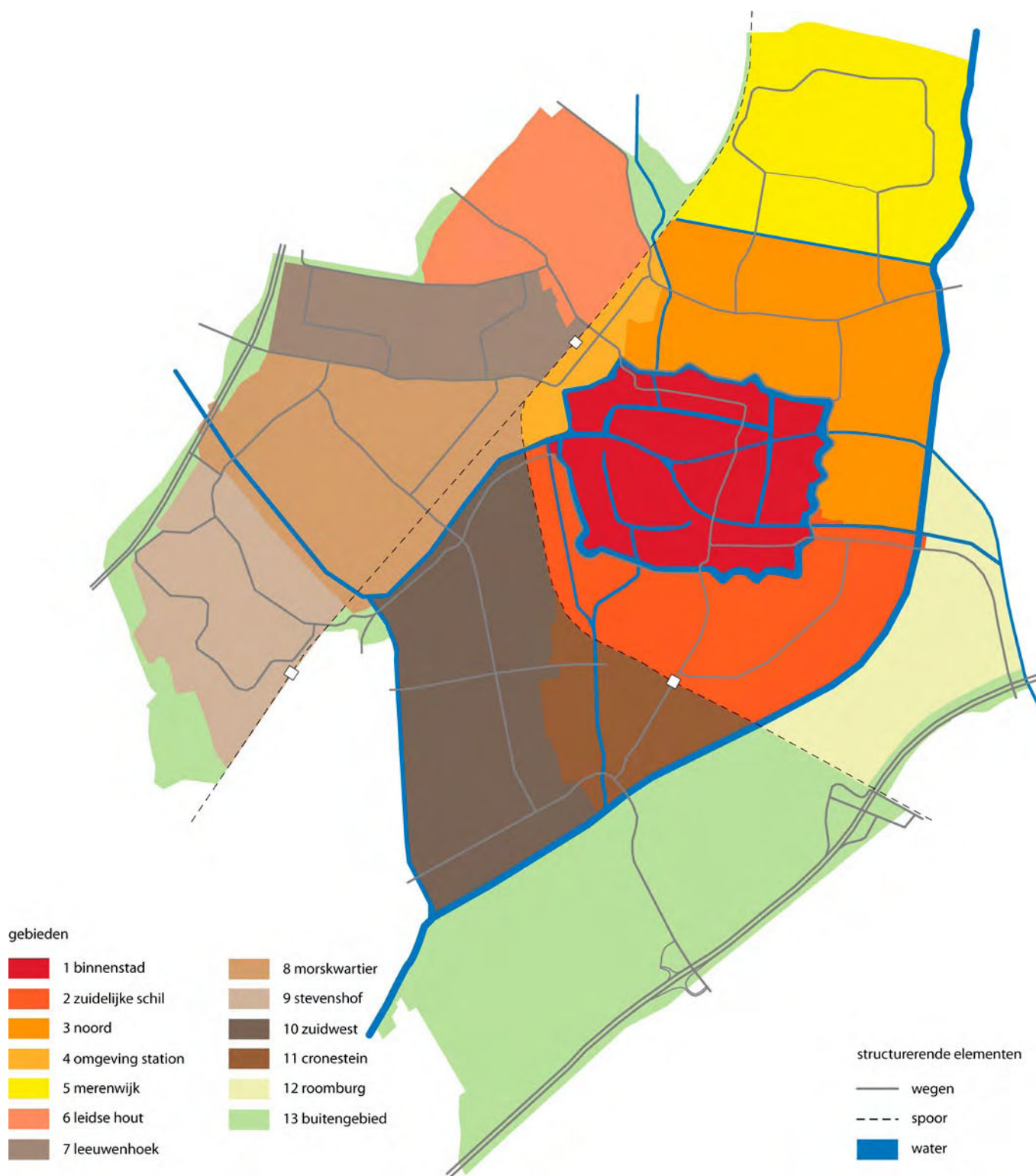

Gebiedscriteria

Hoofdstuk 5

Welstandsgebieden

Hoofdstuk 5 Gebieden

Een belangrijke peiler van de welstandsnota is het gebiedsgerichte welstandsbeleid. De gebiedsgerichte welstandscriteria worden gebruikt voor de kleine en middelgrote bouwplannen.

Gebieden

De gebiedsgerichte criteria zijn gebaseerd op het architectonisch vakmanschap en de ruimtelijke kwaliteit zoals die in de bestaande situatie worden aangetroffen. Deze criteria geven aan hoe een bouwwerk 'zich moet gedragen' om in zijn omgeving niet teveel uit de toon te vallen en welke gewaardeerde karakteristieken uit de omgeving in het ontwerp moeten worden gebruikt. De gebiedsgerichte welstandscriteria moeten worden gezien als de gewenste eigenschappen van het bouwplan.

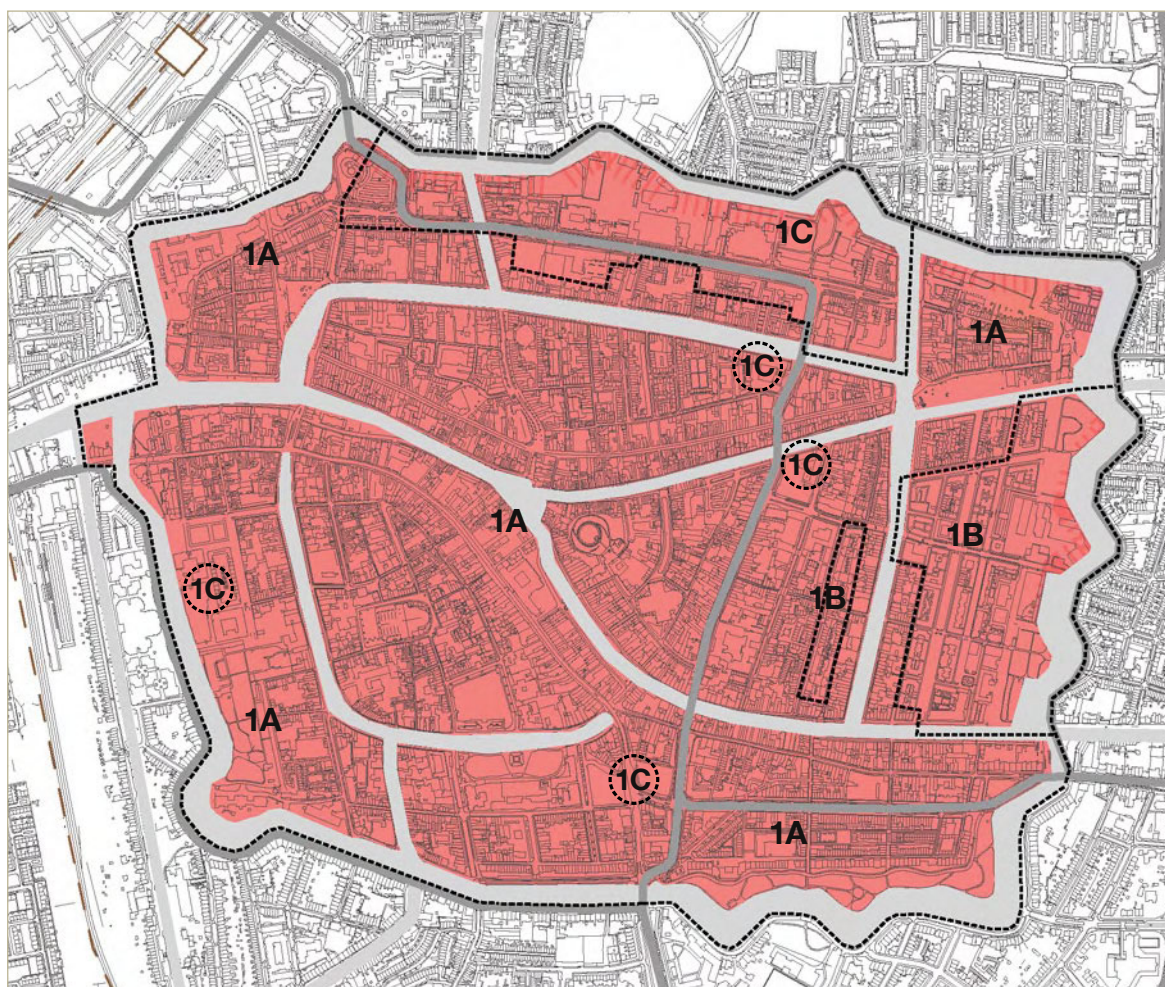
Per gebied is een samenhangend beoordelingskader opgesteld met daarin een korte beschrijving van het gebied, waarbij aandacht wordt besteed aan de ontstaansgeschiedenis, de stedenbouwkundige of landschappelijke omgeving, een typering van de bouwwerken, het materiaal- en kleurgebruik en de detaillering. Ook wordt er een samenvatting gegeven van de te verwachten of te wensen ontwikkelingen en een waardering voor het gebied op grond van de belevingswaarde en eventuele bijzondere cultuurhistorische, stedenbouwkundige of architectonische werken. Dit in combinatie met het ruimtelijke kwaliteitsbeleid vormt de grondslag voor het welstandsniveau, waarbij tevens de hoofdpunten voor de beoordeling worden genoemd. Eventuele uitzonderingen komen per deelgebied aan bod.

Daarna volgen per deelgebied de welstandscriteria, steeds onderverdeeld in criteria betreffende de relatie met de omgeving van het bouwwerk, de bouwmassa, de architectonische uitwerking, materiaal en kleur. Met de welstandscriteria kan de commissie zich binnen de grenzen van het bestemmingsplan een gewogen oordeel vormen. In aanvulling op de tekst zijn foto's opgenomen, die een impressie van het deelgebied geven.

Niveaus

Voor elk welstandsgebied is het gewenste welstandsniveau aangegeven. Het welstandsniveau sluit zoveel mogelijk aan bij het gehanteerde ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de gewenste ontwikkelingen. De kaart met welstandsniveaus is op pagina 33 te vinden.

Er zijn drie welstandsniveau's mogelijk: gebieden waar ingezet wordt op behoud, beheer en welstandsvrije gebieden. Beheren gebeurt met aandacht of terughoudend. In Leiden is één welstandsvrij gebied aangewezen: in een gedeelte van Nieuw Leyden kan binnen de contouren van de bouwvelop welstandsvrij gebouwd worden. In de overige gebieden wenst de gemeente minstens een basiskwaliteit te handhaven.

Deelgebieden

- 1A** Historische binnenstad
- 1B** Stadsvernieuwing
- 1C** Complexmatige inbreidingen

- (1C)** Losse complexmatige inbreidingen

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- behoud

Gebied 1 Binnenstad

De binnenstad is ontstaan langs oude waterlopen en wegen en is een typische Hollandse grachtenstad. De Middeleeuwse stad heeft zich vanuit de Burcht en de Pieterskerk uitgebreid met Hoge Woerd, de Waard, het Maredorp en de uitleg Nieuwland-Rapenburg. Sinds de uitbreidingen in de Gouden Eeuw wordt de binnenstad begrensd door de huidige vestinggordel. De gehele binnenstad is in 1981 aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Het stedelijk weefsel van de *historische binnenstad* wordt bepaald door twee rivierarmen van de Rijn met daartussen een netwerk van straten, stegen, grachten en bebouwing. De binnenstad kent geen grote nadrukken. De openbare ruimte is op de meeste plekken beperkt tot straten en waterwegen. Het park aan de zuid- en ooststrand is een uitzondering hierop.

In deze structuur worden pandsgewijs opgebouwde straatwanden afgewisseld met korte rijen woningen. Herhaling van bestaande perceelsformaten door het hele gebied zorgt voor samenhang in het diverse straatbeeld. In het gebied is sprake van enige functiemenging. Voortuinen komen vrijwel niet voor. Een deel van de bebouwing is vervangen door nieuwbouw, waarbij ook hier en daar gestapelde woningen voorkomen.

De rooilijn van de bebouwing volgt de weg en heeft kleine versprinsingen. Bij rijen is de rooilijn in samenhang en overwegend recht. De maat en schaal van het straatprofiel hangen samen met de parcellering en de bebouwing, welke als basis (semi) individuele woningen van gemiddeld twee tot drie lagen met een kap heeft.

Gevels hebben in het algemeen een traditionele, sterk verticale opbouw, met een evenwichtige verdeling tussen open en gesloten geveldelen. De gevels zijn hiërarchisch opgebouwd en veelal voorzien van een borstwering. Het kappenlandschap is divers en relatief gesloten. De verschillende op-, aan- en uitbouwen spelen een bescheiden rol in het straatbeeld. Winkels en bedrijven hebben ook in dit gebied een afwijkende begane grond.

De architectonische uitwerking en detaillering zijn zeer divers en variëren in het algemeen per pand. De detaillering is zorgvuldig en varieert van sober tot rijk.

Het materiaal- en kleurgebruik is divers, ingetogen en passen in het traditionele straatbeeld. Gevels zijn in beginsel van baksteen, eventueel gepleisterd in een lichte tint. Kozijnen zijn veelal van hout dat in het algemeen donkergroen en (gebroken) wit is geschilderd.

De stadsvernieuwing aan de oostzijde is voor een groot deel gerealiseerd ter plaatse van de 17e eeuwse uitbreiding. In dit deelgebied wordt hoofdzakelijk gewoond. Hier is getracht het stedelijk weefsel aan te vullen, maar het gebied mist de aantrekkelijke individualiteit van de bebouwing in de historische binnenstad.

De straatwanden zijn opgebouwd uit gebouwen van verschillende formaten. De veelal rechte rooilijn volgt de weg. De bebouwing bestaat ook hier veelal uit twee tot drie lagen, maar bestaat in tegenstelling tot de oude binnenstad uit complexen in plaats van individuele panden.

De gevels van de stadsvernieuwingsblokken hebben geen nadrukkelijke hiërarchie. De eenvoudige kappen staan vaak met de nok haaks op de weg, waarbij de gevel tot aan de nok is opgemetseld.

De architectonische uitwerking is meer eenvormig, overeenkomstig de relatief korte bouwperiode van dit deelgebied. De detaillering is sober en meestal van een gemiddeld niveau.

Materialen zijn divers en overwegend traditioneel, kleuren veelal rustig en sober met hier en daar een accentkleur. Beide zijn per stedenbouwkundige eenheid in samenhang. Gevels zijn in beginsel van baksteen, soms deels ingevuld met plaatmateriaal of houten panelen. Kozijnen zijn veelal van hout.

Aan de noordzijde van de 17e eeuwse uitbreiding is de structuur in de loop der tijd ondergesneeuwd door alle *complexmatige inbreidingen*. Ook op diverse andere plekken in de binnenstad komen deze relatief grootschalige inbreidingen voor.

Deze bebouwing is relatief grootschalig met verschillende functies. De gebouwen zijn (semi)geschakeld en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar enigszins verspringen. De plattegrond varieert van eenvoudig tot complex. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook beperkte herhaling komt voor.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een plat dak.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen zijn ook hier overwegend traditioneel, kleuren veelal rustig en sober met hier en daar een accentkleur.

Belangrijk in het beschermd stadsgezicht zijn het patroon van straten en waterlopen in samenhang met de profilering van de openbare ruimte en de schaal en vormgeving van de bebouwing. De ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad is daarom gebaat bij het behoud en zo nodig versterken van de rol van de hoofdlijnen van water en wegen.

De architectuur van de gebouwen is aangepast aan de plek in de stad. Langs de hoofdlijnen is de bescheiden rol van gebouwen niet in de architectuur te vinden, maar in de plaatsing en massa. Gebouwen staan op zichzelf en zijn onderdeel van de straatwand. Het materiaal- en kleurgebruik is hoogwaardig en sluit aan op de omgeving.

Aanpassingen vragen om een bescheiden inpassing in de structuur wat ligging, massa, materiaal en kleur betreft. In architectonische uitwerking is echter veel variatie mogelijk en wenselijk.

Voor beschermde stadsgezichten gelden meer regels, in de vorm van *extra aanvullende criteria*. In de algemene maatregel van bestuur staat, dat voor bouwen in beschermde stads- en dorpsgezichten altijd een bouwvergunning nodig is.

De aanvullende criteria vallen uiteen in algemene criteria en de kleine plannen. Deze zijn vastgelegd om de specifieke kenmerken van de architectuur van het gebied te behouden. Op een aantal punten wijken deze dan ook af van de standaarden, die ergens anders vrijgegeven zijn of binnen de voor de hele gemeente geldende criteria vallen. Om deze kwaliteiten te handhaven of te versterken zijn aparte criteria opgesteld, die op de te beschermen karakteristieken aangepast zijn.

Historische binnenstad

Gebouwen voegen zich in het stedelijk weefsel

De individuele woning in een hofje is onderdeel van het geheel

Historische grootschalige gebouwen vormen onnadrukkelijke accenten

Uitgangspunten

De veelal vooroorlogse en kleinschalige bebouwing staat aan stenige straten en ligt in een gegroeide en compacte structuur met als basis het individuele pand met stedelijk karakter. De binnenstad wordt begrensd door de 17e eeuwse vestinggordel.

Bijzondere elementen zijn de veelal grotere publieke gebouwen als kerken en universiteitsgebouwen die van oudsher in de stad voorkomen. Een groot deel van deze gebouwen is vervlochten in het weefsel en daarmee onnadrukkelijk aanwezig, zoals de burcht en het stadhuis in de Breestraat. Andere grote gebouwen markeren en vormen een bijzonder punt, zoals het Museum van Natuurlijke Historie in het Van der Werfpark en in mindere mate de Pieterskerk. Ook de veel voorkomende hofjes wijken af van de kleinschalige parcellering. De individuele woning in een hofje is onderdeel van het geheel.

De waarde is vooral gelegen in het stedelijk weefsel met het kleinschalige afwisselende beeld van de straatwanden. Alzijdigheid in combinatie met schaalvergroting leidt tot een aantasting van het stedelijk weefsel zoals bijvoorbeeld te zien is aan het gebouw op de hoek van de Levendaal en de Korevaarstraat. Veel panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een groot deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek is gemiddeld tot hoog. Naast kleine wijzigingen als dakkapellen worden zo nu en dan panden vervangen.

De inzet voor welstand is behoud van het historisch stadsbeeld. Het beleid is gericht op behoud van variatie zonder verrommeling en waar mogelijk versterking van de architectonische kwaliteit van de individuele panden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdoriëntatie van de bebouwing en het kleinschalige historische karakter. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 1A

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan stenige straten en langs grachten

Gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn hier direct aan gekoppeld

Rooilijnen van massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen voegen zich in het stedelijk weefsel en de fijnmazige hiërarchie van onder andere grachten, wegen en stegen
- gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn direct gekoppeld aan de straat, gracht of steeg
- gevels zijn onderdeel van straatwanden, waaraan de perceelsbreedte is af te lezen
- de rooilijnen van de massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- historische grootschalige bebouwing zoals kerken en oudere universiteitsgebouwen vormen onnadrukkelijke accenten in de openbare ruimte
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn
- de eenheid van ensembles zoals hofjes bij aanpassingen bewaren

Massa

- bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met karakter van de binnenstad
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een ensemble is deel van het geheel
- plattegronden volgen in beginsel de perceelsrichting
- de onderbouw varieert van één tot twee lagen aan de zijstraten en stegen tot drie of vier lagen aan de belangrijkste wegen en grachten
- gebouwen hebben bij voorkeur een traditionele kap zoals een zadeldak of een schilddak dan wel een kap met een vergelijkbare maat en schaal
- de entree ligt bij voorkeur aan de belangrijkste openbare ruimte
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de gevelcompositie
- schuine dakvlakken bij voorkeur in tact laten (eventuele doorbrekingen bij voorkeur met dakramen of dakterrasvensters)
- terrassen alleen boven de verdieping plaatsen
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdbouw

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking is stedelijk en de detaillering zorgvuldig en gevarieerd met aandacht voor verfijning, hiërarchie, reliëf en ornamentiek
- een eventuele historische (winkel) gevelreconstructie is het uitgangspunt
- gevels hebben in beginsel een compositie met een verticale hoofdgeleding en een horizontale subgeleding, waarin kozijnen, dakgoten, daklijsten, windveren en dergelijke een logische plaats krijgen
- historisch voegwerk zoveel mogelijk handhaven, vensters zijn geleed
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld een winkel afstemmen op ritmiek en stijl van de gevel en oorspronkelijke parcellering straatwand
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op hoofdbouw

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen, verouderen mooi, harmoniëren met belendingen en passen in het traditionele straatbeeld, tenzij op basis van historisch kleuronderzoek de oorspronkelijke kleurstelling gehanteerd wordt
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal dan wel in een lichte tint pleisteren, ramen in transparant glas
- kozijnen, lijsten en dergelijke uitvoeren in hout of oorspronkelijke materialen
- hellende daken dekken met matte keramische pannen, leien of zink

Stadsvernieuwing

Gebouwen voegen zich in het stedelijk weefsel

Rooilijnen van massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Uitgangspunten

De stadsvernieuwing buurten zijn voornamelijk te vinden in de planmatige uitleg aan de oostkant van de binnenstad en bestaan hoofdzakelijk uit stenige straten met als basis het individuele pand met stedelijk karakter. Historische eigenschappen zoals de variatie op woningniveau zijn niet overal meer herkenbaar en kunnen in beperkte mate teruggebracht worden door kleine ingrepen als gevelwijzigingen en dakkapellen.

Bijzonder element is de meelfabriek die nieuwe functies krijgt met een open plint aan de straat.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige structuur. Enkele panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek is gemiddeld tot hoog en bestaat voornamelijk uit kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is behoud. Het beleid is gericht op behoud van variatie zonder verrommeling en waar mogelijk versterking van de architectonische kwaliteit van de individuele panden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdoriëntatie van de bebouwing en het kleinschalige historische karakter. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 1B

Planmatige uitleg aan stenige straten en langs grachten

Gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn hier direct aan gekoppeld

Bijzonder element is de meelfabriek aan de Oosterkerkstraat

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Algemeen

- kleine plannen aan achterkant (niet zichtbaar vanuit openbare ruimte) kunnen door middel van de sneltoetscriteria ambtelijk afgehandeld worden

Ligging

- gebouwen voegen zich in het stedelijk weefsel en de fijnmazige hiërarchie van onder andere grachten, wegen en stegen
- gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn bij voorkeur direct gekoppeld aan de straat
- gevels zijn onderdeel van straatwanden, waaraan de perceelsbreedte is af te lezen
- de rooijlijnen van de massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- historische grootschalige bebouwing zoals kerken en oudere universiteitsgebouwen vormen onnadrukkelijke accenten in de openbare ruimte
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het karakter van de binnenstad
- gebouwen zijn bij voorkeur afwisselend
- de individuele woning binnen een ensemble is deel van het geheel
- plattegronden volgen in beginsel de perceelsrichting
- de onderbouw varieert van één tot twee lagen aan de zijstraten en stegen tot drie of vier lagen aan de belangrijkste wegen en grachten
- gebouwen hebben bij voorkeur een traditionele kap zoals een zadeldak of schilddak danwel een kap met een vergelijkbare maat en schaal
- de entree ligt bij voorkeur aan de belangrijkste openbare ruimte
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de gevelcompositie
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdbouw

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking is stedelijk en de detaillering zorgvuldig en gevarieerd
- gevels hebben in beginsel een compositie met een verticale hoofdgeleding en een horizontale subgeleding, waarin kozijnen, dakgoten, daklijsten, windveren en dergelijke een logische plaats krijgen
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld een winkel afstemmen op de geleding, ritmiek en stijl van de gevel en straatwand
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdbouw

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen, verouderen mooi, harmoniëren met belendingen en passen in het straatbeeld
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- kozijnen, lijsten en dergelijke in principe uitvoeren in hout
- hellende daken bij voorkeur dekken met keramische pannen, leien of zink

Complexmatige inbreidingen

Uitgangspunten

De noordrand van de binnenstad bestaat hoofdzakelijk uit stenige straten met een stedelijk karakter en relatief grootschalige nieuwbouw. De structuur van de 17e eeuwse uitleg is door deze schaalvergroting op meerdere plekken aangetast en de basis van het individuele pand is vaak niet meer herkenbaar.

Bij kleine wijzigingen kan een directe koppeling van gebouw en straat, door middel van bijvoorbeeld het wijzigen van een gesloten plint in een meer open plint, de aansluiting bij de rest van de binnenstad vergroten. Grotere wijzigingen als het vervangen van blokken vallen buiten de reikwijdte van deze nota.

Bijzondere elementen zijn de grootschalige gebouwen die al dan niet op terughoudende wijze in de structuur zijn opgenomen, zoals de elektriciteitscentrale aan de Langegracht en het gebouw van de Nieuwe Energie aan de Maresingel.

De waarde is vooral gelegen in de oorspronkelijke stedenbouwkundige structuur. Enkele panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek is gemiddeld en bestaat voornamelijk uit kleine wijzigingen. Ingrepen worden echter hoofdzakelijk per complex uitgevoerd, waardoor wijzigingen toch vaak ingrijpend zijn.

De inzet voor welstand is behoud. Het beleid is gericht op versterking van de stedelijke structuur en de architectonische kwaliteit van de individuele panden. Eventuele vervangende nieuwbouw heeft waar mogelijk een kleinschaliger karakter dan de huidige bebouwing. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdorientatie van de bebouwing. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 1C

Relatief grootschalige nieuwbouw aan stenige straten en langs grachten

Gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn hier direct aan gekoppeld

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen voegen zich in het stedelijk weefsel en de fijnmazige hiërarchie van onder andere grachten, wegen en stegen
- gebouwen vormen de openbare ruimte en zijn bij voorkeur direct gekoppeld aan de straat
- gevels zijn onderdeel van straatwanden, waaraan de perceelsbreedte is af te lezen
- de rooilijnen van de massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en hebben zo nodig meerdere voorgevels geven
- historische grootschalige bebouwing zoals kerken en oudere universiteitsgebouwen vormen onnadrukkelijke accenten in de openbare ruimte
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn
- de eenheid van ensembles zoals hofjes bij aanpassingen bewaren

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het karakter van de binnenstad
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een ensemble is deel van het geheel
- plattegronden volgen in beginsel de perceelsrichting
- de onderbouw varieert van één tot twee lagen aan de zijstraten en stegen tot hoogstens zes lagen aan de belangrijkste wegen en grachten
- gebouwen hebben bij voorkeur een traditionele kap zoals een zadeldak of schilddak danwel een kap met een vergelijkbare maat en schaal
- de entree ligt bij voorkeur aan de belangrijkste openbare ruimte
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de gevelcompositie en per complex gelijk uitvoeren
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdgebouw

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking is stedelijk en de detaillering zorgvuldig en gevarieerd met aandacht voor verfijning en ornamentiek
- gevels hebben in beginsel een compositie met een verticale hoofdgeleding en een horizontale subgeleding, waarin kozijnen, dakgoten, daklijsten, windveren en dergelijke een logische plaats krijgen
- de onderste bouwlaag van complexen in relatie met de openbare ruimte en waar mogelijk transparant vormgeven met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld een winkel afstemmen op de geleding, ritmiek en stijl van de gevel en straatwand
- wijzigingen en toevoegingen in afwerking afstemmen op het hoofdgebouw

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen, per complex in samenhang, harmoniëren met belendingen en passen in het traditionele straatbeeld
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- kozijnen, lijsten en dergelijke in principe uitvoeren in hout
- hellende daken dekken met matte keramische pannen

Aanvullende sneltoetscriteria

Aanvullende sneltoetscriteria

Voor het beschermd stadsgezicht gelden de volgende aanvullende criteria:

Kleine plannen algemeen

- herstel van historisch wenselijke eigenschappen en architectonische verfijning heeft prioriteit
- wijzigingen en toevoegingen spelen in beginsel een ondergeschikte rol in het straatbeeld, zonder daarbij te vervallen in standaardoplossingen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl, maat, schaal en detaillering zorgvuldig afstemmen op het hoofdgebouw en het straatbeeld
- bij aanpassingen blijft de hoofdvorm van het gebouw duidelijk herkenbaar
- materialen en kleuren zijn in beginsel terughoudend

Aanbouwen

- ten minste 3,00 m achter de voorgevelrooilijn plaatsen en bij hoekwoningen minstens 2,00 m uit de zijerfgrens (of opnemen in de erfafscheiding)
- geen aanbouwen aan aanbouwen (eventueel wel uit te voeren als vergroting bestaande aanbouw)
- gevelindeling afgestemd op gevelgeleding bestaand bouwwerk
- materialen gelijk aan hoofdgebouw dan wel in hout of baksteen
- kleuren afstemmen op hoofdgebouw en omgeving
- de nokhoogte is lager dan die van het hoofdgebouw

Bijgebouwen en overkappingen

- ten minste 3,00 m achter de voorgevelrooilijn plaatsen en bij hoekwoningen minimaal 2,00 m uit de zijerfgrens (of opnemen in de erfafscheiding)
- materialen gevels gelijk aan het hoofdgebouw dan wel hout of baksteen
- hellende daken voorzien van traditionele materialen als keramische pannen
- overkappingen zijn van hout en open
- kleuren afstemmen op het hoofdgebouw en omgeving

Kozijn- en gevelwijzigingen

- kozijnwijzigingen blijven binnen de bestaande gevelopening
- aan de voorgevel gelijk aan de oorspronkelijke profielen en indeling (inclusief roeden)
- gevelwijzigingen alleen in zij- of achtergevels en daarbij niet meer dan één nieuwe opening toevoegen binnen de belijning van de gevelarchitectuur
- oorspronkelijke maatvoering inclusief negge en dagkanten behouden
- materialen gelijk aan het hoofdgebouw
- kleuren in beginsel gelijk aan overige gevelopeningen hoofdgebouw

Dakkapellen en dakramen

- dakkapellen in deelgebied 1A:
  - plaatsen in de hiërarchie van de gevel en in het zijdakvlak op minstens 3,00 m van de voorgevel
  - hebben een bescheiden breedte (zijn in principe staand)
  - raken de gootlijn als dit bijdraagt aan de architectuur van de gevel als onderdeel van de straatwand (meestal aan de voorzijde)
  - hoogte van de dakkapel niet meer dan 50% van het dakvlak tot een maximum van 1,50 m aan de voorkant en 1,65 m aan de achterkant
  - in detaillering afstemmen op het hoofdgebouw
  - uitvoeren in hout, zink en andere traditionele materialen
  - kleuren afstemmen op het hoofdgebouw en het straatbeeld

Gebied 1

Dakkapellen plaatsen in de hiërarchie van de gevel

Aanbouwen aan zijerf opnemen in erfafscheiding of op afstand van de erfgrans

Dakkapellen hebben een bescheiden breedte en zijn in principe staand

- dakkapellen in deelgebied 1B en 1C:
  - meerdere dakkapellen in hetzelfde bouwblok zo veel als mogelijk regelmatig rangschikken op horizontale lijn (dus niet boven elkaar)
  - in het zijdakvlak op minstens 3,00 m van de voorgevel plaatsen
  - raken de gootlijn als dit bijdraagt aan de architectuur van de gevel als onderdeel van de straatwand (meestal aan de voorzijde)
  - hoogte van de dakkapel niet meer dan 50% van het dakvlak tot een maximum van 1,50 m aan de voorkant en 1,65 m aan de achterkant
  - in detaillering afstemmen op het hoofdgebouw
  - uitvoeren in hout, zink en andere traditionele materialen
  - kleuren afstemmen op het hoofdgebouw en het straatbeeld
- dakramen in deelgebied 1A:
  - op minstens 3,00 m van de voorgevelrooilijn plaatsen
  - zijn een bescheiden toevoeging aan de onderzijde van het dakvlak
  - minstens 0,50 m dakvlak onder het dakraam en aan de overige zijden minstens 1,00 m dakvlak
  - maximaal 0,60 m breed en 1,00 m hoog, tussenafstand minstens 1,00 m
- dakramen in deelgebied 1B en 1C:
  - op minstens 3,00 m van de voorgevelrooilijn plaatsen
  - zijn een bescheiden toevoeging aan de onderzijde van het dakvlak
  - hoogstens 0,50 m dakvlak onder het dakraam en aan de overige zijden ten minste 1,00 m dakvlak
  - dakramen binnen een rij of architectonische ensemble regelmatig ordenen op horizontale lijnen

Erfafscheidingen

- aan de voorkant passend in het straatbeeld en gelijk aan de oorspronkelijke erfafscheiding of uitvoeren in metselwerk danwel een open ijzeren hekwerk (eventueel te combineren)
- aan de achterkant is hout eveneens mogelijk

Zonnepanelen en -collectoren

- op schuine daken aan de achterkant (minstens 3,00 m uit de voorgevel)

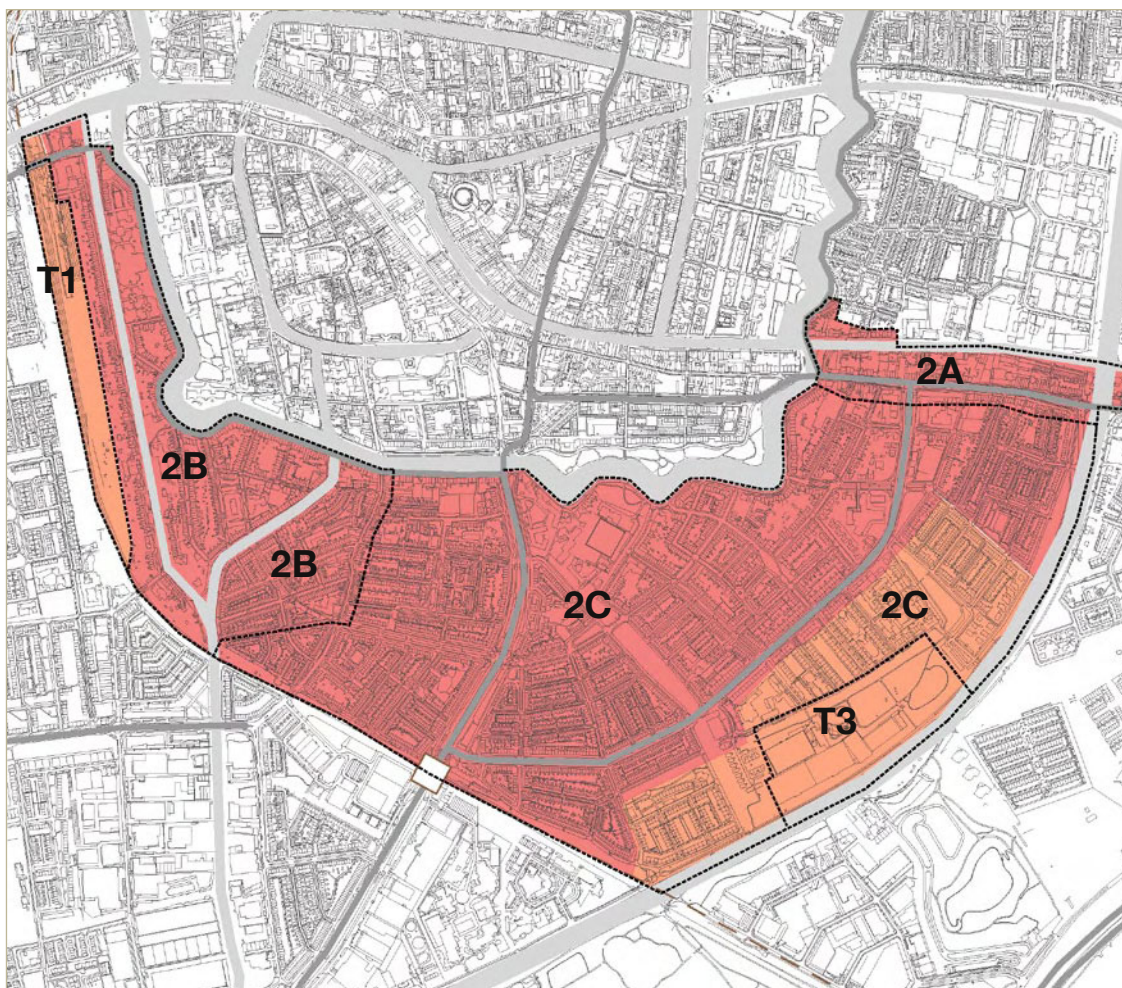
Technische installaties

- aan de achterkant en buiten het zicht vanuit de openbare ruimte
- direct op een plat dak op minstens 2,00 m uit de dakrand
- op of aan een balkon binnen het verticale vlak van het balkon en niet aan de gevel of een kozijn

Rolhekken, luiken en rolluiken

- historische luiken alleen bij gebouwen waar deze oorspronkelijk aanwezig waren
- rolhekken en rolluiken alleen bij winkels aan de binnenzijde van de etalage met minstens 80% glasheldere openingen

Deelgebieden

- 2A** Hoge Rijndijk
- 2B** Vreewijk tot aan de Herenstraat
- 2C** Plan Verhagen

Thema's

- T1** Bedrijventerrein langs spoor
- T3** Sportterrein Roomburg

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- beheer met aandacht
- behoud

Gebied 2 Zuidelijke schil

De Zuidelijke schil is een in hoofdzaak vooroorlogse planmatige uitbreiding met zowel vrijstaande als in rijen aangebouwde woningen in een zorgvuldige baksteenarchitectuur met rijke detaillering. Een groot deel van de Zuidelijke schil wordt in 2010 aangewezen als beschermd stadsgezicht. In de aanwijzing tot beschermd gezicht zijn onder andere de ruimtelijke hoofdstructuur, de samenhang op diverse niveaus en de architectonische kwaliteit van vele panden als te beschermen waarden opgenomen.

De *Hoge Rijndijk* is een van de historische invalswegen van Leiden en sluit in bebouwing aan op de singels. De gevarieerde bebouwing is voornamelijk geschakeld en in korte rijtjes gebouwd. In het gebied is sprake van enige functiemenging. De rooilijn van de bebouwing volgt de krommingen van de dijk en heeft kleine verspringen. Architectonische clusters bestaan vaak uit meerdere percelen, waarbij de individuele percelen in het straatbeeld herkenbaar zijn gebleven.

De opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd en bestaat veelal uit twee tot drie lagen en een kap of plat dak. Ook asymmetrie komt voor in opbouw en uitwerking. Winkels en bedrijven hebben veelal een afwijkende begane grond.

De detaillering en het materiaalgebruik zijn in hoofdzaak traditioneel, zorgvuldig en divers. Gevels zijn van baksteen, soms geverfd of gepleisterd in een lichte tint. De kap is gedekt met keramische pannen en kozijnen zijn van hout. Het kleurgebruik is ingetogen en neutraal.

In de gegroeide structuur van *Vreewijk* en *Tuinstad west* worden pandsgewijs opgebouwde straatwanden afgewisseld met korte rijen woningen. Ook hier is sprake van enige functiemenging. Voortuinen komen vrijwel niet voor. Een deel van de bebouwing is vervangen door nieuwbouw, waarbij ook hier en daar gestapelde woningen voorkomen.

De rooilijn van de bebouwing volgt de weg en heeft kleine verspringen. Bij rijen is de rooilijn in samenhang en overwegend recht.

De opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd en bestaat veelal uit één tot twee lagen met variërende kappen. Nieuwbouw is soms hoger. Gevels hebben in het algemeen een traditionele opbouw. Er komen veel verschillende op-, aan- en uitbouwen voor. Winkels en bedrijven hebben ook in dit gebied een afwijkende begane grond.

De architectonische uitwerking is divers, mede door afwisseling op kleine schaal tussen particuliere en sociale woningbouw. De detaillering is zorgvuldig, en varieert van sober tot rijk. Het materiaal- en kleurgebruik is divers en terughoudend. Kozijnen zijn van hout dat in het algemeen donkergroen en (gebroken) wit is geschilderd.

De rest van de Zuidelijke schil, *Plan Verhagen*, heeft een bebouwingsstructuur die in hoofdzaak is gebaseerd op herhaling van de woning als basiseenheid, waarbij verbijzonderingen in de openbare ruimte accenten in massa en de vormgeving van hoeken en kappen hebben. Voortuinen en structurerende elementen als parken en waterpartijen geven veel straten in dit gebied een groen karakter. Het gebied maakt een open indruk met verre zichtlijnen. Knikken en krommingen zorgen voor een afwisselend perspectief.

De woningen zijn voornamelijk verkaveld in gesloten bouwblokken met een groene binnenruimte. De rooilijn is per cluster in samenhang en verspringt. De architectuurclusters zijn met name in het westelijk deel lang, tot en met complete straatwanden. De architectuurclusters hebben een uniforme vormgeving en verschillen onderling veelal op details. De overgang tussen privé en openbaar gebied is vaak zorgvuldig vormgegeven in de stijl van het achterliggende cluster. De bebouwing bestaat zowel uit vrijstaande en twee onder één kap woningen als rijen en vormt samenhangende clusters in gedifferentieerde composities. Ook gestapelde woningen uit de wederopbouwperiode komen voor.

De opbouw van de woningen varieert, maar bestaat in het algemeen uit één tot drie lagen met een plat dak of een kap. Met name grotere woningen en hoekwoningen in de Burgemeester- en Professorenwijk hebben een gedifferentieerde opbouw en nadrukkelijke kappen. Zichtbare gevels zijn representatief. Er komen veel op-, aan- en uitbouwen in diverse soorten en maten voor in een terughoudende vormgeving. De vormgeving accentueert de regelmaat van de clusters.

De detaillering is nog vaak oorspronkelijk en ook hier zorgvuldig, uitgewerkt tot op het kleinste niveau en per cluster in samenhang. De rand van het dak is benadrukt door een uitkragende dakgoot. Materialen en kleuren zijn per cluster in samenhang en veelal traditioneel met veel (lichte) baksteen en keramische pannen. Tussen Herenstraat en Lammenschansweg is de oorspronkelijke detaillering grotendeels verdwenen, terwijl de eenvormigheid per cluster is gebleven. Kozijnen zijn van hout dat ook hier in het algemeen donkergroen en (gebroken) wit is geschilderd.

Voor beschermde stadsgezichten gelden meer regels, in de vorm van *extra aanvullende criteria*. In de algemene maatregel van bestuur staat, dat voor bouwen in beschermde stads- en dorpsgezichten altijd een bouwvergunning nodig is.

De aanvullende criteria vallen uiteen in algemene criteria en de kleine plannen. Deze zijn vastgelegd om de specifieke kenmerken van de architectuur van het gebied te behouden. Op een aantal punten wijken deze dan ook af van de standaarden, die ergens anders vrijgegeven zijn of binnen de voor de hele gemeente geldende criteria vallen. Om deze kwaliteiten te handhaven of te versterken zijn aparte criteria opgesteld, die op de te beschermen karakteristieken afgestemd zijn. De in 2009 vastgestelde sneltoetscriteria voor de Zuidelijke schil zijn verwerkt in de (extra) aanvullende criteria in deze nota. Kleine bouwplannen aan beeldbepalende panden die voldoen aan de sneltoetscriteria uit hoofdstuk 4 en de aanvullende criteria voor de Zuidelijke schil kunnen ambtelijk afgehandeld worden.

Hoge Rijndijk

Uitgangspunten

De Hoge Rijndijk heeft gevarieerde (woon)bebouwing uit diverse periodes op een hoger gelegen stroomrug. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan een deel van het Utrechtse Jaagpad en de Hoge Rijndijk en tussenliggende straten.

Uitzonderingen zijn de panden met daarin winkels en bedrijven. Deze hebben veelal een afwijkende begane grond met luifels, zonwering, etalageruimte en reclameborden. Bijzonder element is de watertoren.

De waarde van het lint is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met overwegend kleinschalige bebouwing. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is behoud van het historisch stadsbeeld. Het beleid is gericht op behoud van variatie zonder verrommeling en waar mogelijk versterking van de architectonische kwaliteit van de individuele panden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdoriëntatie van de bebouwing en het kleinschalige historische karakter. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 2A

Gevarieerde (woon)bebouwing op een stroomrug

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Bijzonder element is de watertoren aan de rand van het beschermd gezicht

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een rij of cluster is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met kap of drie lagen zonder kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen, verouderen mooi en zijn bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Vreewijk tot en met Herenstraat

Gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend

Architectonische uitwerking en detaillering zijn afwisselend en zorgvuldig

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Uitgangspunten

Vreewijk bestaat uit gevarieerde bebouwing uit diverse periodes langs stenige straten en grachten. Het gebied wordt begrensd door de bebouwing aan de Rijn- en Schiekade, Andries Schotkade, Herenstraat en Witte Singel.

Uitzondering is de planmatig ontwikkelde driehoek tussen Witte Singel, Gerrit Doustraat en de Jan van Goyenkade waarbinnen spiegelingen, bijzondere hoekoplossingen en zichtlijnen voor samenhang zorgen. De individuele woning is hier onderdeel van de rij of het cluster. Andere uitzonderingen zijn de relatief grootschalige universiteitsgebouwen en nieuwbouwblokken aan de Maliebaan. Deze gebouwen zijn veelal hoger dan de oorspronkelijke woonbebouwing. In de woonblokken is de individuele woning onderdeel van het geheel.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met overwegend kleinschalige bebouwing. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een groot deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is behoud van het historisch stadsbeeld. Het beleid is gericht op behoud van variatie zonder verrommeling en waar mogelijk versterking van de architectonische kwaliteit van de individuele panden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdoriëntatie van de bebouwing en het kleinschalige historische karakter. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 2B

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan stenige straten en langs grachten

Rooilijnen van massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een rij of cluster is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met kap of drie lagen zonder kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- zichtbare gevels zijn representatief, waarbij de gevel aan de straatzijde de belangrijkste is en zijgevels als één geheel worden vormgegeven
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld een winkel afstemmen op de geleding, ritmiek en stijl van de gevel en straatwand
- gevels hebben een compositie met een verticale hoofdgeleding en horizontale subgeleding, waarin kozijnen, dakgoten, daklijsten, windveren en dergelijke een logische plaats krijgen met een harmonieuze verhouding tussen open en gesloten geveldelen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren met subtiel reliëf
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen, verouderen mooi en zijn bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Plan Verhagen

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Architectonische uitwerking en detaillering zijn per ensemble in samenhang

Appartementengebouwen hebben meerdere lagen met kap of plat dak

Uitgangspunten

Het Plan Verhagen bevat de Burgemeester- en Professorenwijk en de Rijndijkbuurt. Voor de welstandsbeoordeling is ook het deel van Tuinstad ten westen van de Herenstraat en ten zuiden van de Leuvenstraat toegevoegd. Dit gebied bestaat uit gevarieerde en veelal vooroorlogse bebouwing langs hoofdzakelijk groene straten. Het gebied wordt onder andere begrensd door de Zoeterwoudsesingel, Herenstraat, Kanaalweg en Hoge Rijndijk.

Uitzonderingen zijn de pandsgewijs opgebouwde straatwanden aan de Zoeterwoudsesingel en de Rijndijkstraat. Hier is de nokrichting veelal haaks op de weg. Aan de Zoeterwoudsesingel heeft de bebouwing vaak een extra bouwlaag ten opzichte van de bebouwing in de achterliggende buurten.

Bijzondere elementen zijn de relatief grootschalige en verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen, zoals aan een deel van de Burggravenlaan en Lammenschansweg.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet met groene voortuinen en zorgvuldig vormgegeven woningen. Diverse panden en ensembles zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een groot deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is gewenst. De dynamiek van dit gebied is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is binnen het beschermd gezicht gericht op behoud van het historisch stadsbeeld. Het overig gebied wordt met aandacht beheerd. Het beleid is gericht op het behoud van het samenhangende beeld en de gedifferentieerde opbouw van de woningen. Kleine wijzigingen kunnen een grote invloed hebben op het beeld en moeten zorgvuldig worden ingepast. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving. Zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken, heeft herstel van historisch wenselijke eigenschappen prioriteit.

Gebied 2C

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan hoofdzakelijk groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Woningen hebben veelal een onderbouw tot twee lagen met kap

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- de nokrichting is in hoofdzaak evenwijdig aan de weg, een haakse richting komt voor als accent
- verspringingen in de rooilijn komen voor bij individuele woningen of hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- de individuele woning maakt deel uit van de compositie van het cluster

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd en gevarieerd met aandacht voor ornamentiek
- gebouwen hebben representatieve voor- en zijgevels
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble
- woningen hebben in het algemeen een onderbouw van één tot twee lagen met (samengestelde) kap of twee tot drie lagen met plat dak
- appartementengebouwen hebben meerdere lagen met kap of plat dak
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig, gevarieerd en per ensemble in samenhang
- baksteenarchitectuur voert de boventoon
- zichtbare gevels zijn representatief, waarbij de gevel aan de straatzijde de belangrijkste is en zijgevels als één geheel worden vormgegeven
- in de gevel ligt een nadruk op de horizontale of de verticale geleding en is er een harmonische verhouding tussen open en gesloten geveldelen
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en (eenvoudige) profileringen vormen het uitgangspunt
- de overgang van privé naar openbaar zorgvuldig vormgeven en de oorspronkelijke erfafscheiding als gemetselde muurtjes, hekwerken en hagen zoveel mogelijk behouden

Materialen en kleuren

- materialen zijn in beginsel traditioneel, verouderen mooi en zijn afgestemd op de omgeving
- gevels zijn in hoofdzaak van oranje of bruine baksteen met hier en daar stuc- en siermetselwerkaccenten
- hellende daken dekken met keramische dakpannen
- kozijnen, lijsten en dergelijke uitvoeren in hout
- kleuren harmoniëren met de omgeving, zijn terughoudend en per ensemble in samenhang

Aanvullende sneltoetscriteria

Dakkapellen raken de gootlijn als dit bijdraagt aan architectuur van de gevel

Fietsenhokken onder voorwaarden aan de voorkant mogelijk

Hart dakkapel exact tussen twee vensterassen of gelijk met hart vensteras

Aanvullende sneltoetscriteria

Voor het beschermd stadsgezicht gelden de volgende aanvullende criteria (zie voor nadere uitwerking en voorbeelden het document 'Sneltoetscriteria Zuidelijk schil'):

Kleine plannen algemeen

- herstel van historisch wenselijke eigenschappen en architectonische verfijning heeft prioriteit
- wijzigingen en toevoegingen in stijl, maat, schaal en detaillering zorgvuldig afstemmen op het hoofdgebouw
- bij aanpassingen blijft de hoofdvorm van het gebouw duidelijk herkenbaar
- materialen en kleuren zijn in beginsel terughoudend

Aanbouwen

- ten minste 3,00 m achter de voorgevelrooilijn plaatsen en bij hoekwoningen minstens 2,00 m uit de zijerfgrens
- gevelindeling gelijk aan gevelgeleding bestaande woning
- indeling kozijnen en profielen van gevels die zichtbaar zijn vanaf de openbare weg gelijk aan kozijnen bestaande woning
- materialen gelijk aan het hoofdgebouw dan wel in hout of baksteen
- kleuren aan de voorkant gelijk aan het hoofdgebouw
- de nokhoogte is lager dan die van het hoofdgebouw

Bijgebouwen en overkappingen

- aan de voorkant alleen overkappingen op minstens 3,00 m achter de voorgevelrooilijn, met uitzondering van fietsenhokken bij niet ontsloten achtererf
- fietsenhokken aan de voorkant tot 4 m² en maximaal 1,65 m hoog
- totaal oppervlak hoogstens 18 m², hoogte maximaal 3,00 m
- bijgebouwen aan de achterkant groter dan 10 m²:
  - niet voorbij zijgevels
  - gevelindeling en indeling van kozijnen en profielen rechtstreeks aan de openbare ruimte afstemmen op het hoofdgebouw
  - materialen gevels gelijk aan het hoofdgebouw dan wel hout of baksteen
- overkappingen zijn van hout en open, wanden van fietsenhokken eventueel dichtzetten met gaas en begroeiing
- hellende daken voorzien van keramische pannen
- kleuren aan de voorkant gelijk aan het hoofdgebouw

Kozijn- en gevelwijzigingen

- kozijnwijzigingen blijven binnen de bestaande gevelopening
- aan voorgevel gelijk aan oorspronkelijk profiel en indeling (inclusief roeden)
- gevelwijzigingen alleen in zijgevels en daarbij niet meer dan één nieuwe opening toevoegen binnen de belijning van de gevelarchitectuur
- oorspronkelijke maatvoering behouden
- rolluiken alleen aan de achterkant
- materialen gelijk aan het hoofdgebouw
- kleuren aan de voorkant gelijk aan overige gevelopeningen hoofdgebouw

Dakkapellen en dakramen

- meerdere dakkapellen in hetzelfde bouwblok zo veel als mogelijk regelmatig rangschikken op horizontale lijn, dus niet boven elkaar
- dakkapellen op het zijdakvlak altijd aan de commissie voorleggen
- dakkapellen raken de gootlijn als dit bijdraagt aan de architectuur van de gevel als onderdeel van de straatwand
- het hart van de dakkapel op gelijke hoogte met het hart van de vensteras of

Gebied 2

Dakkapellen plaatsen in de hiërarchie van de gevel

De nokhoogte van aanbouwen is lager dan die van het hoofdgebouw

Dakkapellen hebben een bescheiden breedte en zijn in principe staand

- exact tussen twee vensterassen in
- breedte van de dakkapel aan de voorkant hoogstens de breedte van het kozijn dat in de vensteras ligt en aan de achterkant hoogstens 2/3 van de breedte van het dakvlak
- dakkapellen uitvoeren in hout, dakbedekking aan de voorkant in zink of keramisch materiaal
- kleuren aan de voorkant gelijk aan het hoofdgebouw, de rij of het cluster
- in deelgebieden 2A, 2B en de bebouwing aan de Herenstraat, Rijndijkstraat en Zoeterwoudsesingel ten noorden van de Koninginnelaan:
  - hoogstens 0,50 m dakvlak onder de dakkapel (verticaal gemeten)
  - hoogte van de dakkapel niet meer dan 50% van het dakvlak tot een maximum van 1,50 m aan de voorkant en 1,65 m aan de achterkant
  - detaillering dakkapel afleiden van het hoofdgebouw
  - zijwanden zijn verticaal
  - aan de voorkant en op hoekwoningen met de zijgevel aan de openbare weg een staand (smaal) model dakkapel met dakbedekking van zink of keramisch materiaal
- in deelgebied 2C met uitzondering van bebouwing aan de Herenstraat, Rijndijkstraat en Zoeterwoudsesingel ten noorden van de Koninginnelaan:
  - bij tussenwoningen minstens 1,00 m dakvlak boven de dakkapel of het dakraam (verticaal gemeten)
  - hoogte van de dakkapel niet meer dan 50% van het dakvlak tot een maximum 1,65 m aan de achterkant
  - zijwanden zijn verticaal
- hoogstens twee dakramen op het zijgeveldakvlak en op achterdakvlakken van hoekwoningen met de zijgevel aan de openbare weg (hoogstens één dakraam op het zijgeveldakvlak in deelgebied 2C met uitzondering van bebouwing aan de Herenstraat, Rijndijkstraat en Zoeterwoudsesingel ten noorden van de Koninginnelaan)
- dakramen niet combineren met een dakkapel
- dakramen maximaal 0,60 m breed en 0,80 m hoog

Erfafscheidingen

- aan de voorkant gelijk aan de oorspronkelijke erfafscheiding binnen de betreffende architectuureenheid en indien die niet aanwezig is voorleggen aan de commissie
- aan de achterkant op de erfgrans en tot 2,00 m hoog

Zonnepanelen en -collectoren

- op schuine daken alleen aan de achterkant (minstens 3,00 m uit voorgevel)

Technische installaties

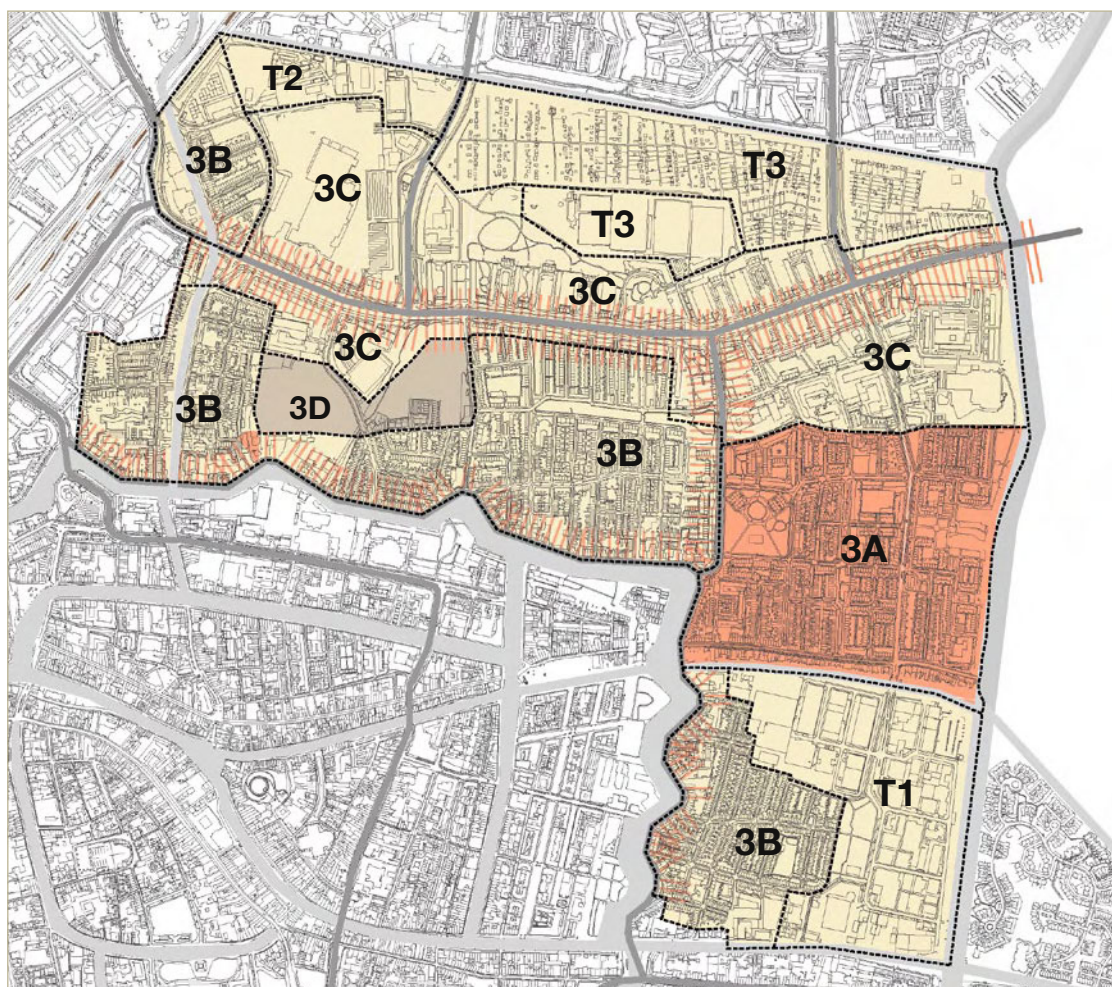
- aan de achterkant en buiten het zicht van de openbare ruimte
- direct op een plat dak op minstens 2,00 m uit de dakrand
- op of aan een balkon binnen het verticale vlak van het balkon en niet aan de gevel of een kozijn

Rolhekken, luiken en rolluiken

- historische luiken alleen bij gebouwen waar deze oorspronkelijk aanwezig waren
- rolhekken en rolluiken alleen bij winkels aan de binnenzijde van de etalage met minstens 80% glasheldere openingen

Zonwering

- in deelgebied 2C alleen markiezen toepassen

Deelgebieden

- 3A** De Kooi
- 3B** Maredijkbuurt, Noorderkwartier, De Waard
- 3C** Noorderpark, Kooiplein en omgeving
- 3D** Nieuw Leyden

Thema's

- T1** Bedrijventerrein De Waard
- T2** Bedrijventerrein Groenoord
- T3** Volkstuinencomplex en Sportterrein Noorderpark

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
- beheer met aandacht
- beheer met aandacht (belevingsassen)
- welstandsvrij

Gebied 3 Noord

De wijk Noord is een vroege uitbreiding in meerdere fasen gebouwd waarin laagbouwbuurten met stenige straten afgewisseld worden met clusters appartementengebouwen in het groen.

Deelgebied *De Kooi* heeft in hoofdzaak rijen woningen in samenhangende clusters. In het gebied is sprake van enige functiemenging. Rooilijnen zijn evenwijdig aan de weg en per cluster in samenhang. De opbouw varieert, maar heeft in het algemeen twee lagen met een plat dak of kap. Woningen aan hoofdstraten en grachten zijn vaak hoger. Met name grotere woningen en hoekwoningen hebben een gedifferentieerde opbouw. Er komen veel aan- en uitbouwen voor. De detaillering is veelal zorgvuldig en per cluster in samenhang. De rand van het dak is veelal benadrukt door een uitkragende dakgoot. Zichtbare gevels zijn representatief. Het materiaal- en kleurgebruik is per cluster in samenhang en veelal traditioneel.

Het overige vooroorlogse deel van Noord, de *Maredijkbuurt*, het *Noorderkwartier* en *De Waard*, wijkt hiervan af door het relatief grote aandeel pandsgewijs opgebouwde straatwanden.

In het naoorlogse deel in de omgeving van het *Noorderpark* en het *Kooiplein* is de bebouwing vrijstaand, relatief grootschalig en gevarieerd in massa en opbouw. De gebouwen zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte en zijn vaak onderdeel van een stedenbouwkundig patroon, waarbij de rooilijnen in samenhang zijn. De plattegrond is meestal eenvoudig. De gebouwen zijn gedifferentieerd, maar ook herhaling komt voor.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een flauw hellende kap of plat dak.

De detaillering is van een gemiddeld niveau. Nieuwe gebouwen zijn in het algemeen zorgvuldiger gedetailleerd dan oudere.

Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. Kleuren zijn veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

Toekomstige nieuwbouw en twee overkluizingen in de omgeving van de Groenordhallen en het Kooiplein hebben als doel de noord- en zuidkant van de Willem de Zwijgerlaan met elkaar te verbinden en een kwalitatieve impuls aan het gebied te geven.

De relatief hoge bouw aan de Willem de Zwijgerlaan krijgt transparante plinten met kantoren of andere commerciële functies. De rooilijn is recht en wordt slechts doorbroken als daar een stedenbouwkundige aanleiding voor is.

In het toekomstige woongebied ter plaatse van het Groenordhallenterrein komt samenhang in de architectonische uitwerking: laagbouw woningen met overstekende kappen. Ook komen er vrijliggende paviljoens in het Noorderpark met een gelijkwaardige architectonische uitstraling, die in materiaal en kleur contrasteert met het park. Tot deze plannen hun beslag krijgen, worden de Groenordhallen gezien als traditioneel bedrijventerrein.

Bouwplannen in *Nieuw Leyden* zijn welstandsvrij voor zover er gebouwd wordt binnen de mogelijkheden van de bouwenvelop.

De Kooi

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Architectonische uitwerking en detaillering zijn per ensemble in samenhang

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Uitgangspunten

De Kooi bestaat uit gevarieerde en veelal vooroorlogse, maar wel veelal planmatig gerealiseerde bebouwing langs stenige straten. Het gebied wordt begrensd door de Kooilaan, Lage Rijndijk, Sumatrastraat en Timorstraat.

Uitzonderingen zijn de beperkt voorkomende pandsgewijs opgebouwde straten zoals de Lage Rijndijk en delen van de Sieboldstraat en Decimastraat. De kleinschalige bebouwing in deze straten varieert per pand in architectonische uitwerking en detaillering. Andere uitzondering is de relatief jonge bebouwing in de omgeving van de Van Heussenstraat. Deze complexmatige bebouwing bevat ook appartementen.

Bijzondere elementen zijn de relatief grootschalige en verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet met zorgvuldig vormgegeven woningen. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek van dit gebied is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op het behoud van een samenhangend beeld en de gedifferentieerde opbouw van de woningen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 3A

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan stenige straten

Rooilijnen van massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde

Complexmatige woningbouw als in de Van Heussenstraat is een uitzondering

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- verspringingen in de rooilijn komen voor bij individuele woningen of vormen een accent

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd en gevarieerd met aandacht voor ornamentiek
- gebouwen hebben representatieve voor- en zijgevels
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble
- de onderbouw varieert in de regel van één of twee lagen aan de zijstraten tot twee of drie lagen aan de belangrijkste wegen
- gebouwen hebben bij voorkeur een (samengestelde) kap
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en in principe per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig, gevarieerd en per ensemble in samenhang
- baksteenarchitectuur voert de boventoon
- in de gevel ligt een nadruk op de horizontale of de verticale geleding
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- de overgang van privé naar openbaar zorgvuldig vormgeven en de oorspronkelijke erfafscheiding als gemetselde muurtjes, hekwerken en hagen zoveel mogelijk behouden

Materialen en kleuren

- materialen zijn in beginsel traditioneel en afgestemd op de omgeving
- gevels zijn in hoofdzaak van oranje of bruine baksteen met hier en daar stuc- en siermetselwerkaccenten
- hellende daken dekken met (keramische) dakpannen
- kozijnen, lijsten en dergelijke uitvoeren in hout
- kleuren harmoniëren met de omgeving en zijn per ensemble in samenhang

Overig vooroorlogs Noord

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Baksteenarchitectuur voert de boven-ton

Uitgangspunten

De Maredijkbuurt, het Noorderkwartier en de Waard bestaan uit gevarieerde en veelal vooroorlogse bebouwing langs stenige straten. De gebieden bestaan uit de omgeving van de Maredijk, de Bernhardkade en de Munnikenstraat.

Uitzonderingen zijn de diverse pandsgewijs opgebouwde straten zoals delen van de singelbebouwing, de Maredijk en de Rijnkade. De kleinschalige bebouwing in deze straten varieert per pand in architectonische uitwerking en detaillering.

Bijzondere elementen zijn de relatief grootschalige en verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet met zorgvuldig vormgegeven woningen. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek van dit gebied is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering is de inzet beheer met aandacht voor bouwplannen direct grenzend aan het beschermd gezicht, aan de Rijsburgersingel, Maresingel, Herensingel en Zijlsingel en binnen de invloedssfeer van de Kooilaan en Willem de Zwijgerlaan. Het beleid is gematigd en gericht op het behoud van een samenhangend beeld en de gedifferentieerde opbouw van de woningen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 3B

Gevarieerde bebouwing aan stenige straten

Rooilijnen van massa's liggen in beginsel in elkaars verlengde

Pandsgewijze opbouw straatwanden aan bijvoorbeeld de Marewijk

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- verspringingen in de rooilijn komen voor bij individuele woningen of vormen een accent

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd en gevarieerd met aandacht voor ornamentiek
- gebouwen hebben representatieve voor- en zijgevels
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble
- de onderbouw varieert in de regel van één of twee lagen aan de zijstraten tot twee of drie lagen aan de belangrijkste wegen
- gebouwen hebben een (samengestelde) kap of een plat dak
- accenten in hoogte en vormgeving binnen bebouwingsensembles hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig, gevarieerd en per ensemble in samenhang
- baksteenarchitectuur voert de boventoon

Materialen en kleuren

- materialen zijn in beginsel traditioneel en afgestemd op de omgeving
- gevels zijn in hoofdzaak van oranje of bruine baksteen met hier en daar stuc- en siermetselwerkaccenten
- hellende daken bij voorkeur voorzien van pannen
- kleuren harmoniëren met de omgeving en zijn per ensemble in samenhang

Noorderpark, Kooiplein

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Architectonische uitwerking en detaillering zijn per ensemble in samenhang

Gebouw met bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Het Noorderpark en Kooiplein bestaan hoofdzakelijk uit sobere naoorlogse gebouwcomplexen in een ruime en groene opzet. Recente gebouwen zijn vaak zorgvuldiger gedetailleerd dan oudere. De gebieden bestaan onder andere uit de bebouwing aan en in de omgeving van de Willem de Zwijgerlaan en de Surinamestraat.

De Groenordhallen zullen op termijn plaatsmaken voor woningbouw. Tot die tijd zullen bouwplannen aan deze hallen beoordeeld worden aan de hand van de criteria voor traditionele bedrijventerreinen.

Bijzondere elementen zijn de gebouwen met afwijkende bouwmassa's zoals de moskee aan de Surinamestraat en het tankstation aan de Willem de Zwijgerlaan.

De waarde is vooral gelegen in de ruime groene stedenbouwkundige opzet en de verscheidenheid van de bebouwing. Het beleid zoals omschreven in de beeldkwaliteitplannen is vooruitstrevend en gericht op het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Wijzigingen passen daarom binnen de uitgangspunten van de beeldkwaliteitplannen en worden zorgvuldig ingepast in de bestaande architectuur.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering is de inzet beheer met aandacht voor bouwplannen binnen de invloedssfeer van de Willem de Zwijgerlaan en de Kooilaan. Daarnaast gelden voor enkele grote locaties binnen dit gebied beeldkwaliteitplannen.

Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld van de deelgebieden zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 3C

Sobere naoorlogse gebouwcomplexen in een ruime en veelal groene opzet

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Appartementengebouwen hebben meerdere lagen met kap of plat dak

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria (met uitzondering van de bestaande Groenordhallen, waarvoor de criteria van traditionele bedrijventerreinen gelden):

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- bij de herontwikkeling van het Noorderpark zijn ook vrijstaande paviljoens in het groen met eenzijdige uitstraling voorzien

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- appartementengebouwen hebben in het algemeen een eenvoudige hoofdvorm en meerdere lagen zonder kap
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Willem de Zwijgerlaan)
- bij de herontwikkeling van het Groenordhallenterrein zijn onder andere laagbouwwooningen met overstekende kappen voorzien

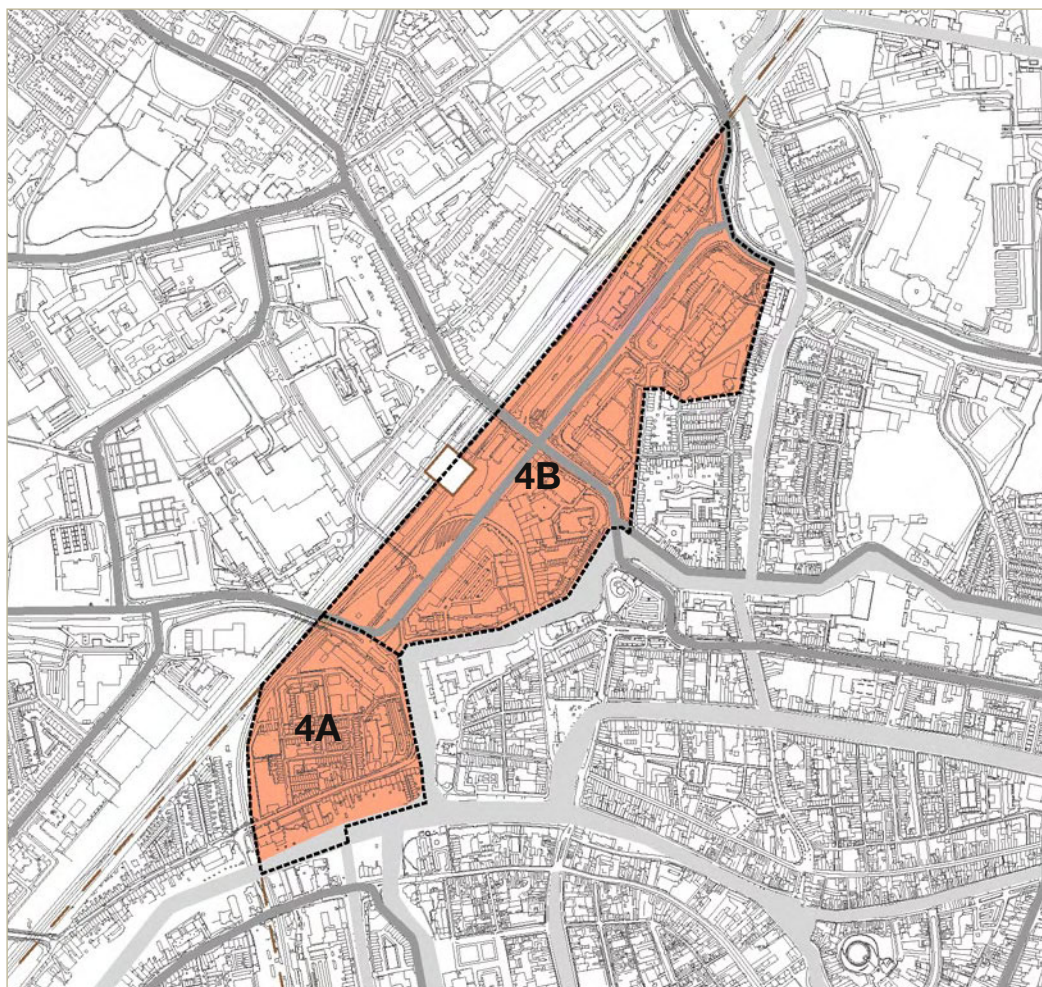
Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en per rij of cluster in samenhang
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren
- bij de herontwikkeling van het Groenordhallenterrein is samenhang in architectonische uitwerking uitgangspunt, in het Noorderpark krijgen de verschillende paviljoens een gelijkwaardige architectonische uitstraling

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang per complex, rij of cluster
- bij de herontwikkeling van het Noorderpark contrasteren materialen en kleuren van de paviljoens met de omgeving

Deelgebieden

- 4A** Transvaalbuurt noord
4B Station Stadszijde

Legenda

- wegen
 — water
 — □ — spoor
 □ begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- beheer met aandacht

Gebied 4 Omgeving station Stadszijde

Station Stadszijde heeft twee hoofdsferen. Ten zuiden van de Mors-singel staat kleinschalige gevarieerde woonbebouwing, terwijl ten noorden hiervan voornamelijk vrijstaande gebouwencomplexen met diverse functies in een stenige omgeving voorkomen.

Ten zuiden en westen van de Morssingel ligt de *Transvaalbuurt* met gevarieerde woningen in aaneengesloten rijen. Voortuinen komen vrijwel niet voor. In het gebied is sprake van enige functiemenging. Een deel van de bebouwing is vervangen door nieuwbouw, waarbij ook gestapelde woningbouw voorkomt.

De rooilijn van de bebouwing volgt de weg en heeft kleine versprinsingen. Bij rijen is de rooilijn in samenhang. Bebouwing is bij voorkeur georiënteerd op de weg.

De bebouwing is gevarieerd en heeft een individueel karakter, hoewel bij rijen herhaling voorkomt.

De opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd en bestaat veelal uit twee lagen met gevarieerde kappen. Centraal in de buurt ligt een hofje met woningen van één bouwlaag met een kap. Nieuwbouw is daarentegen vaak hoger.

Gevels hebben in het algemeen een traditionele opbouw. Er komen veel verschillende op-, aan- en uitbouwen voor.

De buurt heeft een grote diversiteit aan architectuurstijlen. De detaillering is zorgvuldig, en varieert van sober tot rijk. Oorspronkelijke gevels hebben veel accenten terwijl bij nieuwere panden de detaillering veelal sober is.

Het materiaal- en kleurgebruik is divers en voornamelijk ingetogen.

Rond de Schipholweg, *Station Stadszijde*, is de bebouwing meer grootschalig met verschillende functies. De gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De plattegrond varieert van eenvoudig tot complex. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook beperkte herhaling komt voor.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een plat dak.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Het wensbeeld van een levendig en economisch gebied vraagt echter om ingrepen met een meer zorgvuldige detaillering.

Materialen zijn overwegend traditioneel, kleuren veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

Transvaalbuurt noord

Gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend

Architectonische uitwerking en detaillering zijn afwisselend en zorgvuldig

Uitgangspunten

Transvaalbuurt noord bestaat uit gevarieerde kleinschalige bebouwing uit diverse periodes langs overwegend stenige straten. Het gebied bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Lopsenstraat, Paul Krugerstraat, Bloemfonteinstraat, de Morsweg ten oosten van het spoor en een aantal zijstraten hiervan.

Uitzonderingen zijn de seriematig gebouwde woningen die verspreid over het gebied voorkomen. Hier is de individuele woning onderdeel van de rij of het ensemble. Andere uitzonderingen zijn de relatief grootschalige gebouwen die verspreid in het gebied staan. Deze gebouwen wijken af in massa, opbouw en vorm en hebben afhankelijk van hun ligging in het lint een tweezijdige oriëntatie.

De waarde van de buurt is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met kleinschalige bebouwing aan stenige straten. Diverse panden en ensembles zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op behoud en versterking van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren in harmonie met de omgeving.

Gebied 4A

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan overwegend stenige straten

De individuele woning binnen een ensemble is onderdeel van het geheel

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een rij of ensemble is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van één tot twee lagen met kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume
- appartementengebouwen kunnen afhankelijk van hun positie in het lint afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Station Stadszijde

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Een deel van de Schipholweg ligt ondergronds

Pandsgewijs opgebouwde straatwand aan de Stationsweg

Uitgangspunten

Station Stadszijde is een gebied met gevarieerde veelal grootschalige bebouwing en diverse functies. Het gebied bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Schipholweg, Stationsweg, Schuttersveld en de Parmentierweg. Uitzonderingen zijn de kleinschalige massa's van de woningen in de omgeving van de Stationsweg. De straatwanden zijn ook hier pandsgewijs opgebouwd met hoofdzakelijk bebouwing van twee tot drie lagen met variërende kappen.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet, de verscheidenheid van de bebouwing en de publieke functie als verbinding tussen station en binnenstad. Een aantal panden en ensembles aan de Stationsweg en Rijnsburgersingel is door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld van de deelgebieden zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 4B

Gevarieerde en veelal grootschalige bebouwing in een stenige omgeving

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouw met bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt in principe uit het zicht plaats

Massa

- bouwmassa's afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- gebouwen hebben meerdere lagen met variërende kappen of een plat dak
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex of woningtype gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm
- grondgebonden woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee tot drie lagen met kap

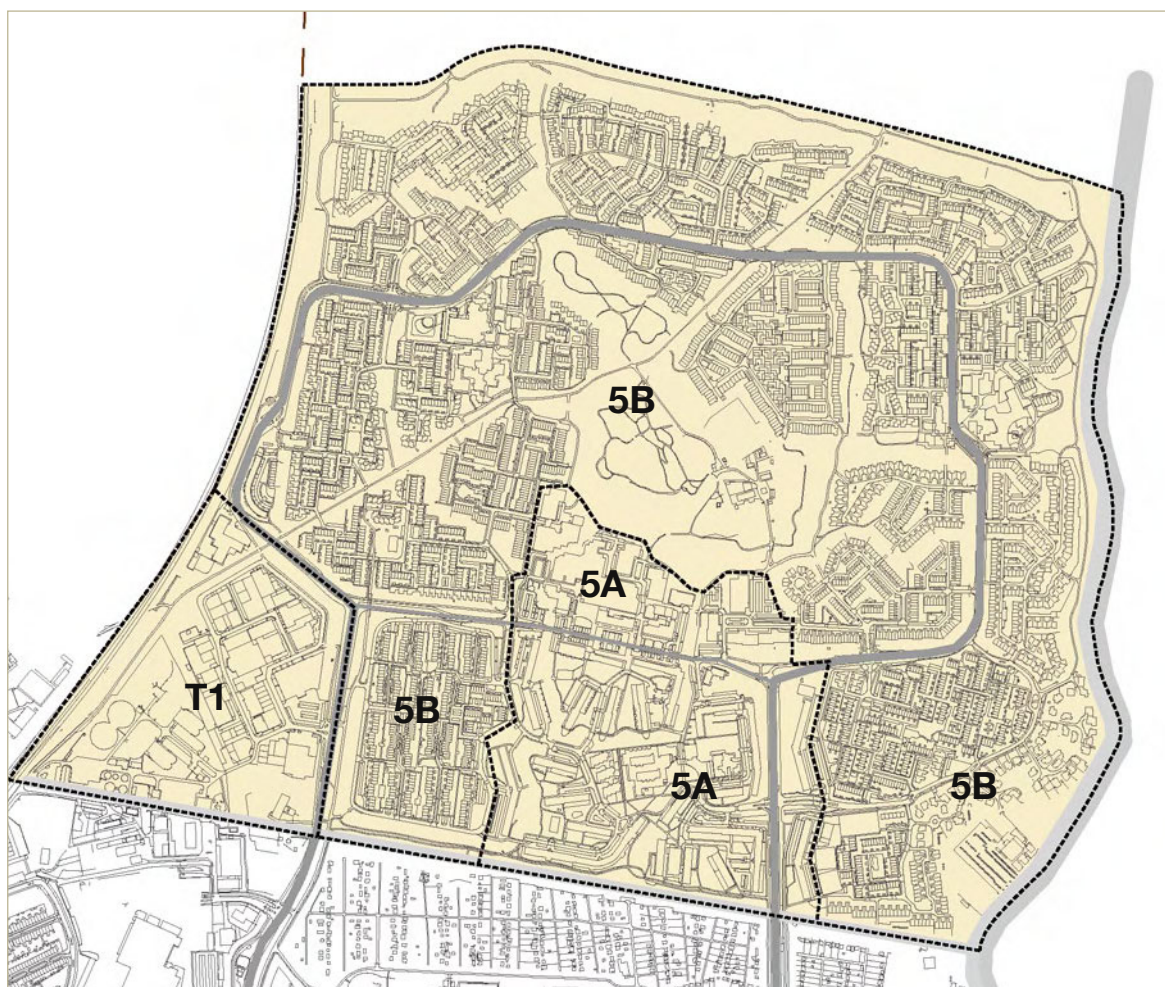
Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en zorgvuldig
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven met bijvoorbeeld een bordes

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Deelgebieden

- 5A** winkelcentrum Kopermolen en Slaaghwijk
5B Zijlwijk en Leedewijk

Thema's

- T1** Bedrijventerrein Merenwijk

Legenda

- wegen
 — water
 — spoor
 - - - begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer

Gebied 5 Merenwijk

De Merenwijk is gebouwd in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw en bestaat uit afzonderlijke woonbuurten gegroepeerd om een wijkpark en een winkelcentrum. De wijk onderscheidt zich door de losse ligging ten opzichte van de stad en het naar binnen gerichte karakter. De grootste waarde is de groenstructuur die ervoor zorgt dat de Merenwijk een rustige woonwijk is.

De *Kopermolen* en omgeving zijn planmatig opgezet met een vrije structuur. De openbare ruimte is rond het winkelcentrum grotendeels verhard en bestaat uit wegen met brede trottoirs en voetgangersgebieden. In *Slaaghwijk* is tussen de flatgebouwen veel ruimte voor groen.

De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte en hebben een verspringende rooilijn. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook beperkte herhalingen komen voor.

De opbouw varieert van één winkellaag tot appartementengebouwen van ongeveer zeven lagen, veelal met een plat dak. Het hoogste gebouw van de wijk aan de Ketelmeerlaan heeft dertien lagen. Appartementen worden veelal ontsloten door een galerij of inpan-dige gang en zijn vaak voorzien van balkons of loggia's.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. De kopgevels zijn vaak uitgevoerd in bak- of betonsteen, terwijl de langsegevels veelal ingevuld zijn met puin. Een deel van de gevels is gepleisterd. Het kleurgebruik is veelal rustig en sober, waarbij lichte grijsen en baksteen-tinten het meest aanwezig zijn. Bij hoogteaccenten en winkelpuien komen ook minder terughoudende tinten voor.

Het woongebied bestaat uit een verzameling van woonerven ontsloten door een meanderend stratenpatroon. De vele kleine en grote groenelementen zoals het centrale wijkpark geven de *Zijlwijk* en *Leedewijk* een zeer groen uiterlijk.

Binnen een erf komt in het algemeen één woningtype voor met verspringende nok- en rooilijnen. Het beeld is gedifferentieerd door een wisselende oriëntatie van geschakelde woningen ten opzichte van elkaar en de openbare ruimte.

De opbouw van de woningen varieert, maar bestaat in het algemeen uit één of twee lagen met kap, waarbij verlengde daken en aanbouwen vaak voorkomen. De afwisselende dakvlakken zijn vaak voorzien van dakkapellen, dakopbouwen en dakramen.

De detaillering en het materiaalgebruik zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. De meeste gevels zijn opgebouwd uit baksteen en vaak voorzien van houten of kunststof puin of grindpanelen. Het kleurgebruik is van oorsprong terughoudend.

In de zuidwesthoek van de Merenwijk ligt een goed functionerend bedrijventerrein. Dit gebied staat los van de rest van de Merenwijk.

Slaaghwijk en De Kopermolen

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober

Hoogteaccent aan de Ketelmeerlaan

Uitgangspunten

Slaaghwijk en winkelcentrum de Kopermolen liggen centraal in de Merenwijk en bestaan uit een winkelgebied van één bouwlaag dat in hoofdzaak omringd wordt door gevarieerde hoogbouw met diverse functies. Het gebied ligt tussen de Slaaghsloot en het wijkpark en bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Ketelmeerlaan, Torenmolen en de Horstenrode.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is laag. Ingrepen worden echter hoofdzakelijk per complex uitgevoerd, waardoor wijzigingen toch vaak ingrijpend zijn.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 5A

Gevarieerde hoogbouw met verschillende functies

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Appartementengebouwen hebben meerdere lagen met kap of plat dak

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van één of meerdere lagen zonder kap
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlagen waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Zijlwijk en Leedewijk

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Op-, aan- en uitbouwen per woningtype bij voorkeur gelijk uitvoeren

Gebouw met een bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Zijlwijk en Leedewijk zijn groene woonbuurten, waarin woningen in baksteen-architectuur zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs groene straten. Het gebied ligt aan de zijwegen van de Zwartemeerlaan, Veluwemeerlaan en Gooimeerlaan.

Uitzonderingen zijn de individuele woningen aan de zuidoostrand van de wijk. Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen en sportgebouwen. Bij deze afwijkende bebouwing varieert de massa en de uitwerking per pand.

De waarde is vooral gelegen in de hoeveelheid groen en de samenhang tussen de stedenbouwkundige eenheden met ieder hun eigen architectonische variaties. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het behoud van enige samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 5B

Gevarieerde clusters woningen aan groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Appartementengebouwen hebben meerdere lagen met kap of plat dak

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen zijn per blok of cluster in samenhang
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig een tweede voorgevel geven
- bijzondere gebouwen zoals scholen kunnen vrij op de kavel staan

Massa

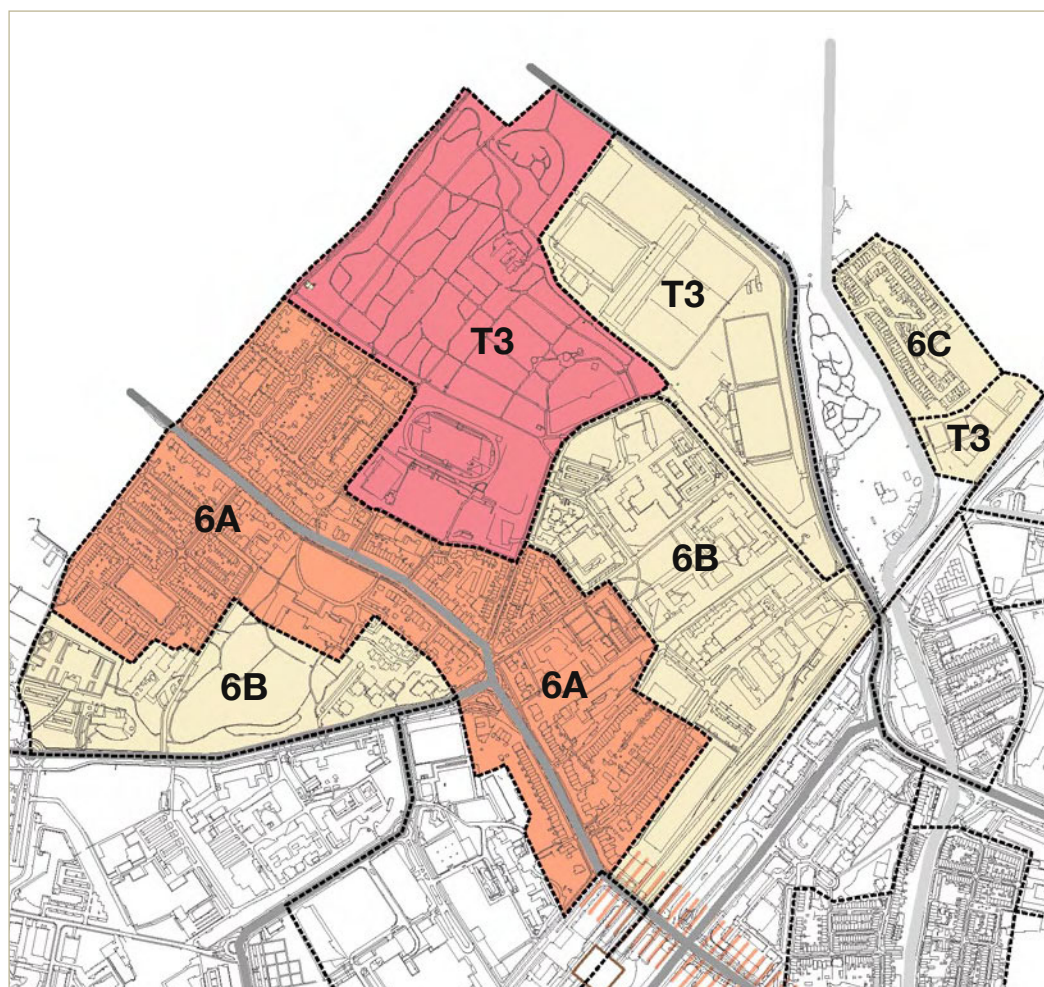
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster, waarbij met name de kapvorm sturend is
- uitbreidingen waaronder op- en aanbouwen zoals erkers en dakkapellen bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- aanbouwen kunnen worden uitgevoerd met doorschietende dakvlakken
- eventuele nokverhogingen van de belangrijkste openbare ruimte afkeren
- vrijstaande woningen en gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn degelijk met aandacht voor evenwicht tussen herhaling en afwisseling (alleen vrijstaande woningen hebben een individuele uitstraling)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdbouw, de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien, houten beschot of panelen
- hellende daken bij voorkeur voorzien van pannen

Deelgebieden

- 6A** Rijsburgerweg en omgeving
6B Houtkwartier en Bos van Bosman
6C Woonwagenterrein Haarlemmertrekvaart

Thema's

- T3** Sport- en recreatie Leidse Hout
 (inclusief gemeentelijk monument
 park Leidse Hout)

Legenda

- wegen
 — water
 —□— spoor
 □ begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
 beheer met aandacht
 beheer met aandacht
 (belevingsassen)
 behoud

Gebied 6 Leidse Hout

Leidse Hout is een uitbreiding aan weerszijden van de Rijnsburgerweg, gebouwd in meerdere fasen met in hoofdzaak rijen woningen in één of twee lagen met of zonder kap in een veelal zorgvuldige baksteen-architectuur langs groene straten. Voorzieningen als scholen zijn geclusterd in het Houtkwartier. Dit deelgebied bevat ook veel gestapelde woningen. De grootste waarde is de historische lintbebouwing aan de Rijnsburgerweg in combinatie met de diverse aangrenzende groene gebieden zoals het Bos van Bosman.

In de *Rijnsburgerweg en omgeving* is de bebouwingsstructuur in hoofdzaak gebaseerd op herhaling van de woning als basiseenheid, waarbij verbijzonderingen in de openbare ruimte accenten in massa en de vormgeving van hoeken en kappen hebben. Voortuinen komen veel voor en geven de smalle (zij)straten een groen karakter.

De rooilijn is per cluster in samenhang en verspringt. De overgang tussen privé en openbaar gebied is vaak zorgvuldig vormgegeven door middel van bijvoorbeeld voortuinen, luifels en tuinmuurtjes. De bebouwing bestaat zowel uit vrijstaande en twee onder één kap woningen als rijen en vormt samenhangende clusters in gedifferentieerde composities.

De opbouw van de woningen varieert, maar bestaat in het algemeen uit één tot drie lagen met een plat dak of een kap. Met name grotere woningen en hoekwoningen hebben een gedifferentieerde opbouw en nadrukkelijke kappen. Gevels hebben een horizontale geleiding met verticale accenten. Zichtbare gevels zijn representatief. In de wijk komen veel op- en aanbouwen in diverse vormen voor.

De detaillering is in het vooroorlogse deel zorgvuldig, uitgewerkt tot op het kleinste niveau en per cluster in samenhang. In het overige deel van de wijk is de detaillering veelal eenvoudig en sober.

Het materiaal- en kleurgebruik is per cluster in samenhang en overwegend traditioneel met veel baksteen en keramische dakpannen.

Het *Houtkwartier* en het *Bos van Bosman* hebben een meer vrije structuur met complexen gestapelde woningen en publieke gebouwen. Tussen de gebouwen is veel ruimte voor groen. Het Bos van Bosman maakt onderdeel uit van de landgoederenzone.

De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De plattegrond is meestal eenvoudig. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook herhaling komt voor.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van ongeveer vier lagen met een plat dak. Appartementen worden veelal ontsloten met een portiek en hebben balkons of loggia's.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. De kopgevels zijn vaak uitgevoerd in bak- of betonsteen, terwijl de langsgevels veelal ingevuld zijn met puin. Kleuren zijn veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

Aan de overzijde van de Haarlemmertrekvaart ligt een *woonwagenterrein*. De architectuur van dit terrein is ingetogen.

Leidse Hout grenst aan de westrand aan het beschermde dorpsgezicht Wilhelminapark en Geesten in Oegstgeest.

Rijnsburgerweg en omgeving

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Baksteenarchitectuur voert ook bij recente invullingen de boventoon

Uitgangspunten

De Rijnsburgerweg en omgeving bestaat uit gevarieerde en veelal vooroorlogse bebouwing langs groene straten. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan de Rijnsburgerweg en diverse straten in de omgeving zoals de Johan de Wittstraat, Antonie Duycklaan en de Lijsterstraat.

Bijzondere elementen zijn de relatief grootschalige en verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet met groene voortuinen en zorgvuldig vormgegeven woningen. Diverse panden en ensembles zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek van dit gebied is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op behoud van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 6A

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan hoofdzakelijk groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Woningen hebben veelal een onderbouw van één tot twee lagen met kap

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- verspringingen in de rooilijn komen voor bij individuele woningen of hebben een stedenbouwkundige aanleiding

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd en gevarieerd met aandacht voor ornamentiek
- gebouwen hebben representatieve voor- en zijgevels
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble
- de onderbouw varieert in de regel van één of twee lagen aan de zijstraten tot twee of drie lagen aan de belangrijkste wegen
- gebouwen hebben bij voorkeur een (samengestelde) kap
- accenten in hoogte en vormgeving binnen bebouwingsensembles hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig, gevarieerd en per ensemble in samenhang
- baksteenarchitectuur voert de boventoon
- in de gevel ligt een nadruk op de horizontale of de verticale geleding
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- de overgang van privé naar openbaar zorgvuldig vormgeven en de oorspronkelijke erfafscheiding als gemetselde muurtjes, hekwerken en hagen zoveel mogelijk behouden

Materialen en kleuren

- materialen zijn in beginsel traditioneel en afgestemd op de omgeving
- gevels zijn in hoofdzaak van oranje of bruine baksteen met hier en daar stuc- en siermetselwerkaccenten
- hellende daken dekken met keramische dakpannen
- kozijnen, lijsten en dergelijke uitvoeren in hout
- kleuren harmoniëren met de omgeving en zijn per ensemble in samenhang

Houtkwartier en Bos van Bosman

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Complexe bouwmassa's van Diaconessen Ziekenhuis en revalidatiecentrum

Uitgangspunten

Het Houtkwartier en het voormalige landgoed Bos van Bosman bestaan hoofdzakelijk uit sobere naoorlogse gebouwcomplexen die vrij staan in een groene omgeving. Recente gebouwen zijn vaak zorgvuldiger gedetailleerd dan oudere. De gebieden bestaan onder andere uit de bebouwing aan de Kagerstraat, Mariënpoolstraat, en delen van de Boerhaavelaan en de Wassenaarseweg.

Uitzonderingen zijn de verspreid voorkomende geschakelde laagbouwwooningen, zoals aan de Mariënpoolstraat. Bijzondere elementen zijn de gebouwen met complexe bouwmassa's zoals het Diaconessen Ziekenhuis en het revalidatiecentrum aan de Wassenaarseweg.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is laag. Ingrepen worden echter hoofdzakelijk per complex uitgevoerd, waardoor wijzigingen toch vaak ingrijpend zijn.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 6B

Gevarieerde en veelal grootschalige bebouwing in een groene omgeving

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm en meerdere bouwlagen

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van meerdere lagen zonder kap
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex of woningtype gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm
- de individuele woning in een rij is onderdeel van het geheel

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Woonwagenterrein Trekvaartplein

Uitgangspunten

Het regionale woonwagencentrum aan het Trekvaartplein is dicht bebouwd met overwegend eenvoudige en losstaande bebouwing. Het terrein ligt ten oosten van de Haarlemmerweg. Een deel van de woonwagens wordt verplaatst naar het nieuwe terrein in Roomburg, waardoor de opzet in de toekomst ruimer kan worden.

De waarde is vooral gelegen in de eenvoudige opzet en bebouwing. Het terrein ligt achter een bomenrij en is enigszins naar binnen gekeerd. De dynamiek van dit terrein is gemiddeld.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van de ingetogen architectuur en landschappelijke inpassing.

Gebied 6C

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Algemeen

- bestaande losse woonwagens die voldoen aan de gemeentelijke kwaliteits-toets kunnen geplaatst worden

Ligging

- gebouwen zijn vrijstaand
- het individuele gebouw binnen een cluster is deel van het geheel en voegt zich hier naar
- binnen de rooilijnen zoals opgenomen in het door de raad op 7 juli 2009 vastgestelde stedenbouwkundig plan
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter of naast het hoofdgebouw

Massa

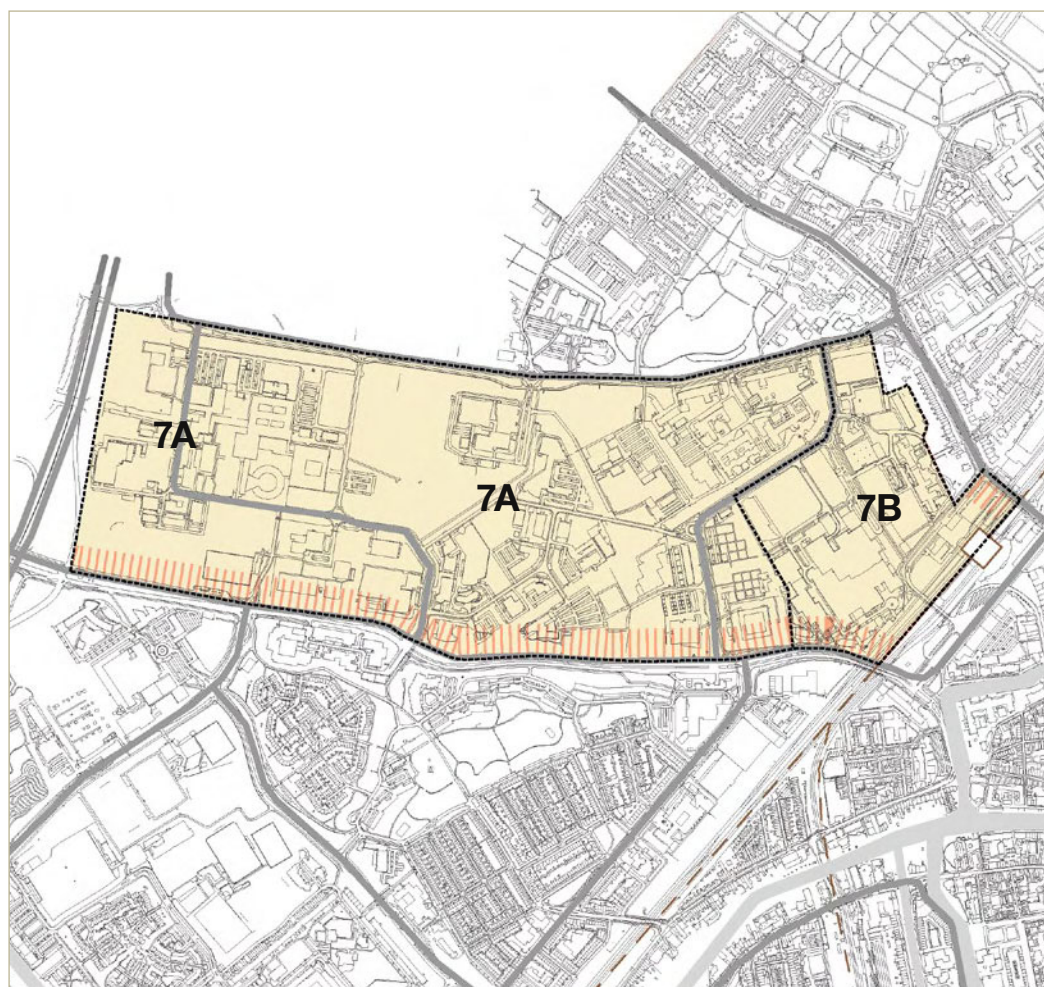
- nieuw te plaatsen woonwagens hebben één laag met kap
- nieuw te bouwen woningen hebben één tot twee lagen met kap
- er zijn zo min mogelijk dichte gevels aan de straat
- aan- en uitbouwen zijn ondergeschikt en maken deel uit van de totale compositie van het hoofdgebouw

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn per cluster in samenhang
- er is ontwerpaandacht voor alle details
- bijgebouwen eenvoudiger maar net zo zorgvuldig detailleren als de hoofd-massa
- speciale aandacht voor overgang openbare ruimte en standplaatsen door middel van groene schermen (klimop) of ontworpen erfafscheidingen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- gevels zijn bij voorkeur van baksteen of plaatmateriaal met een baksteen-structuur
- hellende daken dekken met pannen of ander materiaal met een structuur
- kleuren zijn eenduidig, ingetogen en in onderlinge samenhang, in aansluiting op de omgeving

Deelgebieden

- 7A** Bio Science Park
7B Station Zeezijde

Legenda

- wegen
 — water
 —□— spoor
 □ begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
 ||||| beheer met aandacht
 (belevingsassen)

Gebied 7 Leeuwenhoek

De Leeuwenhoek is een uitbreiding tussen Plesmanlaan en Wasse-naarseweg, met voornamelijk vrijstaande gebouwencomplexen in een groene omgeving. De grootste waarde van het gebied is de economische functie voor de stad.

Het *Bio Science Park* heeft een vrije structuur en een ruime groene opzet met voornamelijk bedrijven en publieke gebouwen. In de toekomst wordt dit gebied richting Oegstgeest uitgebreid.

De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De plattegrond varieert van eenvoudig tot complex. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook beperkte herhaling komt voor.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een plat dak.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Het wensbeeld van een levendig en economisch gebied vereist echter dat ingrepen een meer zorgvuldige detaillering krijgen.

Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. Kleuren zijn veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

Uitgangspunt in beeldkwaliteitplan Leeuwenhoek is het beeld van een groene campus met alzijdige gebouwen. Gebouwen staan in de voorgevelrooilijn en bij voorkeur in de achtergevelrooilijn. Aan de randen van het gebied reageren gebouwen op de omgeving.

Richting het station is de bebouwing meer gevarieerd in functie en korrel. Hier wordt ook gewoond. In dit deelgebied zijn ontwikkelingen voorzien die de kwaliteit van dit gebied moeten verhogen. Het beeldkwaliteitplan *Station Zeezijde* geeft richtlijnen voor vier bebouwingsclusters in dit deelgebied.

Het Rijsburgerwegkwartier krijgt gesloten bouwblokken met een middelgrote korrel en vlakke gevels. De nieuwe bebouwing vormt in maat en schaal een overgang tussen enerzijds de kleinschalige bebouwing aan de Rijsburgerweg en anderzijds de meer grootschalige bebouwing aan de Albinusdreef.

De gebouwen van het Leids Universitair Medisch Centrum zijn zowel in massa als in architectonische uitwerking groot en complex-matig met vlakke gevels.

De bovenbouw van de bebouwing in de spoorzone krijgt een tweezijdige oriëntatie en staat los van de plint. De uitstraling van deze gebouwen is modern en zakelijk.

In deze drie ensembles vormen de straatwanden de openbare ruimte.

Aan de noordrand grenst de Leeuwenhoek aan het beschermde dorpsgezicht Wilhelminapark en Geesten in Oegstgeest.

Bio Science Park

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en zorgvuldig

Recente bouwmassa is zorgvuldig gedetailleerd

Uitgangspunten

Het Bio Science Park bestaat in hoofdzaak uit gevarieerde naoorlogse gebouwcomplexen die vrij staan in een groene omgeving. Recente gebouwen hebben een meer zorgvuldige detaillering dan oudere. Het gebied bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Einsteinweg, Zernikedreef en delen van de Wassenaarseweg.

De waarde is enerzijds vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen in een groene omgeving en anderzijds in de economische functie voor de stad. De deelgebieden hebben in het algemeen een veelkleurige invulling. Het Boerhaavegebied en Gorlaeuscomplex zijn hier een uitzondering op. Nieuwe bebouwing in het Boerhaavegebied sluit aan op de aanwezige baksteenarchitectuur. Het Gorlaeuscomplex krijgt een meer open en toegankelijk karakter, waarbij de relatie met de omgeving een belangrijke rol speelt.

De ambitie is de economische functie te versterken door het aantrekken van extra bedrijvigheid en het gebied van bedrijventerrein tot een levendig stedelijk en economisch gebied te transformeren. Nieuwe gebouwen zijn daarom representatief en hebben een zorgvuldige architectonische uitwerking.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering is de inzet beheer met aandacht binnen de invloedssfeer van de Plesmanlaan. Daarnaast gelden voor enkele grote locaties binnen dit gebied beeldkwaliteitplannen.

Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 7A

Gevarieerde en veelal grootschalige bebouwing in een groene omgeving

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm en meerdere bouwlagen

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van meerdere lagen zonder kap
- accenten in hoogte hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Plesmanlaan)
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en zorgvuldig
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Station Zeezijde

Uitgangspunten

Station Zeezijde is een gebied met gevarieerde bebouwing en diverse functies. Het gebied bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Sandifortdreef, Albinusdreef en een deel van de Wassenaarseweg.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet en de verscheidenheid van de bebouwing. Het beleid zoals omschreven in het beeldkwaliteitplan Station Zeezijde is vooruitstrevend en gericht op het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Wijzigingen passen binnen de uitgangspunten van het beeldkwaliteitplan en worden zorgvuldig ingepast in de bestaande omgeving.

Bijzondere elementen zijn de complexe en grootschalige massa van het Leids Universitair Medisch Centrum en het afwijkende stationsgebouw.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is gemiddeld tot hoog.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Daarnaast gelden voor enkele grote locaties binnen dit gebied beeldkwaliteitplannen.

Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld van de deelgebieden zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 7B

Gevarieerde en veelal grootschalige bebouwing in een groene omgeving

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- bouwmassa's afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- gebouwen hebben meerdere lagen met variërende kappen of een plat dak
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex of woningtype gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Plesmanlaan)

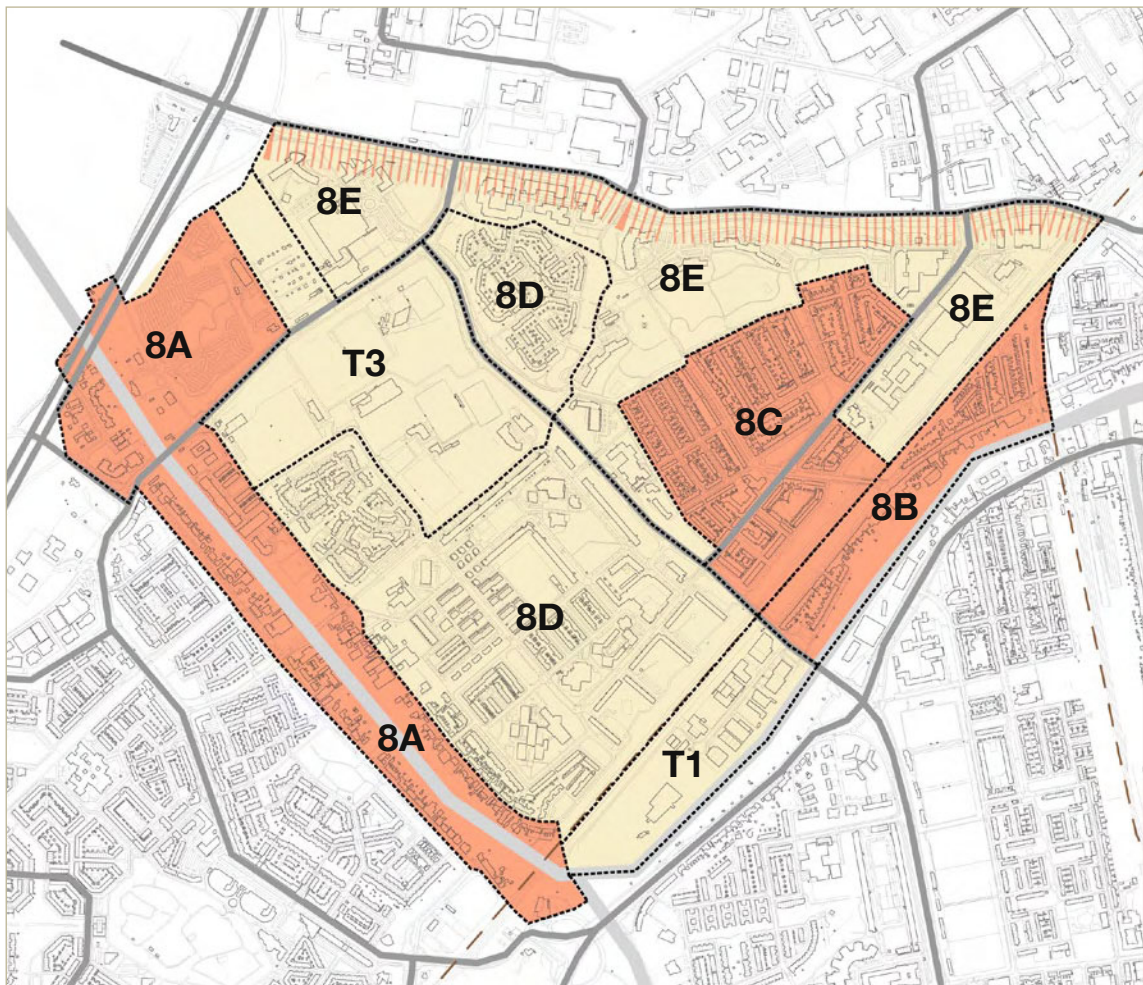
Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en zorgvuldig
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven met bijvoorbeeld een bordes of een tuin

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Deelgebieden

- 8A** Rijn oevers
- 8B** Transvaalbuurt zuid
- 8C** Lage Mors
- 8D** Woongebieden Morskwartier
- 8E** Park Kweeklust

Thema's

- T1** Bedrijventerrein Morskwartier
- T3** Sportpark Morskwartier

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
- beheer met aandacht
- beheer met aandacht (belevingsassen)

Gebied 8 Morskwartier

Het Morskwartier is een uitbreiding tussen Rijn en Plesmanlaan en heeft gevarieerde randen met diverse functies waartussen een aantal woongebieden liggen. De grootste waarde is de historische bebouwing van Lage Mors en Rijn oevers in combinatie met de rustige woonbuurten.

De *Rijndijk* en *Hoge Morsweg* zijn gevarieerde overwegend groene linten aan beide kanten van de Rijn waar ook bedrijven aan liggen.

De *Transvaalbuurt* is een lint met gevarieerde kleinschalige bebouwing aan stenige straten. De oorspronkelijke bebouwing heeft kleine voortuinen en is georiënteerd op de weg.

Lage Mors is een vooroorlogse buurt met in hoofdzaak rijen woningen van twee lagen met variërende kappen aan groene straten. De bebouwing bestaat in hoofdzaak uit twee onder één kap woningen en rijen en vormt samenhangende clusters. Rooilijnen lopen evenwijdig aan de weg en zijn per cluster in samenhang. De opbouw varieert, maar bestaat in het algemeen uit twee lagen met een plat dak of een kap. Met name grotere woningen en hoekwoningen hebben een gedifferentieerde opbouw. Zichtbare gevels zijn representatief. Er komen veel op-, aan- en uitbouwen voor. De detaillering is veelal zorgvuldig en per cluster in samenhang. De rand van het dak is veelal benadrukt door een uitkragende dakgoot. Het materiaal- en kleurgebruik is per cluster in samenhang en veelal traditioneel. Gevels zijn grotendeels van baksteen met accenten en hellende daken zijn veelal gedekt met keramische pannen.

Hoge Mors, *Bockhorst* en *Koppelstein* zijn uitbreidingen gebouwd in meerdere fasen met rijen woningen van twee lagen met zadeldak in een veelal sobere baksteenarchitectuur langs groene straten. De woningbouw heeft een samenhangende compositie door herhaling van zowel woningtype als rijen en blokken. De rooilijnen verspringen enigszins. De noklijnen zijn overwegend recht en lopen evenwijdig aan de straat. De voorgevels van de woningen zijn georiënteerd op de straat. De rijwoningen hebben een eenvoudige opbouw van twee lagen met een zadeldak waarbij verlengde daken en aanbouwen vaak voorkomen. De dakvlakken zijn regelmatig voorzien van dakkapellen. De materialisering en detaillering zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. De gevels zijn soms voorzien van houten of kunststof puien, daken hebben veelal donkere pannen. Samenhangend kleurgebruik is standaard.

Park Kweeklust heeft een vrije en groene structuur met complexen gestapelde woningen en gebouwen met andere functies. De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De plattegrond varieert en is meestal eenvoudig. De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een plat dak. De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. Kleuren zijn veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

Centraal in de wijk ligt een groot sportpark met eenvoudige bebouwing in een groene omgeving.

Rijn oevers

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Uitgangspunten

De Rijn oevers bestaan uit gevarieerde bebouwing uit diverse periodes langs groene straten. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan de Rijndijk en de Hoge Morsweg.

Uitzonderingen zijn de relatief grootschalige nieuwbouwclusters. Deze clusters zijn zowel op de weg als op het water georiënteerd. De bebouwing bestaat veelal uit meerdere lagen zonder kap.

De waarde van de linten is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met variërende bebouwing aan groene straten. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op behoud en versterking van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 8A

Gevarieerde bebouwing aan stenige straten

Rooilijnen van massa's verspringen ten opzichte van elkaar

Baksteenarchitectuur voert de boven-ton

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een ensemble is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van één tot twee lagen met kap of twee tot drie lagen met plat dak
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume
- appartementengebouwen kunnen afhankelijk van hun positie in het lint afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Transvaalbuurt zuid

Gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend

Architectonische uitwerking en detaillering zijn afwisselend en zorgvuldig

Appartementengebouwen kunnen afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

De Transvaalbuurt zuid bestaat uit gevarieerde kleinschalige bebouwing uit diverse periodes langs overwegend stenige straten. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan de Morskade, de Morsweg ten zuiden en westen van het spoor en een aantal zijstraten hiervan.

Uitzonderingen zijn de relatief grootschalige appartementengebouwen die verspreid in het lint staan. Deze gebouwen wijken af in massa, opbouw en vorm en hebben afhankelijk van hun ligging in het lint een tweezijdige oriëntatie.

De waarde van de buurt is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met kleinschalige bebouwing aan stenige straten. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op behoud en versterking van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 8B

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan overwegend stenige straten

Woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van tot twee lagen met kap

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een rij of ensemble is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van één tot twee lagen met kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume
- appartementengebouwen kunnen afhankelijk van hun positie in het lint afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Lage Mors

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Bouwmassa's afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble

Uitgangspunten

Lage Mors bestaat uit gevarieerde en veelal vooroorlogse bebouwing langs groene straten. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan de Lage Morsweg en diverse straten in de omgeving zoals de Conradstraat, Tesselschadestraat en de Vondellaan.

Bijzondere elementen zijn de relatief grootschalige en verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen.

De waarde is vooral gelegen in de stedenbouwkundige opzet met zorgvuldig vormgegeven woningen. Diverse panden en ensembles zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk. De dynamiek van dit gebied is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkapellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op het behoud van een samenhangend beeld en de gedifferentieerde opbouw van de woningen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 8C

Gevarieerde kleinschalige bebouwing aan groene straten

Architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Baksteenarchitectuur voert de boventoon

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- verspringingen in de rooilijn komen voor bij individuele woningen of vormen een accent

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd en gevarieerd met aandacht voor ornamentiek
- gebouwen hebben representatieve voor- en zijgevels
- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het ensemble
- de onderbouw varieert in de regel van één of twee lagen aan de zijstraten tot twee of drie lagen aan de belangrijkste wegen
- gebouwen hebben bij voorkeur een (samengestelde) kap
- accenten in hoogte en vormgeving binnen bebouwingsensembles hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig, gevarieerd en per ensemble in samenhang
- baksteenarchitectuur voert de boventoon
- gevels hebben een horizontale geleding met verticale accenten
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- de overgang van privé naar openbaar zorgvuldig vormgeven en de oorspronkelijke erfafscheiding als gemetselde muurtjes, hekwerken en hagen zoveel mogelijk behouden

Materialen en kleuren

- materialen zijn in beginsel traditioneel en afgestemd op de omgeving
- gevels zijn in hoofdzaak van oranje of bruine baksteen met hier en daar stuc- en siermetselwerkaccenten
- hellende daken dekken met keramische pannen
- kozijnen, lijsten en dergelijke uitvoeren in hout
- kleuren harmoniëren met de omgeving en zijn per ensemble in samenhang

Woongebieden Morskwartier

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Uitgangspunten

Hoge Mors, Bockhorst en Koppelstein zijn groene woonbuurten, waarin woningen in baksteenarchitectuur zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs groene straten. De gebieden liggen rond de Louis Elsevierstraat en aan weerszijden van de Smaragdlaan.

Uitzonderingen zijn de appartementengebouwen aan de Opaalstraat en omgeving. Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen en sportgebouwen. Deze afwijkende bebouwing is individueel en staat vrij op de kavel. De massa en uitwerking varieert per gebouw.

De waarde is vooral gelegen in het rustige beeld van de overwegend smalle straten met het groen in de voortuinen. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappellen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het behoud van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 8D

Clusters woningen in baksteenarchitectuur aan groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Appartementengebouwen kunnen afwijken in massa, opbouw en vorm

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met zadeldak
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- aanbouwen kunnen worden uitgevoerd met doorschietende dakvlakken
- appartementengebouwen en gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk (alleen vrijstaande woningen hebben een individuele uitstraling)
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang met de rij of het cluster
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien, houten beschot of panelen
- hellende daken van woningen voorzien van pannen

Park Kweeklust

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober

Uitgangspunten

Park Kweeklust bestaat hoofdzakelijk uit sobere naoorlogse gebouwcomplexen die vrij staan in een groene omgeving. Recente gebouwen zijn vaak zorgvuldiger gedetailleerd dan oudere. De gebieden bestaan onder andere uit de bebouwing aan de Cruquiusweg, Jan Luykenlaan Verbeekstraat en delen van de Haagse Schouwweg en Vondellaan.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen in het groen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is laag.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering hierop is de inzet beheer met aandacht binnen de invloedssfeer van de Plesmanlaan. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 8E

Sobere en veelal grootschalige bebouwing in een groene omgeving

De rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar

Gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm en meerdere bouwlagen

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

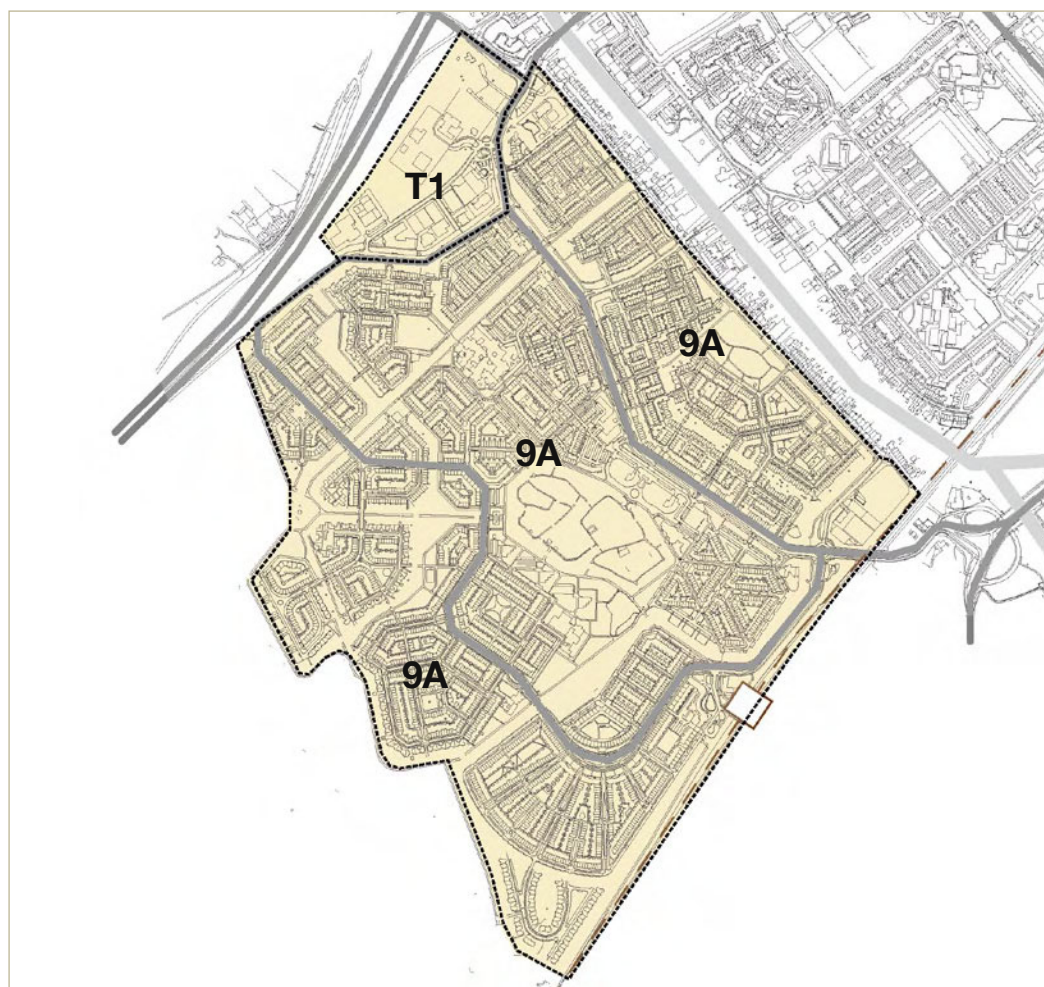
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van meerdere lagen zonder kap
- accenten in hoogte hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Plesmanlaan)
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex of woningtype gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn terughoudend en per complex in samenhang

Deelgebieden

9A Dobbewijk en Kloosterhof

Thema's

T1 Bedrijventerrein Westwal

Legenda

— wegen

— water

— spoor

— begrenzing deelgebied

Welstandsniveaus

terughoudend beheer

Gebied 9 Stevenshof

Stevenshof is gebouwd in de jaren '90 van de 20e eeuw en bestaat uit afzonderlijke woonbuurten gegroepeerd om een wijkpark. De vele buurtparkjes geven de wijk een groen karakter.

Kloosterhof en *Dobbewijk* bestaan uit een verzameling van open hoven ontsloten door een meanderend stratenpatroon. Aan het wijkpark en op strategische plekken langs hoofdwegen staan appartementengebouwen in hogere dichtheid.

Centraal in de wijk aan de noordrand van het park ligt het wijkwinkelcentrum de Stevensbloem.

De woningen zijn gericht op de belangrijkste openbare ruimte. Per cluster of rij is de rooilijn in samenhang en verspringt niet. Appartementengebouwen staan in het algemeen vrij op de kavel of begeleiden een hoofdweg.

De seriematig gebouwde woningen hebben een gevarieerde en gedifferentieerde opbouw die meestal uit twee lagen met een kap of drie lagen met een plat dak bestaat. Hoeken van rijen zijn vaak verbijzonderd met uitbouwen of een extra laag. Appartementengebouwen variëren in hoogte en vorm.

De detaillering en het materiaalgebruik zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. De meeste gevels zijn van baksteen en voorzien van houten delen of plaatmateriaal. Hellende daken zijn gedekt met pannen. Kozijnen zijn van hout of kunststof. Samenhangend materiaal- en kleurgebruik is standaard. De overgang tussen openbaar en privé is vaak zorgvuldig vormgegeven met luifels, heggen of lage tuinmuurtjes.

In de westhoek los van de rest van de wijk ligt bedrijventerrein Westwal.

Dobbewijk en Kloosterhof

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Gebouw met een bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Stevenshof is een open en groene wijk aan de zuidwestkant van de stad en heeft een heldere structuur met gevarieerde woningen die per stedenbouwkundige eenheid worden herhaald. De wijk wordt begrensd door de A44, het spoor, de Rijndijk en de Stevenshofjes Polder.

Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen en sportgebouwen. Bij deze afwijkende bebouwing varieert de massa en de uitwerking per pand of gebouw.

De waarde is vooral gelegen in de rustige ligging en de eenheid op schaal van de clusters en rijen in combinatie met de variatie op schaal van de wijk. De architectuur is verzorgd en gevarieerd. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden.

De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van samenhang in het afwisselende straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en in het materiaal- en kleurgebruik.

Gebied 9A

Gevarieerde clusters woningen aan groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- de individuele woning binnen een cluster, rij of blok is een deel van het geheel en voegt zich hier naar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- bestaande rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter het hoofdgebouw
- bijzondere gebouwen zoals scholen kunnen vrij op de kavel staan

Massa

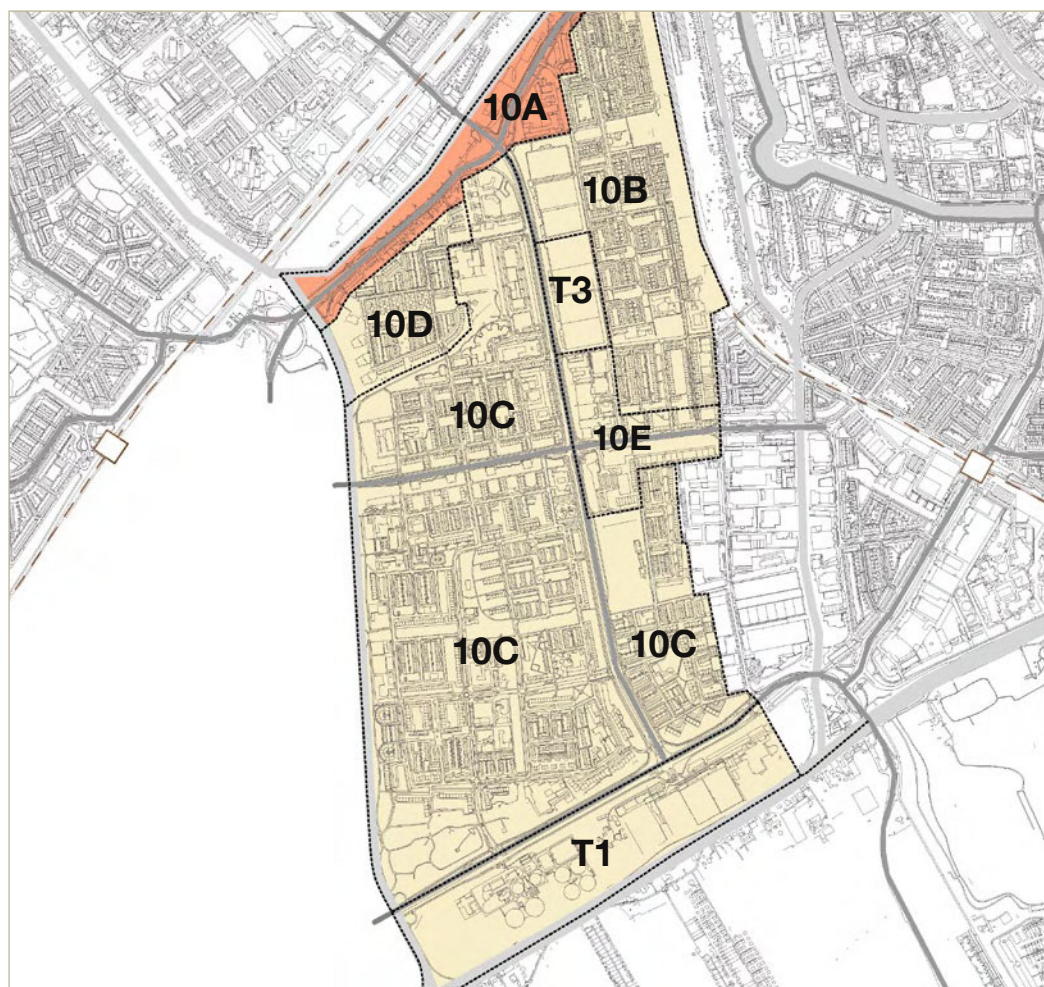
- bouwmassa's zijn gedifferentieerd
- stedenbouwkundige eenheden als clusters en rijen kennen een sterke onderlinge samenhang
- gebouwen hebben in het algemeen een onderbouw van drie lagen met plat dak of twee lagen met kap waarbij de nok evenwijdig aan de voorgevel is
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd
- herhaling in de rij of het cluster is de leidraad voor het woningontwerp
- alleen gebouwen met bijzondere functies hebben een individuele uitstraling
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op de architectuur van het hoofdvolume
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels bestaan bij voorkeur uit baksteen of vergelijkbaar steenachtig materiaal, eventueel in combinatie met puin, houten beschoot of panelen
- wijzigingen en toevoegingen in kleur en materiaal afstemmen op het hoofdvolume
- hellende daken voorzien van pannen

Deelgebieden

- 10A** Lint Haagweg
- 10B** Haagwegkwartier
- 10C** Gasthuiswijk, Fortuinwijk, Boshuizen
- 10D** De Coebel
- 10E** Winkelcentrum De Luifelbaan

Thema's

- T1** Vlietzone
- T3** Sport- en recreatie

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebieden

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
- beheer met aandacht

Gebied 10 Zuidwest

De groene wijk Zuidwest is een uitbreiding aan weerszijden van de Churchillaan, waarin grondgebonden woningen in veelal sobere baksteenarchitectuur afgewisseld worden met gestapelde woningen. De wijk is in meerdere fasen gebouwd.

De *Haagweg* is een gevarieerd lint waar ook bedrijven aan liggen. Naar het oosten toe wordt het lint steeds groener door de toename van voortuinen en bomen. Aan de Rijn liggen woonboten.

De rooilijn van de bebouwing volgt de weg en heeft kleine verspringingen. De gevarieerde bebouwing is bij voorkeur georiënteerd op de weg en heeft een individueel karakter.

De opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd en bestaat veelal uit één tot twee lagen met variërende kappen. Nieuwbouw is soms hoger.

Gevels hebben in het algemeen een traditionele opbouw.

Er is een grote diversiteit aan architectuurstijlen. De detaillering varieert van sober tot rijk. Materialen en kleuren zijn divers en ingetogen.

De woningen in het *Haagwegkwartier*, *Gasthuiswijk*, *Fortuinwijk* en *Boshuizen* hebben een samenhangende compositie door herhaling van zowel woningtype als rijen en blokken. De woningen zijn voor het overgrote deel naoorlogs en in het Haagwegkwartier deels vooroorlogs. De rooilijnen verspringen enigszins en de voorgevels van de woningen zijn georiënteerd op de straat. In het Haagwegkwartier zijn de straatprofielen smaller en de ensembles kleinschaliger dan in de overige buurten.

De rijwoningen hebben een eenvoudige opbouw van twee lagen met of zonder kap. Appartementengebouwen hebben een eenvoudige plattegrond en variëren in hoogte en in mindere mate in vorm.

De materialisering en detaillering zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. De gevels zijn soms voorzien van houten of kunststof puien. De daken zijn meestal gedekt met donkere pannen. Samenhangend kleurgebruik is standaard.

De meer recente woningen in de buurt *De Coebel* wijken hiervan af met een gevarieerde en gedifferentieerde opbouw. Appartementen gebouwen staan in deze buurt in het algemeen vrij op de kavel en variëren in hoogte en vorm. De bebouwing is gericht op de belangrijkste openbare ruimte. De detaillering en het materiaalgebruik zijn verzorgd en samenhangend.

Winkelcentrum De Luifelbaan en omgeving zijn planmatig opgezet met een vrije structuur. De openbare ruimte rond de gebouwen is rond het winkelcentrum grotendeels verhard.

De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte en hebben een verspringende rooilijn. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd, maar ook beperkte herhaling komt voor. De opbouw varieert en bestaat uit meerdere lagen met een plat dak. Appartementen worden veelal ontsloten door portieken en zijn vaak voorzien van balkons of loggia's. De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. Het kleurgebruik is veelal rustig en sober.

Het Beeldkwaliteitplan Haagwegkwartier West geeft richtlijnen voor de ontwikkeling van grotere bouwplannen in een deel van het Haagwegkwartier en op een aantal plekken aan de Haagweg.

Haagweg

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

De individuele woning binnen een ensemble is onderdeel van het geheel

Uitgangspunten

De Haagweg bestaat uit gevarieerde bebouwing uit diverse periodes langs een toegangsweg tot de binnenstad. Het gebied betreft de Haagweg ten westen van het spoor.

Bijzonder element is de molen die tussen de overgebleven bedrijvigheid aan de Rijn staat. Uitzonderingen zijn de seriematige rijwoningen en (portiek)flats die verspreid in het lint voorkomen. De individuele woning is in deze ensembles onderdeel van het geheel.

De waarde van het lint is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met voornamelijk kleinschalige bebouwing aan groene straten. Diverse panden zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Daarnaast geldt voor enkele grote locaties binnen dit gebied een beeldkwaliteitplan.

Het beleid is gematigd en gericht op behoud en versterking van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de zorgvuldige detaillering en het gebruik van traditionele materialen en kleuren die harmoniëren met de omgeving.

Gebied 10A

Gevarieerde bebouwing aan zowel groene als stenige straten

Architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend

Bijzonder element is de molen die afwijkt in massa, opbouw en vorm

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte en hebben zo nodig meerdere voorgevels
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een ensemble is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van één tot twee lagen met kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume
- appartementengebouwen en gebouwen met bijzondere functies kunnen afhankelijk van hun positie in het lint afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Haagwegkwartier

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als ondergeschikt element

Baksteenarchitectuur voert de boven-ton

Uitgangspunten

Het Haagwegkwartier is een uitbreiding in meerdere fasen gebouwd waarin grondgebonden woningen in baksteenarchitectuur afgewisseld worden met gestapelde woningen. De gebouwen zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs groene straten. Het gebied wordt onder andere begrensd door de Boshuizerkade, Muldersstraat, de Hoflaan en de Potgieterlaan.

Uitzondering zijn de (deels) pandsgewijs opgebouwde straatwanden van bijvoorbeeld de Da Costalaan. De rooilijn van deze gevarieerde bebouwing volgt de weg en verspringt eventueel licht. De bebouwing heeft een individueel karakter en bestaat veelal uit één tot twee lagen met een plat dak.

Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen. Deze afwijkende bebouwing is individueel en staat vrij op de kavel. De massa en uitwerking varieert per gebouw. Daarnaast ligt aan de Rooseveltstraat een aantal bedrijven, met een vergelijkbare opzet als de bedrijven verderop in deze straat.

De waarde is vooral gelegen in het rustige beeld van de overwegend smalle straten met het groen van de bomen en in voortuinen. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Daarnaast geldt voor enkele grote locaties binnen dit gebied een beeldkwaliteitplan.

Het beleid is gericht op het behoud van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 10B

Gevarieerde bebouwing aan veelal groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met zadeldak
- appartementengebouwen hebben bij voorkeur een onderbouw tot vier lagen met plat dak of flauw hellende kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Churchilllaan)

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk en per rij of cluster in samenhang
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang met de rij of het cluster
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien, houten beschoot of panelen
- hellende daken van woningen voorzien van pannen

Naoorlogs Zuidwest

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk

Schoolgebouw wijkt af in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Gasthuiswijk, Fortuinwijk en Boshuizen zijn naoorlogse groene woonbuurten, waarin grondgebonden woningen in baksteenarchitectuur afgewisseld worden met gestapelde woningen. De gebouwen zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs groene straten. De gebieden liggen aan weerszijden van de Churchillaan en het westelijke deel van de 5 Meilaan.

Uitzondering is de rand aan de Korte Vliet. Ingrepen in deze rand leiden waar mogelijk tot een tweezijdige oriëntatie op zowel de weg als het water.

Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen. Deze afwijkende bebouwing is individueel en staat vrij op de kavel. De massa en uitwerking varieert per gebouw.

De waarde is vooral gelegen in het rustige beeld van de brede straten met het groen van grasvelden, bomen en voortuinen. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het behoud van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 10C

Grondgebonden en gestapelde woningen in een groene omgeving

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

De onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met of zonder kap
- appartementengebouwen hebben in het algemeen een eenvoudige hoofdvorm en meerdere lagen zonder kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Churchilllaan)

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk en per rij of cluster in samenhang
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang met de rij of het cluster
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen dan wel invullen met puien, houten beschot of panelen
- hellende daken van woningen voorzien van pannen

De Coebel

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De individuele woning binnen een cluster of rij is onderdeel van het geheel

Uitgangspunten

De Coebel is een open en groene wijk ten zuiden van de Haagweg en heeft een heldere structuur met gevarieerde woningen die per stedenbouwkundige eenheid worden herhaald. De buurt bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Coebelweg, Duke Ellingtonstraat en Noachstraat.

Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen en sportgebouwen. Bij deze afwijkende bebouwing varieert de massa en de uitwerking per pand of gebouw.

De waarde is vooral gelegen in de eenheid op schaal van de clusters en rijen in combinatie met de variatie op schaal van de wijk. De architectuur is verzorgd en gevarieerd. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van samenhang in het afwisselende straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en in het materiaal- en kleurgebruik.

Gebied 10D

Gevarieerde clusters woningen aan groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

De architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- de individuele woning binnen een cluster, rij of blok is een deel van het geheel en voegt zich hier naar
- de woningen zijn gericht op de belangrijkste openbare ruimte
- bestaande roolijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter het hoofdgebouw
- bijzondere gebouwen zoals scholen kunnen vrij op de kavel staan

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd
- stedenbouwkundige eenheden als clusters en rijen kennen een sterke onderlinge samenhang
- gebouwen hebben in het algemeen een onderbouw van drie lagen met plat dak of twee lagen met kap waarbij de nok evenwijdig aan de voorgevel is
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd
- herhaling in de rij of het cluster is de leidraad voor het woningontwerp
- alleen gebouwen met bijzondere functies hebben een individuele uitstraling
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op de architectuur van het hoofdvolume
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels bestaan bij voorkeur uit baksteen of vergelijkbaar steenachtig materiaal, eventueel in combinatie met puin, houten beschot of panelen
- hellende daken voorzien van pannen
- wijzigingen en toevoegingen in kleur en materiaal afstemmen op het hoofdvolume

Winkelcentrum De Luifelbaan

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd

Gebouw met een bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Winkelcentrum de Luifelbaan ligt centraal in Zuidwest en bestaat uit een winkelgebied van één bouwlaag met daarboven en eromheen gevarieerde bebouwing met diverse functies. Een groot deel van het winkelcentrum is recent vernieuwd waarbij gebouwen met een zorgvuldige architectonische uitwerking zijn toegevoegd. Het gebied ligt aan de 5 Meilaan en bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Segaarstraat en een deel van het 5 Meiplein, de Boshuizerlaan en de Van Randwijkstraat.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is na oplevering van het vernieuwde winkelcentrum laag.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 10E

Winkelgebied met gevarieerde bebouwing en diverse functies

Gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm

Reclame onder de luifel plaatsen en bescheiden uitvoeren

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van één of meerdere lagen zonder kap
- accenten in hoogte hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Churchillaan)
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

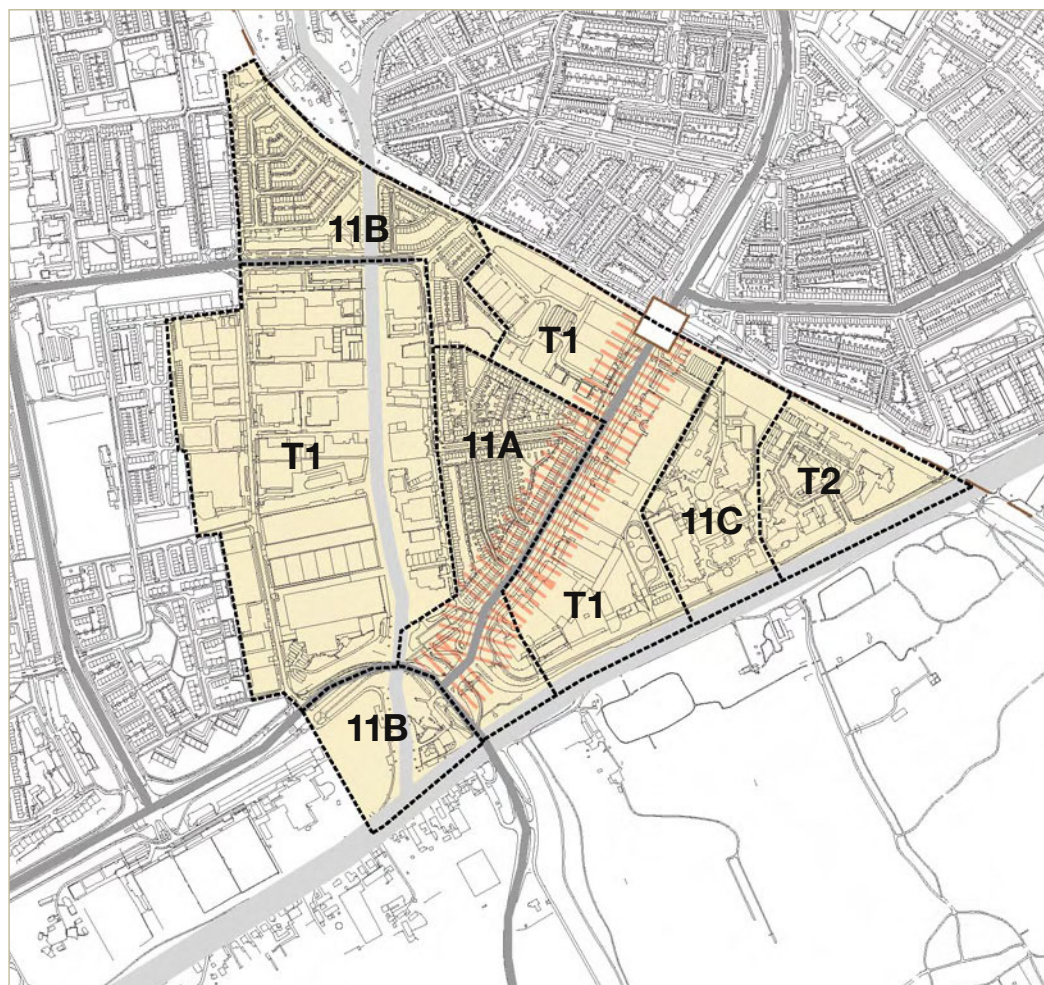
Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn terughoudend en per cluster of complex in samenhang

Aanvullende objectcriteria reclame

- onder de luifel plaatsen
- bescheiden lichtbakken haaks op de gevel zijn de standaard
- reclame evenwijdig aan de gevel is onderdeel van de pui

Deelgebieden

- 11A** Fruitbuurt
- 11B** Inbreidingslocaties
- 11C** Lammenschanspark

Thema's

- T1** Bedrijventerreinen Cronestein en Rooseveltstraat
- T2** Bedrijventerreinen Kanaalpark

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebieden

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
- beheer met aandacht (belevingsassen)

Gebied 11 Cronestein

Cronestein is een uitbreiding aan weerszijden van de Lammenschansweg met woonbuurten en bedrijventerreinen.

De woningen in de *Fruitbuurt* hebben een samenhangende compositie door herhaling van zowel woningtype als rijen en blokken. De rooi- en noklijnen zijn recht en de voorgevels zijn georiënteerd op de straat.

De rijwoningen hebben een eenvoudige opbouw van twee lagen met kap. Appartementengebouwen hebben een eenvoudige plattegrond en hoogstens vier lagen met kap.

De materialisering en detaillering zijn meestal eenvoudig en serie-matig met grote variatie in uitwerking tussen de verschillende bouwperiodes. Samenhangend kleurgebruik is standaard.

De meer recente woningen op de *inbreidingslocaties* in de omgeving van de Mary Beystraat, de Smederijstraat en de Hans Flusstraat wijken hiervan af met een gevarieerde en gedifferentieerde opbouw. Appartementengebouwen staan in deze buurt in het algemeen vrij op de kavel en variëren in hoogte en vorm. De bebouwing is gericht op de belangrijkste openbare ruimte. De detaillering en het materiaalgebruik zijn verzorgd en samenhangend.

Het *Lammenschanspark* heeft een vrije en groene structuur met vrijstaande publieke gebouwen.

De relatief grootschalige gebouwen zijn vrijstaand en variëren in massa en opbouw. Ze zijn georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte waarbij de rooilijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De gebouwen zijn individueel en gedifferentieerd met variërende plattegronden.

De opbouw varieert en bestaat in het algemeen uit een onderbouw van meerdere lagen met een plat dak.

De detaillering is meestal van een gemiddeld niveau. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. Kleuren zijn veelal rustig en sober, met hier en daar een accentkleur.

De rest van het gebied bestaat uit de bedrijventerreinen Cronestein, het Kanaalpark en de omgeving Rooseveltstraat.

Fruitbuurt

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Hoogbouw aan Plantijnstraat is individueel en staat vrij op de kavel

Uitgangspunten

De Fruitbuurt is een uitbreiding in meerdere fasen gebouwd waarin grondgebonden woningen in een sobere baksteenarchitectuur afgewisseld worden met gestapelde woningen aan de randen. De gebouwen zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs smalle straten. Het gebied wordt onder andere begrensd door de Lammenschansweg, Veilingkade en Zoeterwoudseweg. Uitzonderingen zijn de twee hoogbouwflats aan de Corbuloweg en de Plantijnstraat. Deze relatief grootschalige bebouwing is individueel en staat vrij op de kavel. Andere uitzondering is de gevarieerde bebouwing aan een deel van de Zoeterwoudseweg. Deze kleinschalige bebouwing heeft een individueel karakter en varieert in opbouw.

De waarde is vooral gelegen in het rustige beeld van de veelal smalle straten met het groen van de bomen en in voortuinen. De architectuur varieert per woningtype en is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering hierop is de inzet beheer met aandacht binnen de invloedssfeer van de Lammenschansweg. Het beleid is gericht op het behoud van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van herhaling in rooilijnen en gevelindeling en samenhang in zowel de architectonische uitwerking als het gebruik van materiaal en kleur.

Gebied 11A

Gevarieerde woningen in een sobere baksteenarchitectuur

Bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster

De architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met zadeldak
- appartementengebouwen hebben een onderbouw tot vier lagen met flauw hellende kap
- accenten in hoogte hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Lammenschansweg)
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk
- de onderste gebouwlagen waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang met de rij of het cluster
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien
- hellende daken van woningen voorzien van pannen

Inbreidingslocaties Cronestein

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De individuele woning binnen een cluster of rij is onderdeel van het geheel

Accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding

Uitgangspunten

De inbreidingslocaties van Cronestein zijn open en groene of waterrijke buurten en hebben een heldere structuur met gevarieerde woningen die per stedenbouwkundige eenheid worden herhaald. De buurten bestaan onder andere uit de bebouwing in de omgeving van de Mary Beystraat, de Smederijstraat en de Hans Flusstraat.

De waarde is vooral gelegen in de eenheid op schaal van de clusters en rijen in combinatie met de variatie op schaal van de wijk. De architectuur is verzorgd en gevarieerd. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van samenhang in het afwisselende straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en in het materiaal- en kleurgebruik.

Gebied 11B

Gevarieerde clusters woningen aan groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

De architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- de individuele woning binnen een cluster, rij of blok is een deel van het geheel en voegt zich hier naar
- woningen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- bestaande rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter het hoofdgebouw
- bijzondere gebouwen zoals scholen kunnen vrij op de kavel staan

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd
- stedenbouwkundige eenheden als clusters en rijen kennen een sterke onderlinge samenhang
- gebouwen hebben in het algemeen een onderbouw van drie lagen met plat dak of twee lagen met kap
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals langs de Voorschoterweg)
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd
- herhaling in de rij of het cluster is de leidraad voor het woningontwerp
- alleen gebouwen met bijzondere functies hebben een individuele uitstraling
- gevels hebben bij voorkeur een horizontale belijning
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op de architectuur van het hoofdvolume
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels bestaan bij voorkeur uit baksteen of vergelijkbaar steenachtig materiaal, eventueel in combinatie met puin, houten beschot of panelen
- wijzigingen en toevoegingen in kleur en materiaal afstemmen op het hoofdvolume
- hellende daken voorzien van pannen

Lammenschanspark

Uitgangspunten

Het Lammenschanspark bestaat hoofdzakelijk uit sobere naoorlogse scholencomplexen die vrij staan in een stenige omgeving. Recente gebouwen zijn zorgvuldiger gedetailleerd dan oudere.

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de individuele gebouwen en de grotendeels publieke functie van het gebied. De dynamiek van het gebied is laag.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van het afwisselende beeld zonder grote dissonanten tussen de individuele gebouwen. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 11C

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per erf of kavel is er één hoofdmassa
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- (hoofd)gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend met een eenvoudige hoofdvorm van meerdere lagen zonder kap
- uitbreidingen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en per complex of woningtype gelijk uitvoeren
- bijgebouwen hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn gevarieerd en sober
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume, het cluster of het complex

Materialen en kleuren

- materialen en kleuren zijn ingetogen en per complex in samenhang

Deelgebieden

- 12A** Hoge Rijndijk
- 12B** Waardeiland
- 12C** Meerburg, Rivierenwijk
- 12D** Roomburg
- 12E** Woonwagenterrein Roomburg

Thema's

- T2** Bedrijventerrein Roomburg

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebieden

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
- beheer met aandacht

Gebied 12 Roomburg

De wijk Roomburg ligt aan de oostkant van de stad en bestaat uit losstaande deelgebieden met elk zijn eigen karakteristiek. De grootste waarde is de historische bebouwing van de Hoge Rijndijk.

De gevarieerde bebouwing aan de *Hoge Rijndijk* is voornamelijk geschakeld en in korte rijtjes gebouwd. In het gebied is sprake van enige functiemenging. De rooilijn van de bebouwing volgt de krommingen van de dijk en heeft kleine verspringingen.

De opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd en bestaat veelal uit twee lagen en een kap.

De detaillering en het materiaalgebruik zijn meestal traditioneel, zorgvuldig en divers. Het kleurgebruik is ingetogen.

Het *Waardeiland* bestaat uit een verzameling van woonerven ontsloten door een meanderend stratenpatroon. Parken en waterlopen geven de buurt een zeer groen uiterlijk.

Binnen een erf komt in het algemeen één woningtype voor met verspringende nok- en rooilijnen. Het beeld is gedifferentieerd door een wisselende oriëntatie van geschakelde woningen ten opzichte van elkaar en de openbare ruimte.

De opbouw van de woningen varieert, maar bestaat in het algemeen uit één of twee lagen met kap, waarbij verlengde daken en aanbouwen vaak voorkomen.

De detaillering en het materiaalgebruik zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. Het kleurgebruik is van oorsprong ingetogen.

Meerburg en *Rivierenwijk* zijn uitbreidingen met voornamelijk rijen woningen van twee lagen met zadeldak en portiekflats in een sobere baksteenarchitectuur langs groene straten.

De woningbouw heeft een samenhangende compositie door herhaling van zowel woningtype als rijen en blokken. De rooi- en noklijnen zijn recht, de voorgevels zijn georiënteerd op de straat.

Rijwoningen hebben een eenvoudige opbouw van twee lagen met een zadeldak. Appartementengebouwen hebben een eenvoudige plattegrond en hebben meerdere lagen met een plat dak of flauw hellende kap.

De materialisering en detaillering zijn meestal eenvoudig en seriematig met weinig accenten. Samenhangend kleurgebruik is standaard.

De meer recente woningen in *Roomburg* wijken hiervan af met een gevarieerde en gedifferentieerde opbouw tot drie lagen met of zonder kap. Hoeken van rijen zijn vaak verbijzonderd met uitbouwen of een extra laag. Appartementen gebouwen staan in deze buurt in het algemeen vrij op de kavel en variëren in hoogte en vorm. De bebouwing is gericht op de belangrijkste openbare ruimte, waarbij de overgang tussen openbaar en privé zorgvuldig is vormgegeven en per rij of cluster in samenhang is. De detaillering en het materiaalgebruik zijn verzorgd en samenhangend.

Op de hoek van de Concordiastraat en Besjeslaan komt een *woonwagenterrein* en in de zuidwesthoek van het gebied ligt bedrijventerrein Roomburg.

Hoge Rijndijk

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Op-, aan- en uitbouwen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element

Individuele woningen rond een brink in Park Die Leythe

Uitgangspunten

De Hoge Rijndijk heeft gevarieerde (woon)bebouwing uit diverse periodes op een hoger gelegen stroomrug. Het gebied bestaat uit de bebouwing aan een deel van het Utrechtse Jaagpad en de Hoge Rijndijk en tussenliggende straten.

Uitzonderingen zijn de panden met daarin winkels en bedrijven. Deze hebben veelal een afwijkende begane grond met luifels, zonwering, etalageruimte en reclameborden. Bijzonder element is het Park Die Leythe waar de individuele woningen rond een brink zijn gegroepeerd.

De waarde van het lint is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de gegroeide structuur met overwegend kleinschalige bebouwing. Diverse panden en ensembles zijn door hun ligging, vorm en bouwperiode cultuurhistorisch waardevol. Een deel hiervan is monument of in het bestemmingsplan aangewezen als beeldbepalend pand. Behoud en herstel van historische eigenschappen van deze panden is wenselijk.

De inzet voor welstand is beheer met aandacht. Het beleid is gematigd en gericht op behoud van variatie zonder verrommeling. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de hoofdoriëntatie van de bebouwing en het kleinschalige historische karakter, zonder wijzigingen en nieuwbouw onmogelijk te maken.

Gebied 12A

Gevarieerde (woon)bebouwing op een stroomrug

De individuele woningen binnen een rij of cluster is onderdeel van het geheel

De architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- het kleinstedelijke karakter van het gebied behouden
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig meerdere voorgevels geven
- bijgebouwen staan bij voorkeur uit het zicht en achter de voorgevelrooilijn

Massa

- de bouwmassa en gevelopbouw harmoniëren met het kleinstedelijke karakter van het gebied
- gebouwen zijn in het algemeen individueel en afwisselend
- de individuele woning binnen een rij of cluster is deel van het geheel
- de opbouw is eenvoudig tot gedifferentieerd
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw twee lagen met kap of drie lagen zonder kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan het hoofdvolume

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- de architectuur volgt het beeld van de kleinstedelijke bebouwing
- elementen in de gevel zoals deuren en ramen in een logische verhouding tot elkaar en de gevel als geheel plaatsen
- kozijnen, dakgoten en dergelijke zorgvuldig detailleren
- traditioneel Hollandse houten kozijnen en profileringen vormen het uitgangspunt
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn ingetogen en bij voorkeur traditioneel
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal danwel in een lichte tint pleisteren
- hellende daken dekken met (keramische) pannen
- kleuren harmoniëren met de omliggende bebouwing

Waardeiland

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Op-, aan- en uitbouwen bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren

Gebouw met een bijzondere functie kan afwijken in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Waardeiland is een groene woonbuurt, omgeven door en doordrongen met water, waarin woningen in baksteenarchitectuur zijn gegroepeerd in clusters en rijen langs groene straten. Het gebied wordt omsloten door de Oude Rijn, Nieuwe Rijn en het Rijn-Schiekanaal.

Uitzonderingen zijn de vrijstaande gebouwen zoals de villa en het appartementencomplex bij de jachthaven. Deze gebouwen hebben een individuele uitstraling en wijken af in massa, opbouw en vorm.

De waarde is vooral gelegen in de samenhang tussen de stedenbouwkundige eenheden met ieder hun eigen architectonische variaties. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het behoud van enige samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 12B

Gevarieerde clusters woningen aan water en groene straten

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Evenwicht tussen herhaling en afwisseling in architectonische uitwerking

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen zijn per blok of cluster in samenhang
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte en zo nodig een tweede voorgevel geven

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster, waarbij met name de kapvorm sturend is
- uitbreidingen waaronder op- en aanbouwen zoals erkers en dakkapellen bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- aanbouwen kunnen worden uitgevoerd met doorschietende dakvlakken
- eventuele nokverhogingen van de belangrijkste openbare ruimte afkeren
- vrijstaande woningen en gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn degelijk met aandacht voor evenwicht tussen herhaling en afwisseling (alleen vrijstaande woningen hebben een individuele uitstraling)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdbouw, de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn terughoudend en bij voorkeur in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien, houten beschot of panelen
- hellende daken bij voorkeur voorzien van pannen

Meerburg en Rivierenwijk

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

De architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk

Gebouw met bijzondere functie wijkt af in massa, opbouw en vorm

Uitgangspunten

Meerburg en Rivierenwijk zijn open groene buurten, omgeven door en doordrongen met water en hebben een heldere structuur met gevarieerde woningen die per stedenbouwkundige eenheid worden herhaald. De wijk bestaat onder andere uit de bebouwing aan de Meerburgerkade, Zaanstraat, Spaarnestraat, en Lekstraat.

Uitzonderingen zijn de vrijstaande woningen aan de Roomburgerweg en de Kasteelhof. Bijzondere elementen zijn verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen. Deze afwijkende bebouwing is individueel en staat meestal vrij op de kavel. De massa en uitwerking varieert per gebouw.

De waarde is vooral gelegen in de samenhang tussen de stedenbouwkundige eenheden met ieder hun eigen architectonische variaties. De architectuur is in het algemeen eenvoudig. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het behoud van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en daarin het materiaal- en kleurgebruik betrekken.

Gebied 12C

Gevarieerde woningen in een sobere baksteenarchitectuur

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte(n)

Bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Massa

- bouwmassa afstemmen op de samenhang in de rij of het cluster
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van twee lagen met zadeldak
- appartementengebouwen hebben bij voorkeur vier lagen met plat dak
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- aanbouwen kunnen worden uitgevoerd met doorschietende dakvlakken
- vrijstaande woningen, appartementengebouwen en gebouwen met bijzondere functies mogen afhankelijk van hun positie in de wijk afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk (alleen vrijstaande woningen hebben een individuele uitstraling)
- de onderste gebouwlaag waar mogelijk transparant vormgeven in relatie met de openbare ruimte met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- elementen zoals deuren en ramen logisch in de gevel plaatsen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume en de rij of het cluster
- wijzigingen en toevoegingen bij flats en appartementengebouwen complexmatig uitvoeren

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk, ingetogen en in samenhang met de rij of het cluster
- gevels in hoofdzaak uitvoeren in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen danwel invullen met puien, houten beschot of panelen
- hellende daken van woningen voorzien van pannen

Roomburg

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

Gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon

Vrijstaande woning aan de Besjeslaan

Uitgangspunten

Roomburg is een open, ruim opgezette wijk en heeft een heldere structuur met gevarieerde woningen die per stedenbouwkundige eenheid worden herhaald. De wijk ligt tussen park De Bult, het Rijn- en Schiekanaal, de Willem vander Madeweg en de Castellumweg.

Uitzonderingen zijn de vrijstaande woningen aan de Besjeslaan. Bijzondere elementen zijn de verspreid voorkomende wijkvoorzieningen als (basis)scholen. Deze afwijkende bebouwing is individueel en staat meestal vrij op de kavel. De massa en uitwerking varieert per gebouw.

De waarde is vooral gelegen in de eenheid op schaal van de clusters en rijen in combinatie met de variatie op schaal van de wijk. De architectuur is verzorgd en gevarieerd. De dynamiek van de wijk is gemiddeld en betreft veelal kleine wijzigingen als dakkappen en uitbouwen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang binnen de stedenbouwkundige eenheden. De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van samenhang in het afwisselende straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en in het materiaal- en kleurgebruik.

Gebied 12D

Gevarieerde clusters woningen aan brede straten

De architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd

Accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon
- de individuele woning binnen een cluster, rij of blok is een deel van het geheel en voegt zich hier naar
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte
- bestaande rooilijnen aan de voorzijde van rijen behouden
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter het hoofdgebouw
- bijzondere gebouwen zoals scholen kunnen vrij op de kavel staan

Massa

- bouwmassa's zijn gedifferentieerd
- stedenbouwkundige eenheden als clusters en rijen kennen een sterke onderlinge samenhang
- gebouwen hebben in het algemeen een onderbouw van drie lagen met plat dak of twee lagen met kap
- accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa en bij voorkeur per woningtype gelijk uitvoeren
- vrijstaande woningen en gebouwen met bijzondere functies mogen afwijken van hun positie in de wijk afwijken van gebruikelijke massa, opbouw en vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en gevarieerd
- herhaling in de rij of het cluster is de leidraad voor het woningontwerp
- alleen vrijstaande woningen en gebouwen met bijzondere functies hebben een individuele uitstraling
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op de oorspronkelijke architectuur van het hoofdvolume
- de overgang tussen privé en openbaar zorgvuldig vormgeven en in samenhang met de rij of het cluster

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn in samenhang met de stedenbouwkundige eenheid
- gevels bestaan bij voorkeur uit baksteen of vergelijkbaar steenachtig materiaal, eventueel in combinatie met puin, houten beschot, panelen of pleisterwerk
- wijzigingen en toevoegingen in kleur en materiaal afstemmen op het hoofdvolume

Woonwagenterrein Roomburg

Uitgangspunten

Het (toekomstige) woonwagenterrein van Roomburg heeft een groen karakter met overwegend eenvoudige en vrijstaande bebouwing. Het terrein wordt begrensd door de Besjeslaan en de Concordiastraat.

De waarde is vooral gelegen in de eenvoudige opzet en bebouwing. Het terrein is enigszins naar binnen gekeerd. De dynamiek van dit terrein is na oplevering laag.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. De commissie zal bij de advisering onder meer aandacht schenken aan het behoud van de terughoudende architectuur en landschappelijke inpassing.

Gebied 12E

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Algemeen

- bestaande losse woonwagens die voldoen aan de gemeentelijke kwaliteits-toets kunnen geplaatst worden

Ligging

- gebouwen zijn vrijstaand
- het individuele gebouw binnen een cluster is deel van het geheel en voegt zich hier naar
- binnen de rooilijnen zoals opgenomen in het door het college vast te stellen stedenbouwkundig plan
- bijgebouwen staan bij voorkeur achter het hoofdgebouw

Massa

- nieuwe woonwagens of woningen hebben een eenvoudige hoofdvorm die bestaat uit een onderbouw van één laag met kap
- er zijn zo min mogelijk dichte gevels aan de straat
- aan- en uitbouwen zijn ondergeschikt en maken deel uit van de totale compositie van het hoofdgebouw

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn per cluster in samenhang
- er is ontwerpaandacht voor alle details
- bijgebouwen eenvoudiger maar net zo zorgvuldig detailleren als de hoofd-massa
- speciale aandacht voor overgang openbare ruimte en standplaatsen door middel van groene schermen (klimop) of ontworpen erfafscheidingen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- gevels zijn bij voorkeur van baksteen of plaatmateriaal met baksteenstructuur
- hellende daken dekken met pannen of ander materiaal met een structuur
- kleuren zijn eenduidig, ingetogen en in onderlinge samenhang, in aansluiting op de omgeving (met aandacht voor donkere kleuren)
- daken zijn bij voorkeur zwart of donkerrood

Thematische criteria

Hoofdstuk 6

Hoofdstuk 6 Thema's

Aanvullend op de gebiedsgerichte benadering is een andere peiler van de welstandsnota het thematische welstandsbeleid. De thematische welstandscriteria worden gebruikt voor de kleine en middelgrote bouwplannen in gebieden met eenzelfde thema, zoals bedrijventerreinen en sportterreinen.

Thema's

De thematische criteria zijn gebaseerd op het architectonisch vakmanschap en de ruimtelijke kwaliteit zoals die in de bestaande situatie worden aangetroffen. Deze criteria geven aan hoe een bouwwerk 'zich moet gedragen' om in zijn omgeving niet teveel uit de toon te vallen en welke gewaardeerde karakteristieken uit de omgeving in het ontwerp moeten worden gebruikt. De thematische welstandscriteria moeten worden gezien als de gewenste eigenschappen van het bouwplan.

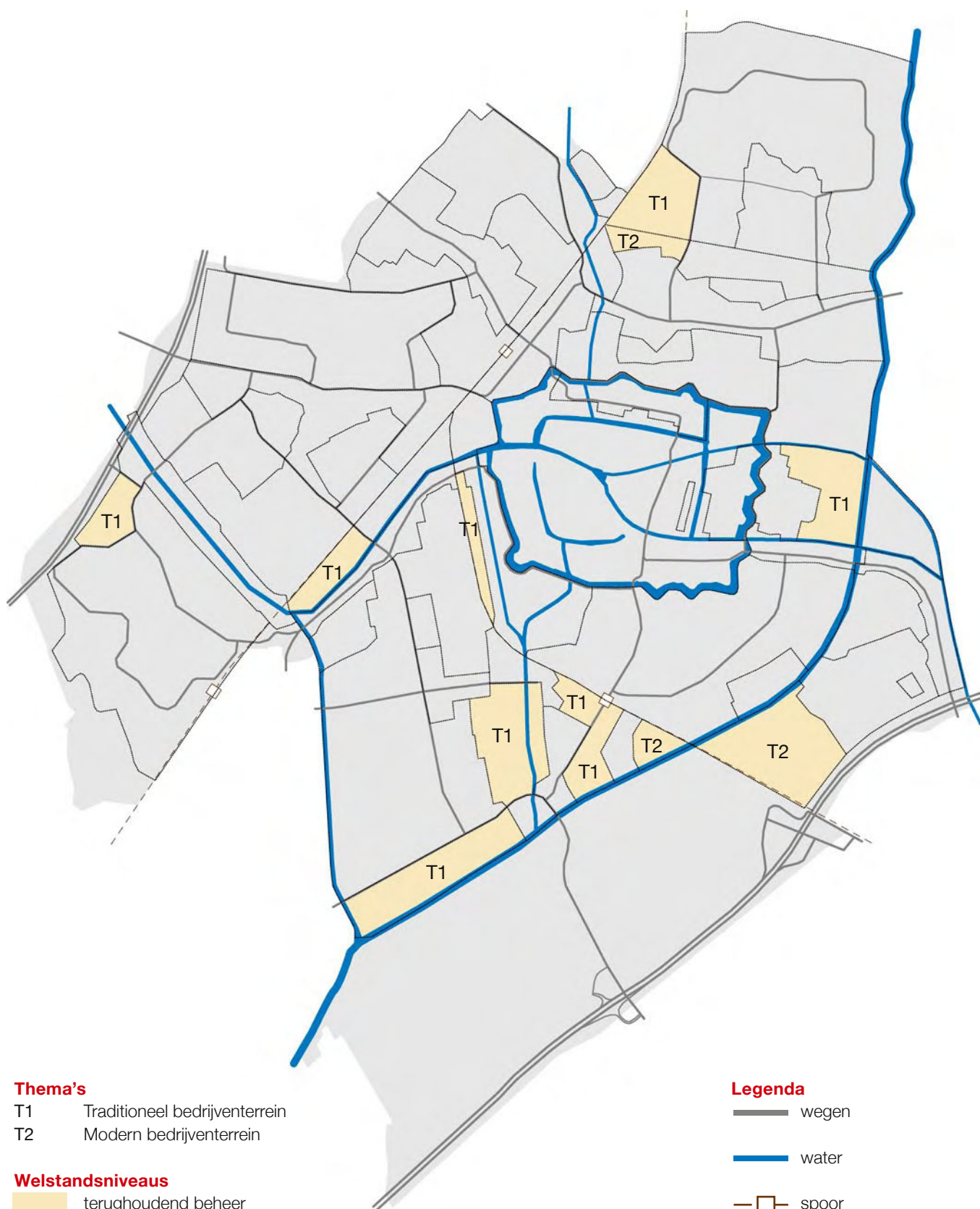
Per hoofdthema is een samenhangend beoordelingskader opgesteld met daarin een korte beschrijving van het thema, waarbij aandacht wordt besteed aan de ontstaansgeschiedenis, de stedenbouwkundige of landschappelijke omgeving, een typering van de bouwwerken, het materiaal- en kleurgebruik en de detaillering. Ook wordt een samenvatting gegeven van de te verwachten of gewenste ontwikkelingen en een waardering voor het gebied op grond van de belevingswaarde en eventuele bijzondere cultuurhistorische, stedenbouwkundige of architectonische werken. Dit is de grondslag voor het welstandsniveau, waarbij tevens de hoofdpunten voor de beoordeling worden genoemd. Eventuele uitzonderingen worden bij de deelthema's genoemd.

Daarna volgen per deelthema de welstandscriteria, steeds onderverdeeld in criteria betreffende de relatie met de omgeving van het bouwwerk, de bouwmassa, de architectonische uitwerking, materiaal en kleur. Met de welstandscriteria kan de commissie zich binnen de grenzen van het bestemmingsplan een gewogen oordeel vormen. In aanvulling op de tekst zijn foto's opgenomen, die een impressie van het deelthema geven.

Niveaus

Voor elk deelthema is het gewenste welstandsniveau aangegeven. Het welstandsniveau sluit zoveel mogelijk aan bij het gehanteerde ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de gewenste ontwikkelingen.

Voor ieder thema wenst de gemeente minstens een basiskwaliteit te handhaven. De thematische gebieden worden daarom terughoudend of met aandacht beheerd.

Thema's

- T1 Traditioneel bedrijventerrein
- T2 Modern bedrijventerrein

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer

Legenda

- wegen
- water
- spoor
- begrenzing deelgebied
- gemeentegrens

Thema Bedrijventerreinen

De bedrijventerreinen liggen verspreid over de stad en zijn op basis van de aanwezige bebouwingsstructuur en -typologie onder te verdelen in twee typen.

Traditionele bedrijventerreinen hebben veelal een eenvoudige hoofdstructuur met vrijwel aaneengesloten individuele bebouwing, waarvan de rooilijnen verspringen. De gebouwen zijn in het algemeen georiënteerd op de weg. Opslag in het zicht is geen uitzondering. De loodsen en hallen bestaan uit minimaal één laag met een plat dak of flauw hellend zadeldak en zijn hoofdzakelijk functioneel. De opzet en architectonische uitwerking zijn meestal eenvoudig. Gebouwen zijn in het algemeen niet bijzonder representatief. Kantoren en entreepartijen vormen hier en daar een accent in gesloten gevels. Materialen en kleuren zijn overwegend traditioneel. De gevels zijn uitgevoerd in plaatmateriaal of bak- of betonsteen. Het kleurgebruik is rustig en sober, waarbij lichte grijzen en baksteentinten het meest aanwezig zijn.

Moderne bedrijventerreinen hebben een heldere stedenbouwkundige opzet. De inrichting van de openbare ruimte is hier zorgvuldig, doelmatig en representatief. Groenelementen als bomen en groenstroken versterken dit. De kavels aan de randen van het gebied zijn kleiner dan die in het middengebied. Met name langs de randen liggen representatieve bedrijven.

De gebouwen zijn vrijstaand. Ze zijn georiënteerd op de weg en hebben een verspringende rooilijn. Representatieve ruimten en kantoorachtige delen liggen in het algemeen aan de voorzijde.

De bebouwing is bij voorkeur individueel en heeft een grote variatie in maat en schaal. De opbouw is eenvoudig en bestaat uit minimaal één laag met veelal een plat dak. Aan de randen staan ook hogere gebouwen. Ze bestaan uit loodsachtige volumes waarbij entreepartijen en kantoorgedeelten veelal vormgegeven zijn als accenten of zelfstandige volumes.

Gevels zijn representatief en hebben een eenvoudige detaillering. Bij gesloten gevels vormen entrees, representatieve ruimten en kantoorachtige delen accenten.

Het materiaalgebruik is overwegend modern en duurzaam. Het kleurgebruik is ingetogen en in onderlinge samenhang.

Traditionele bedrijventerreinen

Gebouwen oriënteren op de weg

De architectonische uitwerking en de-taillering zijn veelal zorgvuldig en sober

Uitgangspunten

Traditionele bedrijventerreinen hebben een dichte bebouwingsstructuur met kleinschalige bedrijfshallen en enkele kantoorgebouwen en bedrijfswoningen. Ze zijn verspreid over de gemeente Leiden te vinden.

Bijzondere elementen op deze terreinen zijn de verspreid voorkomende woningen. Deze woningen zijn veelal individueel, maar korte rijen komen ook voor. Niet alle woningen worden nog bewoond.

De volgende bedrijventerrein in Leiden hebben een overwegend traditionele opzet en invulling:

- Bedrijventerrein langs spoor in Zuidelijke schil
- De Waard
- Merenwijk
- Morskwartier
- Westwal
- Vlietzone
- Rooseveltstraat
- Cronestein

De waarde is vooral gelegen in de heldere opzet en eenvoudige bebouwing die de functie weergeeft. De dynamiek van deze terreinen is gemiddeld tot hoog.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Voor zover van toepassing worden grotere bouwplannen aan de uitgangspunten van vastgestelde beeldkwaliteitplannen getoetst. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang in de massa's en het straatbeeld. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de samenhang in zowel de architectonische uitwerking als het gebruik van materiaal en kleur en de aansluiting van de bebouwing op de omgeving.

Thema 1

Dichte bebouwingsstructuur met voornamelijk kleinschalige bedrijfshallen

Rooilijnen kunnen verspringen ten opzichte van elkaar

Representatieve functies naar de straat richten

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen oriënteren op de weg
- representatieve, openbare en woonfuncties naar de straat richten
- de rooilijnen kunnen verspringen ten opzichte van elkaar
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn bij voorkeur individueel en afwisselend
- gebouwen zijn eenvoudig van opbouw en bestaan bij voorkeur uit een ongedeelde hoofdmassa
- gebouwen hebben een onderbouw van minimaal één bouwlaag met een plat of flauw hellend dak
- accenten in hoogte hebben een stedenbouwkundige aanleiding, wat bij voorbeeld geldt voor de kenmerkende plekken uit de hoogbouwvisie (zoals delen van Cronestein en Vlietzone)
- woningen hebben bij voorkeur een onderbouw van één of twee bouwlagen met een kap

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn in het algemeen zorgvuldig en sober
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- wijzigingen in stijl, maat en afwerking afstemmen op het hoofdvolume
- woningen hebben een bescheiden architectuur

Materiaal en kleur

- gevels zijn van baksteen of plaatmateriaal en een enkele keer gepleisterd
- kleuren zijn bij voorkeur ingetogen en in onderlinge samenhang
- gevels van woningen zijn van baksteen, daken voorzien van pannen

Moderne bedrijventerreinen

Gebouwen oriënteren op de belangrijkste weg

Gebouwen zijn overwegend vrijstaand, individueel en representatief

Uitgangspunten

Moderne bedrijventerreinen hebben een samenhangend beeld door een heldere stedenbouwkundige opzet met representatieve bedrijfsbebouwing aan brede en vaak groene lanen. Ze zijn verspreid over de gemeente Leiden te vinden.

De volgende bedrijventerrein in Leiden hebben een overwegend moderne opzet en invulling:

- omgeving Hallenweg
- Kanaalpark
- Roomburg

De waarde is vooral gelegen in de ruime stedenbouwkundige opzet en de verschijningsvorm van de bebouwing. De dynamiek van deze terreinen is gemiddeld tot laag.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Voor zover van toepassing worden grotere bouwplannen aan de uitgangspunten van vastgestelde beeldkwaliteitplannen getoetst. Uitzondering hierop is de inzet beheer met aandacht binnen de invloedssfeer van de Lammenschansweg, Plesmanlaan en Willem de Zwijgerlaan. Het beleid is gericht op het beheer van de samenhang in de massa's en het straatbeeld. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de samenhang in zowel de architectonische uitwerking als het gebruik van materiaal en kleur en de aansluiting van de bebouwing op de omgeving.

Thema 2

Representatieve bebouwing aan brede en veelal groene lanen

Rooilijnen liggen terug en volgen de weg

De architectonische uitwerking en detaillering zijn veelal zorgvuldig en sober

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen staan vrij op het kavel
- per kavel is er één hoofdmassa
- gebouwen oriënteren op de belangrijkste weg
- rooilijnen van de hoofdmassa's liggen terug en volgen de weg
- expeditieruimte zoveel mogelijk aan de achterzijde van het gebouw situeren
- opslag vindt in principe uit het zicht plaats

Massa

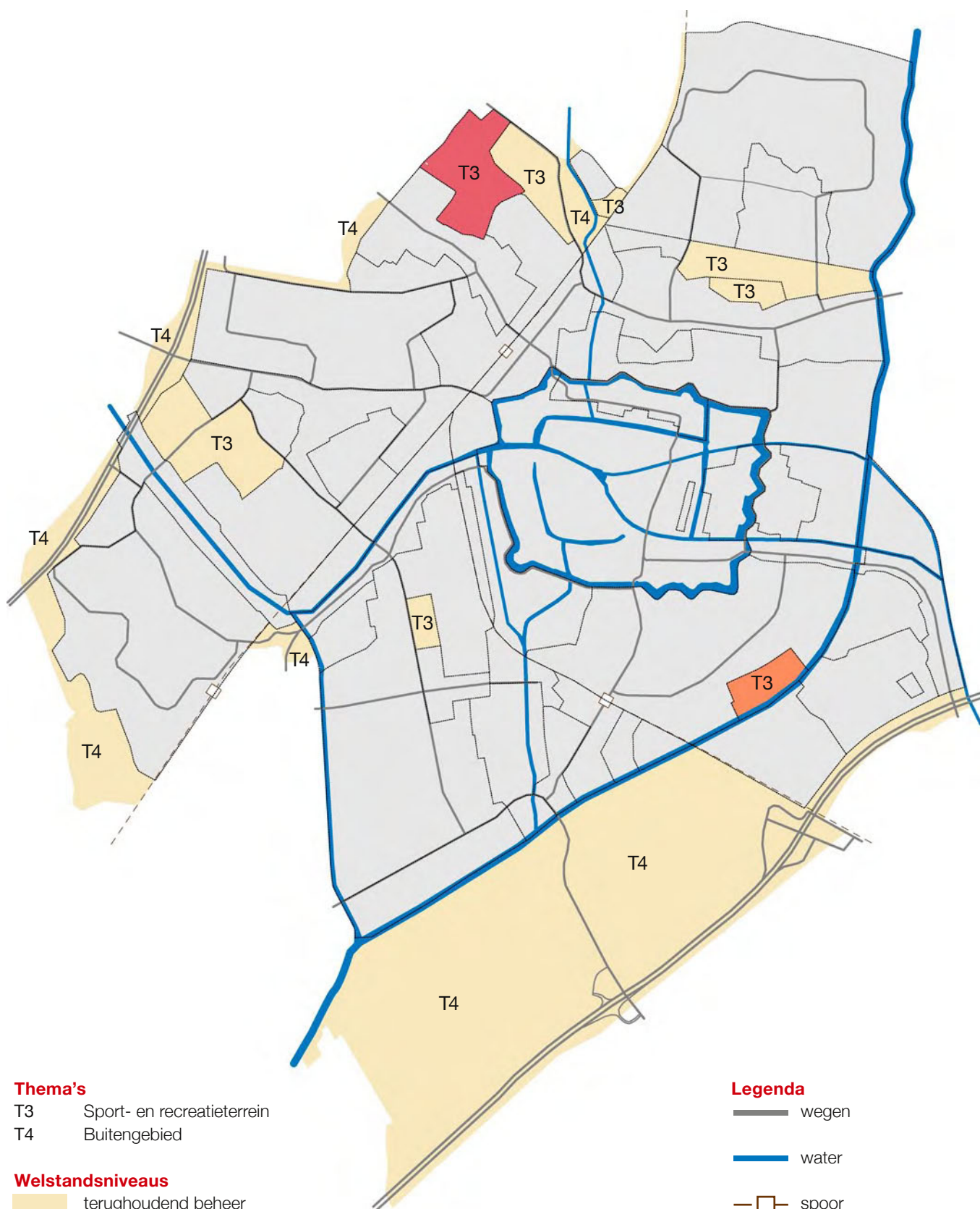
- gebouwen zijn overwegend vrijstaand, individueel en representatief
- gebouwen hebben een eenvoudige vorm en een onderbouw van minstens één laag met plat dak of flauw hellende kap
- entreepartijen en kantoorgedeelten vormgeven als accenten of als zelfstandige volumes
- bedrijven zijn herkenbaar als zelfstandige eenheden

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- zoveel mogelijk open gevels aan de straat toepassen
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- grote vlakken bestaan uit materialen met een structuur zoals baksteen, houten betimmering, gevouwen staalplaat of met kozijnen onderverdeelde glazen puien
- materialen en kleuren van aanbouwen afstemmen op het hoofdvolume
- kleuren zijn ingetogen en in onderlinge samenhang

Thema's

- T3 Sport- en recreatieterrein
T4 Buitengebied

Welstandsniveaus

- terughoudend beheer
beheer met aandacht
behoud

Legenda

- wegen
water
spoor
begrenzing deelgebied
gemeentegrens

Thema Groen en recreatie

Het groen speelt een bescheiden rol in de hoofdstructuur van Leiden, terwijl binnen het groen de bebouwing een bescheiden rol speelt. De grote groengebieden zijn onder te verdelen in sport- en recreatieterreinen en het buitengebied. De grootste waarden zijn de recreatieve functie en de openheid van met name het buitengebied.

De *sport- en recreatieterreinen* verschillen in omvang. Ook de bijbehorende bebouwing verschilt in grootte en vormgeving. De terreinen zijn vrijwel altijd voorzien van een parkeerterrein.

In het algemeen bestaat de veelal geclusterde bebouwing uit een hoofdgebouw met meerdere bijgebouwen, die meestal vrij op het maaiveld staan en waarbij het hoofdgebouw gericht is op de belangrijkste openbare ruimte of het hoofd sportveld. De entree is georiënteerd op de weg en veelal vormgegeven als accent.

De gebouwen hebben een eenvoudige opbouw en bestaan in hoofdzaak uit een onderbouw van één tot twee lagen met een flauw hellende kap of plat dak.

Hoewel de gebouwen verschillen van uiterlijk is de hoofdvorm helder en de architectuur en detaillering eenvoudig. Grote vlakken bestaan uit materiaal met een structuur zoals baksteen, houten betimmering of gevouwen staalplaat. De gevels van sporthallen zijn op het entreegedeelte na gesloten. Het kleurgebruik is ingetogen.

Het *buitengebied* van Leiden bestaat voornamelijk uit polderlandschap met gevarieerde bebouwing, voor een groot deel gegroepeerd in het lint langs het Rijn-Schiekanaal.

De bebouwing staat in het algemeen langs de hoofdontsluitingswegen en ligt meestal iets terug op ruime kavels. De vrijstaande bebouwing bestaat in hoofdzaak uit boerderijen, woningen en bedrijfsgebouwen. Hoofdgebouwen zijn met de voorzijde gericht op de weg. Rooilijnen volgen de weg en verspringen. De bedrijfsgebouwen liggen meestal achter en soms naast de woongebouwen. Het erfdeel voor het bedrijfsgedeelte is vaak verhard.

De woningen zijn individueel en afwisselend. Woningen hebben een eenvoudige tot gedifferentieerde opbouw bestaande uit een onderbouw van één tot twee lagen met kap. Op-, aan- en uitbouwen komen veel voor en deze zijn in het algemeen ondergeschikt aan de hoofd-massa. Gevels van woningen zijn veelal representatief, met name bij oudere woningen verticaal geleed met staande ramen.

De detaillering is zorgvuldig en gevarieerd, van eenvoudig tot rijk. Gevels van oudere woningen zijn voorzien van elementen als siermetselwerk, gevelijsten, windveren en dergelijke. De gevels van de woningen zijn van baksteen of vergelijkbaar steenachtig materiaal, daken zijn gedekt met pannen of riet.

Bedrijfsgebouwen hebben een eenvoudige opbouw van één tot twee lagen met een flauw hellend zadeldak op plat dak. Ook de detaillering en het materiaalgebruik is relatief sober.

Aanvragen voor de kleine bouwwerken op de volkstuincomplexen worden in het algemeen beoordeeld door de volkstuinverenigingen en zijn daarmee welstandsvrij. Een gezamenlijk gebouw bij de entree van het complex wordt echter wel aan de commissie voorgelegd en afhankelijk van de ligging beoordeeld aan de hand van de criteria voor sport- en recreatieterreinen of het buitengebied.

Sport- en recreatieterreinen

Hoofdgebouw oriënteren op de belangrijkste openbare ruimte

De architectonische uitwerking en de-taillering zijn veelal zorgvuldig en sober

Uitgangspunten

De sport- en recreatieterreinen met overwegend eenvoudige bebouwing en een groen karakter zijn verspreid over de gemeente Leiden te vinden.

De waarde is vooral gelegen in de heldere en eenvoudige opzet en bebouwing. De architectuur is terughoudend. De dynamiek van deze terreinen is laag en betreft voornamelijk kleine uitbreidingen zoals extra kleedruimten.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Uitzondering hierop is het gemeentelijk monument park Leidsche Hout, waar de inzet behoud is. Andere uitzondering is het sportterrein Roomburg dat grenst aan het beschermd stadsgezicht Zuidelijke schil en daarom met aandacht wordt beheerd. Voor zover van toepassing worden grotere bouwplannen aan de uitgangspunten van vastgestelde beeldkwaliteitplannen getoetst. Het beleid is gericht op het beheer van de openheid van de gebieden en de eenvoudige bebouwing. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan het behoud van de terughoudende architectuur.

Thema 3

Eenvoudige bebouwing in een overwegend groene omgeving

Gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- per (club)terrein is er één hoofdmassa, die met de voorgevel is georiënteerd op de belangrijkste openbare ruimte
- het hoofdgebouw is vrijstaand en individueel
- het individuele gebouw binnen een cluster is deel van het geheel en voegt zich hier naar
- bestaande rooilijnen behouden
- bijgebouwen zijn ondergeschikt
- grootschalige verharding van voorerven voor bijvoorbeeld parkeerplaatsen zoveel mogelijk beperken

Massa

- gebouwen hebben een eenvoudige hoofdvorm die bestaat uit een onderbouw van één tot twee lagen met flauw hellende kap of plat dak
- gebouwen hebben per cluster samenhang
- er zijn zo min mogelijk dichte gevels aan de straat
- aan- en uitbouwen zijn ondergeschikt en maken deel uit van de totale compositie van het gebouw
- geledingen in massa zijn wenselijk

Architectonische uitwerking

- er is ontwerpaandacht voor alle details
- accenten en geledingen ten behoeve van het onderscheiden van functies zijn wenselijk
- de detaillering is per cluster in samenhang
- entreepartijen zijn vormgegeven als accent of als zelfstandig volume
- bijgebouwen zijn eenvoudiger maar net zo zorgvuldig gedetailleerd als de hoofdmassa
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- gevels zijn van baksteen of houten of geprofileerd plaatmateriaal
- hellende daken dekken met pannen of plaatmateriaal met een structuur
- grote vlakken bestaan uit materialen met een structuur zoals baksteen, houten betimmering of gevouwen staalplaat
- kleuren zijn ingetogen en in onderlinge samenhang

Buitengebied

Bebouwing met de voorgevel op de weg oriënteren

De architectonische uitwerking en de-taillering zijn zorgvuldig en afwisselend

Klooster aan de Kruisherenweg

Uitgangspunten

Het buitengebied van Leiden bestaat voornamelijk uit polderlandschap met gevarieerde bebouwing, voor een groot deel gegroepeerd in het lint langs het Rijn-Schiekanaal. De bebouwing bestaat voor het overgrote deel uit boerderijen, woningen en bedrijfsgebouwen.

Uitzondering is de strook seriematige woningen zonder kap aan de Vrouwenweg waar de individuele woning onderdeel van de rij is. Bijzonder element is het klooster aan de Kruisherenweg.

In de toekomst zal een deel van het buitengebied getransformeerd worden tot bedrijventerrein en woongebied. Tot die tijd is de waarde vooral gelegen in de afwisselende lintbebouwing en de openheid van het omringende landschap. In het gebied komen diverse cultuurhistorisch waardevolle gebouwen voor als (voormalige) boerderijen en het voormalige klooster aan de Vrouwenweg. De dynamiek van het gebied is gemiddeld en betreft voornamelijk kleine uitbreidingen.

De inzet voor welstand is terughoudend beheer. Voor zover van toepassing worden grotere bouwplannen aan de uitgangspunten van vastgestelde beeldkwaliteitplannen getoetst. Uitzondering is de inzet beheer met aandacht voor de lintbebouwing aan de Vlietweg. Het beleid is gericht op het beheer van de openheid van het gebied en het behoud van de variatie in bebouwing. De commissie zal bij de advisering met name aandacht schenken aan de mate van afwisseling en individualiteit in de massa in combinatie met een terughoudende vormgeving en traditioneel gebruik van materialen en kleuren.

Thema 4

Polderlandschap met gevarieerde (lint) bebouwing

Rooilijnen verspringen ten opzichte van elkaar

Seriematige woningen aan de Vrouwenweg met samenhangende rooilijn

Criteria

Bouwplannen worden in samenhang met de wijkbeschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- de hoofdbebouwing aan de straatzijde plaatsen, bedrijfsgebouwen en bijgebouwen hebben een ondergeschikte positie
- de rooilijnen van de hoofdmassa's verspringen ten opzichte van elkaar, maar zijn bij rijen in samenhang
- bebouwing met de voorgevel op de weg oriënteren
- opslag vindt bij voorkeur uit het zicht plaats

Massa

- gebouwen zijn individueel en afwisselend
- de individuele woning in een rij is deel van het geheel en voegt zich hiernaar
- woningen hebben een onderbouw van één tot twee lagen met een kap
- bedrijfsgebouwen hebben een onderbouw van één laag met een flauw hellend zadeldak of plat dak
- de nokrichting is evenwijdig aan of haaks op de weg
- zijgevels van vrijstaande woningen hebben vensters
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen vormgeven als toegevoegd ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- bijgebouwen zijn ondergeschikt aan de hoofdmassa hebben een eenvoudige vorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en afwisselend
- bedrijfsgebouwen zijn eenvoudig maar zorgvuldig gedetailleerd
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op het hoofdvolume

Materiaal en kleur

- gevels van woningen zijn bij voorkeur van baksteen of een vergelijkbaar steenachtig materiaal
- hellende daken van woningen dekken met pannen of riet
- grote vlakken bestaan uit kleine elementen of hebben een duidelijke textuur
- kleuren zijn traditioneel, ingetogen en in harmonie met de omliggende bebouwing

Objectcriteria

Hoofdstuk 7

Hoofdstuk 7 Objecten

Net als te onderscheiden gebieden en thema's zijn er voor elke gemeente ook specifieke gebouwen of bouwtypen. Zo zijn er bouwtypen of bouwwerken te benoemen die zo gebiedseigen zijn, een specifieke functie hebben of beeldbepalend zijn dat daarvoor afzonderlijke criteria kunnen worden opgesteld. De objectgerichte welstandscriteria moeten worden gezien als de gewenste eigenschappen van het bouwplan.

Specifieke bouwwerken

Objectgerichte welstandscriteria zijn van toepassing op:

- dakopbouwen (1)
- woonschepen (2)
- vluchttrappen (3)
- reclame aan de gevel (4)
- reclame los van de gevel (5)

Welstandsvrije objecten

Alle bouwwerken op de terreinen van volkstuincomplexen zijn welstandsvrij, met uitzondering van de hoofdgebouwen. Welstandsvrij is daarnaast de inrichting van de openbare ruimte, geen gebouwen zijnde, tot een hoogte van 3,00 m, waaronder banken, stallingsmogelijkheden voor fietsen en speeltoestellen.

Dakopbouwen

Beschrijving

Een dakopbouw is een verdieping op een gebouw waarbij een nieuwe ruimte ontstaat of een bestaande ruimte wordt vergroot. Het doel van een dakopbouw is het bruikbaar woonoppervlak te vergroten en de lichttoetreding te verbeteren.

Dakopbouwen zijn vrijwel altijd zichtbaar vanuit de openbare ruimte en voor het straatbeeld zeer bepalend. Met het plaatsen van een dakopbouw verandert het profiel van de woning: de nok- of gootlijn wordt (plaatselijk) verschoven.

Bij woningen met een zadeldak is een enkelzijdige nokverhoging aan de achterzijde het uitgangspunt. Op platte daken ligt de dakopbouw bij voorkeur terug ten opzichte van de voorgevellijn of loopt hier schuin van weg. Op deze wijze blijft de invloed op het straatbeeld en de kapvorm beperkt. Bij meerdere dakopbouwen op één doorgaand dakvlak streeft de gemeente naar een herhaling van uniforme exemplaren en een regelmatige rangschikking op een horizontale lijn. Herhaling brengt bij seriematige woningbouw rust en samenhang in een rij. Door nokverhogingen over de gehele woningbreedte toe te passen, kunnen deze aan elkaar gekoppeld worden zodat uiteindelijk over een hele rij een nieuwe aaneengesloten nok kan ontstaan.

Uitgangspunten

De waarde van dakopbouwen is vooral gelegen in een verhoging van het woongenot. Dakopbouwen zijn echter meestal geen verrijking van het straatbeeld. Wanneer het mogelijk is, zal de commissie dan ook adviseren de nokverhoging aan de achterzijde van de woning aan te brengen. Tweezijdige dakopbouwen op zadeldaken zijn niet toegestaan. Daarnaast zal de commissie adviseren om dakopbouwen op platte daken terug te leggen en schuin weg te laten lopen ten opzichte van de voorgevel.

Enkele dakopbouwen vormen door hun hoogwaardige architectuur wel een verrijking van het betreffende pand en het straatbeeld: de zogenaamde parels op het dak. Deze dakopbouwen verschillen per pand en worden alleen toegepast in gebieden met een pandsgewijze opbouw zoals de binnenstad.

De inzet voor welstand is gelijk aan de inzet in het betreffende gebied. De criteria van het betreffende gebied zijn aanvullend van toepassing.

Trendsetters

Voor zover er door het college van burgemeester en wethouders trendsetters zijn of worden vastgesteld, kunnen deze als alternatief voor de welstandstoets worden gehanteerd. In alle andere gevallen wordt het betreffende bouwplan aan de commissie voorgelegd. Informatie over trendsetters is verkrijgbaar bij het servicepunt bouwen en wonen.

Object 1

Enkelzijdige nokverhogingen over gehele breedte van de woning

Terugliggend op tweelaagse bebouwing met een plat dak

Op een plat dak als dwarskap met topgevel en bescheiden knieschot

Criteria

Bij de beoordeling van bouwplannen wordt in samenhang met de beschrijving getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Algemeen

- het hoofdgebouw heeft minstens twee bouwlagen met een plat dak of een zadeldak
- andere uitbreidingsmogelijkheden als dakkapellen en aanbouwen kunnen niet (voldoende) voorzien in de gewenste ruimtebehoefte
- de dakopbouw is bij seriematige woningbouw gelijkvormig aan eerder geplaatste dakopbouwen op het betreffende dakvlak van het bouwblok, mits deze recent een positieve welstandsbeoordeling hebben gehad

Aantal en plaatsing

- hoogstens één dakopbouw per woning en de dakopbouw niet combineren met een dakkapel
- op samenhangende rijwoningen met een zadeldak aan de achterzijde van de woning

Massa

- op een zadeldak:
  - alleen enkelzijdige nokverhogingen toepassen over de gehele breedte van de woning met een hellingshoek gelijk aan het bestaande dak
  - de stahoogte in de bestaande ruimte is 1,80 tot 2,50 m
  - de nok met hoogstens 0,80 m verhogen
  - de verticale maat tussen de voet en de goot van de dakopbouw is hoogstens 1,00 m
  - minstens 0,50 m dakvlak boven en 0,50 tot 1,00 m dakvlak onder de nokverhoging (verticaal gemeten)
- op een plat dak:
  - dakopbouwen alleen terugliggend op tweelaagse bebouwing toepassen met behoud van de collectieve gootlijn of als dwarskap met topgevel
  - totale hoogte van een plat afgedekte dakopbouw is maximaal 3,00 m
  - een dakopbouw met zadeldak heeft een bescheiden knieschot en een maximale dakhelling van hoogstens 45 graden

Architectonische uitwerking

- nokverhogingen in stijl en afwerking gelijk aan het hoofdgebouw
- schuine daken dekken met pannen en topgevels afstemmen op architectuur onderbouw
- overige dakopbouwen in stijl en afwerking terughoudend uitvoeren en afstemmen op het hoofdgebouw, of uitvoeren in een hoogwaardige architectuur met een toegevoegde waarde voor de onderbouw en omgeving (deze zogenaamde parels op het dak worden beoordeeld aan de hand van de algemene welstandscriteria)

Materiaal en kleur

- nokverhogingen in materiaal en kleur gelijk aan het hoofdgebouw, met speciale aandacht voor het aanhelen van het metselwerk bij hoekwoningen
- overige dakopbouwen in materiaal en kleur afstemmen op het hoofdgebouw
- zijwangen kunnen in zink uitgevoerd worden

Woonschepen

Ligging parallel aan de oever en op voldoende afstand van elkaar

Woonarken hebben een lage opbouw met een plat dak of flauw hellende kap

Beëindiging van de hoofdmassa benadrukken met bijvoorbeeld een overstek

Beschrijving

Op verschillende plekken in de gemeente liggen woonschepen, zoals langs de Haagweg, Haarlemmerweg, Herensingel, Schelpenkade, het Utrechts Jaagpad en Rogier van Otterloopad. De meeste woonschepen in Leiden zijn woonarken. Een klein deel is nog in de vaart en wordt in de criteria aangeduid als woonvaartuig.

De woonschepen liggen langs kades die soms in gebruik zijn als tuin, terras of opslagplaats.

Bij de woonarken is de woonfunctie duidelijk afleesbaar. De hoofdvorm is eenvoudig en helder geled. De hoofdmassa heeft één, soms twee lagen met een plat dak of licht hellende kap. De beëindiging van het hoofdvolume is vaak benadrukt door bijvoorbeeld een overstek. Detaillering, materiaal- en kleurgebruik zijn eenvoudig en zorgvuldig. De gevels zijn veelal bekleed met houten beschot en de daken gedekt met bitumen.

Woonvaartuigen zijn van oorsprong schepen met momenteel wonen als hoofdfunctie. De vaartuigen hebben heldere belijningen en veelal een leeg voor- en achterdek. De hoofdmassa heeft één laag. De detaillering is zorgvuldig. De meest voorkomende materialen zijn hout, staal en glas. De platte tot licht hellende daken zijn veelal gedekt met zink, lood of bitumen. Het materiaal- en kleurgebruik is ingetogen en afgestemd op het oorspronkelijke uiterlijk van het schip en het omringende landschap. Het schip is door kleine aanpassingen voor wonen geschikt gemaakt en kan nog zelfstandig varen. Het oorspronkelijke uiterlijk van het scheepstype is meestal nauwelijks gewijzigd.

Uitgangspunten

De waarde is vooral gelegen in het afwisselende beeld van de oevers met variërende woonschepen. Door de hoeveelheid schepen en het gebruik van de oevers staat de ruimtelijke eenheid van kades en water en de beleving van het water vanaf de oever soms onder druk. Het beleid is dan ook gericht op inpassing van de woonschepen in de omgeving en het behoud van doorzichten op het water.

De inzet voor welstand is gelijk aan de inzet in het betreffende gebied. De criteria van het betreffende gebied zijn aanvullend van toepassing.

Aanvullend beleid

Op basis van de Algemene Plaatselijke Verordening is voor woonschepen een ligplaatsvergunning vereist. In deze verordening worden voor het verkrijgen van deze vergunning nadere eisen gesteld aan de ligging van het schip, en veiligheid bij gebruik.

Object 2

Woonschepen komen verspreid over de stad voor

Eenvoudige architectonische uitwerking en detaillering bij woonarken

Historische contour van woonvaartuig is uitgangspunt bij aanpassingen

Criteria

Bij de beoordeling van bouwplannen wordt in samenhang met de beschrijving getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Aantal en plaatsing

- voor zover niet geregeld in het ligplaatsenplan parallel aan de oever op voldoende afstand van elkaar

Massa

- woonarken
  - hebben een lage opbouw met een plat dak of flauw hellende kap
  - de hoofdmassa heeft een eenvoudige hoofdvorm en is helder geled
- woonvaartuigen
  - hebben een lage opbouw met een plat dak of licht hellende kap
  - oorspronkelijke vorm en belijning zoveel mogelijk handhaven
  - gangboorden, voor- en achterdek leeghouden
  - aan- uit- en opbouwen binnen de omtrek van het casco plaatsen
  - toegang tot de woning niet verzelfstandigen, maar opnemen in hoofdvorm

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn zorgvuldig en bij woonarken veelal eenvoudig
- gevels hebben een evenwichtige geleding
- de beëindiging van de hoofdmassa benadrukken door bijvoorbeeld een boeibord of een dak met overstek
- woonvaartuigen
  - de oorspronkelijke zeeg in onder meer gangboord en den herkenbaar houden
  - contouren van luikenkap, den, roef en stuurhuis passen bij de romp, waarbij de historie van het scheepstype het uitgangspunt vormt
  - toegang tot de woning opnemen in hoofdvorm (niet verzelfstandigen)

Materiaal en kleur

- woonarken
  - grote vlakken van de woonbebouwing bestaan bij voorkeur uit hout
  - kleuren zijn donker en afgestemd op de omgeving
- woonvaartuigen
  - de massa opbouwen uit hout, staal en glas
  - daken bij voorkeur dekken met luiken en anders bitumen of zink
  - kleuren zijn ingetogen en afgestemd op de oorspronkelijke kleuren van het woonvaartuig

Vluchttrappen

Beschrijving

In veel kamerverhuurgebouwen is het verplicht een tweede vluchtroute te hebben. Meestal maakt een vluchtrap of -ladder deel uit van deze vluchtroute. Ook bordessen en balkons komen vaak voor. Voor het aanbrengen hiervan is een bouwvergunning nodig.

Vluchttrappen komen in vele soorten en maten voor. De uitvoering varieert van eenvoudig tot zorgvuldig.

Als materiaal wordt vaak staal of aluminium toegepast. De relatief grove detaillering van aluminium constructies maken dit materiaal minder geschikt voor gebouwen met een verfijnde architectuur. De gebruikte kleuren zijn veelal ingetogen.

Uitgangspunten

De waarde van vluchttrappen is vooral gelegen in het veiligheidsaspect. Vluchttrappen zijn veelal toevoegingen in een andere architectuur dan het hoofdgebouw. Bij de welstandsbeoordeling kan dit, met name bij monumentale panden, tot knelpunten leiden.

De voorkeur is daarom om de massa zo slank mogelijk uit te voeren met een terughoudende architectonische uitwerking. Als dit niet mogelijk is, is vormgeving als toegevoegd zelfstandig element in hoogwaardige architectuur een alternatief.

De inzet voor welstand is gelijk aan de inzet in het betreffende gebied. De criteria van het betreffende gebied zijn aanvullend van toepassing.

Aanvullend beleid

In het Modellenboek vluchttrappen wordt een handreiking gegeven aan eigenaren die hun kamerverhuurgebouwen aan de veiligheidseisen moeten laten voldoen. Hier wordt met name aandacht besteed aan de mogelijkheden bij monumentale en beeldbepalende panden.

Object 3

Terughoudende vormgeving is ondergeschikt aan architectuur hoofdgebouw

Luchtige constructie met een beperkte hoeveelheid vluchtbalkons

Criteria

Bij de beoordeling van bouwplannen wordt in samenhang met de beschrijving getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Plaatsing

- bij voorkeur aan de achterkant
- zoveel mogelijk uit het zicht en niet aan de openbare ruimte

Massa

- rank uitvoeren met een beperkte hoeveelheid vluchtbalkons
- zo min mogelijk trappen en ladders gebruiken
- ladders en klimbeugels verdienen de voorkeur boven trappen
- trappen, ladders en klimbeugels bij voorkeur aanbrengen tegen zijgevels belendingen
- eventuele leuningen in dakvlakken bevestigen aan klimhaken of vergelijkbare ondersteuning aangebracht tussen de dakpannen

Architectonische uitwerking

- vluchtrampen zeer terughoudend vormgeven en ondergeschikt aan de architectuur van het hoofdgebouw
- luchtige constructie invullen met bijvoorbeeld strekmetaal, roosters of gehard glas
- balkons zo transparant mogelijk maken of uitvoeren als een veranda in de stijl van het gebouw

Materiaal en kleur

- vluchtrampen bij voorkeur uitvoeren in staal en niet in aluminium
- donkere kleuren of lichte grijs tinten, afgestemd op de achterliggende muur

Reclame aan de gevel

Loodrecht op of evenwijdig en vlak aan de gevel

Reclame op bouwlaag met winkel of bedrijfsbestemming met publieksfunctie

In de binnenstad is het modellenboek gevelreclame van toepassing

Beschrijving

Reclame is een publieke aanprijzing van een bedrijf, een product of een dienst. Voor reclame is in een aantal gevallen een (lichte) bouwvergunning nodig. Een welstandsbeoordeling maakt deel uit van deze vergunningprocedure.

Uitgangspunten

Reclames op borden, lichtreclames, spandoeken en vlaggen bepalen in hoge mate de beleving van de openbare ruimte. Reclames in gebieden met commerciële functies kunnen op zijn plaats zijn en de visuele aantrekkingskracht van de omgeving verhogen, maar kunnen daar qua vormgeving, omvang en hoeveelheid ook afbreuk aan doen. In andere gebieden zijn (bepaalde) reclames ongewenst.

De inzet voor welstand is gelijk aan de inzet in het betreffende gebied. De criteria van het betreffende gebied zijn aanvullend van toepassing.

Aanvullend beleid

Voor de beschermde stadsgezichten Binnenstad en Zuidelijke schil is het Modellenboek gevelreclame opgesteld. Bouwplannen die voldoen aan de uitgangspunten in dit modellenboek worden niet aan de commissie voorgelegd, mits zij buiten de invloedssfeer van een Rijksmonument blijven.

Object 4

Losse letters op de gevel zijn veelal ondergeschikt aan het hoofdgebouw

Maatvoering en detaillering afstemmen op de gevel

Losse letters zijn op bedrijventerreinen ook bovendaks mogelijk

Criteria

Bij de beoordeling van bouwplannen buiten de binnenstad wordt in samenhang met de beschrijving getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Plaatsing en aantal

- loodrecht op, of evenwijdig en vlak aan de gevel
- alleen op bouwlagen met winkel of bedrijfsbestemming met publieksfunctie en met behoud van uitzicht op of vanaf de openbare ruimte
- haakse reclame alleen in straten en stegen breder dan 5,00 m
- reclame ondergeschikt aan het hoofdgebouw en plaatsen bij de hoofdtoegang van een gebouw (bij uitzondering aan de achterkant)
- minstens 0,10 m onder onderdorpel van de eerste verdieping aanbrengen en tussen de penanten of op het boeideel van de luifel, op bedrijventerreinen losse letters bovendaks mogelijk
- maximaal twee reclames per gevel, bij complexen één per winkel

Algemene vormgeving en maatvoering

- in voorgevel de reclame als zelfstandig element vormgeven en daarbij de maatvoering en detaillering afstemmen op en harmoniëren met de gevel
- in voorgevel samenhang en ritmiek van de straatwand behouden
- losse letters, borden en aangelichte teksten toepassen en dus geen intermitterend licht, refleacterend materiaal en mechanisch bewegende delen
- eventuele merkreclame is ondergeschikt aan algemene en bedrijfsreclame
- platte reclame
  - breedte hoogstens 2/3 van de gevel of luifel
  - hoogte niet meer dan 0,60 m en dikte hoogstens 0,20 m
  - op zonweringen en markiezen op de begane grond tot 10% van het oppervlak
  - op terrasschotten tot 10% van het oppervlak
- haakse reclame
  - hoogstens 0,50 m²
  - totale breedte hoogstens 0,90 m en dikte hoogstens 0,20 m

Aanvulling algemene vormgeving en maatvoering winkelgebieden

- hoogstens één vlag per 6,00 m gevallengte

Aanvulling vormgeving en maatvoering bedrijfs- en kantoorgebouwen

- afhankelijk van de omvang en maatvoering van het betreffende gebouw kan afgeweken worden van bovenstaande vormgeving en maatvoering (lichtbakken of felle kleuren mogelijk in binnengebieden, niet aan de randen)
- reclames op bedrijfsverzamelgebouwen clusteren bij de gebouwentree

Aanvulling vormgeving en maatvoering overige gebieden

- afhankelijk van de omvang en maatvoering van een gebouw van groot maatschappelijk belang kan afgeweken worden van bovenstaande maatvoering
- naam- en beroepsaanduiding tot:
  - hoogstens 0,50 m² aan woningen met praktijk aan huis
  - hoogstens 1,00 m² aan bedrijven in woongebieden
- bij kantines en kiosken hoogstens twee reclames tot 1,00 m²

Overige

- de reclame voldoet aan de eventuele aanvullende criteria voor reclame in het gebiedsgerichte beoordelingskader
- reclame in de invloedssfeer van een monument of beschermd stadsgezicht is ondergeschikt aan de historische waarde
- alleen reclame voor diensten of producten die in het betreffende pand plaatsvinden respectievelijk worden verkocht

Reclame los van de gevel

Zuilen vrij op het maaiveld plaatsen en als solitair object vormgeven

Beschrijving

Reclame is een publieke aanprijzing van een bedrijf, een product of een dienst. Voor reclame is in een aantal gevallen een (lichte) bouwvergunning nodig. Een welstandsbeoordeling maakt deel uit van deze vergunningprocedure.

Uitgangspunten

Reclames op borden, lichtreclames, spandoeken en vlaggen bepalen in hoge mate de beleving van de openbare ruimte. Reclames in gebieden met commerciële functies kunnen op zijn plaats zijn en de visuele aantrekkingskracht van de omgeving verhogen, maar kunnen daar qua vormgeving, omvang en hoeveelheid ook afbreuk aan doen. In andere gebieden zijn (bepaalde) reclames ongewenst.

De inzet voor welstand is gelijk aan de inzet in het betreffende gebied. De criteria van het betreffende gebied zijn aanvullend van toepassing.

Overig beleid

Voor het plaatsen van reclame, niet zijnde een bouwwerk, is een aparte regeling in de Algemene Plaatselijke Verordening opgenomen.

Object 5

Plaatsen met behoud van uitzicht op of vanaf de openbare ruimte

Reclame op het erf plaatsen

Per bedrijf hoogstens drie in lijn geplaatste vlaggen

Criteria

Bij de beoordeling van bouwplannen wordt in samenhang met de beschrijving getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Plaatsing en aantal

- reclame los van de gevel is in beperkte mate toegestaan op bedrijventerreinen, sportcomplexen, in winkelgebieden en bij benzinestations
- bij de entree van het erf, op een parkeerplaats of op bedrijventerreinen gezamenlijke verwijzingsborden aan invalswegen
- reclame plaatsen met behoud van uitzicht op of vanaf de openbare ruimte
- maximaal één reclame per erf

Algemene vormgeving en maatvoering

- reclame als zelfstandig element vormgeven en daarbij de maatvoering en detaillering afstemmen op en afstemmen op het hoofdgebouw
- geen mechanisch bewegende delen, lichtkranten of lichtreclame met veranderlijk of intermitterend licht
- eventuele zichtbare constructie uitvoeren in terughoudende kleuren

Aanvulling vormgeving en maatvoering bedrijfs- en kantoorgebouwen

- gezamenlijke verwijzingsborden aan invalswegen en bij bedrijfsverzamelgebouwen (niet in openbare groenstructuren en direct aan hoofdwegen)
- per bedrijf hoogstens drie in lijn geplaatste vlaggen

Aanvulling vormgeving en maatvoering vrijstaande reclamezuilen

- vrij op het maaiveld plaatsen (bijvoorbeeld in een groenstrook)
- in hoogte relateren aan omgeving en silhouet stad
- vormgeven als solitair object met een bescheiden voet en meerzijdige borden op hoogte (geen achterkanten)

Overige

- de reclame voldoet aan de eventuele aanvullende criteria voor reclame in het gebiedsgerichte beoordelingskader
- alleen reclame voor diensten of producten die op het betreffende erf plaatsvinden respectievelijk worden verkocht

uitgezonderd

KASSESTRAT

Bijlagen

Bijlage 1 Verklarende woordenlijst

Aanbouwen grondgebonden ondergeschikte toevoeging van één bouwlaag aan een gevel van een hoofdgebouw

Aangekapt met kap bevestigd aan dakvlak

Achterkant de achtergevel, het achtererf en het dakvlak aan de achterzijde van een gebouw; de zijgevel, het zijerf en het dakvlak aan de zijkant van een gebouw voor zover die zijde niet direct grenst aan de weg of openbaar groen.

Afdak dak dat is aangebracht tegen een muur of gebouw om tegen neerslag te beschermen

Authentiek overeenstemmend met het oorspronkelijke, origineel, eigen kenmerken dragend, oorspronkelijk

Band horizontale versiering in de gevel in afwijkend materiaal, meestal natuursteen of baksteen

Banier een verticale reclame-uiting van doek aan de onder- en bovenkant bevestigd aan de gevel

Bedrijfsbebouwing gebouwen ten behoeve van bedrijven zoals hallen, werkplaatsen en loodsen; hebben meestal een utilitair karakter

Beschermde dorps- of stadsgezicht gebied dat vanwege de ruimtelijke of cultuurhistorische waarde is aangewezen tot beschermd gebied krachtens de Monumentenwet

Betimmering afwerking van een wand met planken, schroten of rabatdelen

Bestemmingsplan door de gemeenteraad vastgesteld plan waarin gebruik van grond en bebouwingsvoorschriften zijn vastgelegd

Bijgebouw ondergeschikt gebouw dat bij een hoofdgebouw hoort en los van het hoofdgebouw op het erf of kavel staat; meestal bedoeld als schuur, tuinhuis of garage

Blinde muur of gevel gevel of muur zonder raam, deur of andere opening

Borstwering lage dichte muur tot borsthoogte

Boeibord opstaande kant van een dakgoot of dakrand, meestal uitgevoerd in hout of plaatmateriaal

Boerderij gebouw of gebouwen op een erf met een (oorspronkelijk) agrarische functie en het daarbij horende woonhuis waaronder de stolp, kop-hals-romp en andere typen

Bouwblok een aan alle zijden door straten en wegen begrensde groep gebouwen, die een stedenbouwkundige eenheid vormt

Bouwlaag verdieping van een gebouw, door vloeren of balklagen begrenst

Bovenbouw het bovendeel van een gebouw; heeft meestal betrekking op de schuine kap van een huis met de daarbij behorende kopgevels

Buitengebied buiten de bebouwde kom gelegen gebied, ook wel landelijk gebied genoemd

Bungalow meestal vrijstaande woning waarvan alle vertrekken op de begane grond zijn gesitueerd

Buurtschap verzameling woningen of boerderijen buiten de bebouwde kom

Carport afdak om de auto onder te stallen, meestal bij een woning

Dak afdekking van een gebouw, vlak of hellend, waarop dakbedekking is aangebracht

Dakhelling de hoek van het dak ten opzichte van een horizontale vlak

Dakkapel uitbouw op een hellend dakvlak

Dakopbouw een toevoeging aan de bouwmassa door het verhogen van de nok van het dak, die het silhouet van het oorspronkelijke dak verandert

Dakraam raam in een hellend dak

Deelplan een stedenbouwkundig plan, waarin een stuk van een wijk of stad gedetailleerd is uitgewerkt

Detail ontmoeting van verschillende bouwdelen zoals gevel en dak of gevel en raam

Detailering uitwerking, weergave van de verschillende onderdelen of aansluitingen

Drager en invulling de drager is de constructie van een gebouw, waaraan de invulling is toegevoegd om te beschermen tegen weer en wind (heeft vooral betrekking op gebouwen uit de jaren vijftig en zestig, waarbij het verschil tussen drager en invulling werd gebruikt om de woning in een groot gebouw of rij huizen te onderscheiden)

Ensemble architectonisch en stedenbouwkundig compositorisch geheel van meerdere panden

Erf het perceel achter de voorgevelrooilijn exclusief hoofdgebouwen en eventuele zij- en achterpaden

Erker ondergeschikte toevoeging van ten hoogste één bouwlaag aan de gevel van een gebouw, meestal uitgevoerd in hout en glas

Flat groot kantoor- of woongebouw met meerdere verdiepingen

Galerij gang aan de buitenkant van een (flat)gebouw die toegang verschaft tot de afzonderlijke woningen

Geleding verticale of horizontale indeling van de gevel door middel van inspringingen

Gepotdekseld gedeeltelijk over elkaar gespijkerde planken om inwatering tegen te gaan

Gevel buitenmuur van een gebouw (afhankelijk van de plaats de voor-, zij- of achtergevel)

Gootklos in de muur bevestigd stuk balk ter ondersteuning van een goot

Groengebied gebied met veel beplanting zoals parken, plantsoenen, sportterreinen en natuurgebieden

Hoofdgebouw een gebouw, dat op een bouwperceel door zijn constructie of afmetingen als belangrijkste bouwwerk valt aan te merken

Hoogbouw gebouwen van meer dan vier lagen

Individueel gebouw zelfstandig, op zichzelf staand gebouw

Industriebebouwing gebouwen met een industriële bestemming

Industriegebied gebied bestemd voor de vestiging van industrie

Kavel grondstuk, kadastrale eenheid

Kern centrum van een dorp of stad

Klossen uit de muur stekende houten of gemetselde blokjes ter ondersteuning van uitstekende onderdelen van een gebouw zoals dakgoten

Kop in het algemeen gebruikt om de smalle kant van een rechthoekige vorm aan te duiden, bijvoorbeeld bij een gebouw

Kroonlijst de horizontale beëindiging van een gevel, bij de overgang naar het dak, vaak voorzien van geprofileerde delen en andere decoratieve elementen

Laag zie bouwlaag

Laagbouw gebouwen van één of twee lagen

Lak afwerklaag van schilderwerk

Landelijk gebied zie buitengebied

Latei draagbalk boven gevelopening

Lessenaardak dak met één hellend, niet onderbroken, dakvlak

Lichtkoepel raamconstructie in een plat dak, in de vorm van een koepel

Lijst een al dan niet versierde en geprofileerde rand als bekroning van de bovenzijde van een gevel

Lineair rechtlijnig, langgerekt

Lint langgerekte weg met daarlangs bebouwing

Luifel een plat uitgebouwd afdak, vaak boven een deur

Maaiveld bovenzijde van het terrein dat een bouwwerk omgeeft, de grens tussen grond en lucht

Mansardekap dakvorm waarbij het onderste deel van het dak steiler is dan het bovenste deel waardoor een geknikte vorm ontstaat

Markies een zonneschermbestand van u-vormige houten elementen, waarover een doek is gespannen

Massa volume van een gebouw of bouwdeel

Metselverband het zichtbare patroon van metselwerk

Middelhoogbouw gebouwen van drie of vier lagen

Middenstijl verticaal deel in het midden van een deur- of raamkozijn

Monument aangewezen onroerend goed als bedoeld in artikel 3 van de Monumentenwet 1988, zoals deze luidt op het tijdstip van het in ontwerp ter inzage leggen van het ontwerp van dit plan of aangewezen onroerend goed als bedoeld in de gemeentelijke Monumentenverordening

Negge het vlak of de maat tussen de buitenkant van de gevel en het kozijn

Nok horizontale snijlijn van twee dakvlakken, de hoogste lijn van het dak

Onderbouw het onderdeel van een gebouw; heeft meestal betrekking op de begane grond van een huis met een zadeldak

Ondergeschikt voert niet de boventoon

Ontsluiting de toegang tot een terrein of een gebouw

Oriëntatie de richting van een gebouw

Oorspronkelijk origineel, aanvankelijke vorm, authentiek

Orthogonaal rechthoekig

Overstek bouwdeel dat vooruitsteekt ten opzichte van het eronder gelegen deel

Paneel rechthoekig vlak, geplaatst in een omlijsting

Peil

- a. voor gebouwen waarvan de toegang onmiddellijk aan de weg grenst: de hoogte van de weg ter plaatse van de hoofdtoegang.
- b. in andere gevallen: de gemiddelde hoogte van het aansluitende afgewerkte maaiveld.

Penant een deel van de gevel zonder ramen: het gedeelte tussen de kozijnen of tussen een kozijn en het geveleinde

Plaatmateriaal bouw materiaal dat in plaatvorm geleverd wordt, zoals hout (triplex en multiplex), kunststof (onder andere trespas) of staal (vlak of met profiel)

Planmatige bebouwing groep gebouwen herkenbaar uitgevoerd volgens een vooraf opgesteld plan

Plint een duidelijk te onderscheiden horizontale lijn aan de onderzijde van een gebouw

Portiek gemeenschappelijk trappenhuis

Pui deel van de gevel ter hoogte van de begane grond

Pyramidedak dak bestaande uit vier gelijk hellende vlakken die elkaar bovenaan in een punt ontmoeten

Reguliere bouwvergunning bouwvergunning als bedoeld in artikel 44, eerste lid van de Woningwet

Renovatie vernieuwing van een gebouw

Rijtjeshuis huis als onderdeel van een reeks aaneengebouwde, gelijkende woningen

Ritmiek regelmatige herhaling

Rollaag horizontale rij stenen boven een gevelopening of aan de bovenzijde van een gemetselde wand

Rooilijn lijn die de grens aangeeft waarbinnen gebouwd mag worden

Sanering herinrichting door middel van sloop en vervangende nieuwbouw

Schilddak dak met vier hellende vlakken waarvan twee grote en twee kleine vlakken

Schuur bijgebouw ten behoeve van opslag

Situering de plaats van een bouwwerk in zijn omgeving

Speklaag lichte band van natuursteen of zandsteen als afwisseling in baksteenmetselwerk

Stads- en dorpsvernieuwing maatregelen voor de verbetering of vervanging van bebouwing en de openbare ruimte daaromheen

Stijl architectuur of vormgeving uit een bepaalde periode of een bepaalde stroming

Textuur de voelbare structuur van een materiaal (bij metselwerk dus de oneffenheden van de steen en het voegwerk)

Uitbouw aan het gebouw vastzittend ondergeschikt bouwwerk dat rechtstreeks vanuit het gebouw toegankelijk is

Volant een vrijhangende strook doek aan een markies of knikarmscherf die onderdeel van het scherm is

Voorgevellijn denkbeeldige lijn die strak loopt langs de voorgevel van een bouwwerk

Voorkant de voorgevel, het voorerf en het dakvlak aan de voorzijde van een gebouw; de zijgevel, het zijerf en het dakvlak aan de zijkant van een gebouw voorzover die zijde direct grenst aan de weg of openbaar groen

Windveer plank aan weerskanten van een pannendak, bevestigd langs de buitenste rij pannen

Wolfseind meestal een zadeldak waarvan één of beide dakschilden op de kop een afgeknot dakschild heeft

Zadeldak dak met twee tegenoverliggende dakvlakken die bij de nok samenkomen

Zijgevellijn denkbeeldige lijn die strak loopt langs de zijgevel van een bouwwerk

Bijlage 2 Straatnamen

Als er naar aanleiding van de indeling twijfel bestaat in welk gebied een gebouw thuishoort, zal de commissie op basis van de beschrijvingen en afbeeldingen aangeven welke criteria van toepassing worden geacht.

Gebruikte afkortingen:

NZ: noordzijde

OZ: oostzijde

WZ: westzijde

ZZ: zuidzijde

NOZ: noordoostzijde

NWZ: noordwestzijde

ZOZ: zuidoostzijde

ZWZ: zuidwestzijde

A		Ambonstraat	3A
Aagje Dekenstraat	9A	Ambrosiadal	5B
Aalberseplein	12B	Amethisthof	8D
Aalmarkt	1A	Ampèrestraat	3D
Aalscholveroord	5B	Amphorapad	T1
Aaltje Noordewierlaan	10C	Amphoraweg	T1
Aardbeipad	T1	Amstelstraat	12C
Aarstraat	12C	Amsterdamse Jofferspad	9A
Abraham Crijnsenstraat	3C	Ananasweg	T1
Abraham Kuiperplein	12B	Andrej Sacharovstraat	8A
Abrikozenweg	T1	Andries Schotkade	2C
Acaciastraat	2C	Anjelierstraat	2C
Admiraal Banckertweg	T1	Ank van der Moerstraat	9A
Admiraal Helfrichweg	T1	Anke Servaespad	9A
Admiraalsweg	T1	Ankerpark	1B
Adriaan Pauwstraat	6A	Ann Burtonstraat	10D
Aerent Bruunstraat	10C	Anna Bijnskade	9A
Agaatlaan		Anna Blamanpad	9A
- NZ tussen Opaalstraat en Smaragdlaan	T3	Anna Maria van Schuurmanstraat	9A
- ZZ tussen Opaalstraat en Smaragdlaan	8D	Anna Paulownastraat	3B
- ZWZ tussen Smaragdlaan en Turkooislaan	8D	Anna Reynvaanstraat	9A
Agatha van Alkemadestraat	9A	Anna Swellengrebelpad	9A
Agrippinastraat	12D	Anna Teding van Berkhoutstraat	9A
Aidapad	10C	Anna van Bossepad	9A
Akeleituin	5B	Anna van Burenhof	3C
Akenwerf	5B	Anna van Goghstraat	9A
Akkerhof	10B	Anna van Saksenstraat	3B
Akkerhoornbloem	5B	Anne Frankweg	9A
Albert Verweijstraat	10B	Annelien Kappeynestraat	9A
Albertine Agnesstraat	3C	Annie Coertstraat	9A
Albinusdreef	7B	Annie M. G. Schmidthof	10B
Aletta Jacobslaan	12B	Annie Romeinsingel	9A
Alexander Dubcekplaats	8A	Annie van Eesstraat	9A
Alexander Gogelstraat	3D	Annie van Hattemstraat	9A
Alexanderstraat	3B	Anthony Fokkerweg	6B
Alexandrine Tinneplein	9A	Antillenstraat	3C
Alida Buitendijkpad	9A	Antoinette Kleynstraat	9A
Aloëlaan	3B	Antonia Korvezeepad	9A
Alpenroos	5B	Antonie Duycklaan	
Amaliastraat	3D	- NZ	T3
Amalrikplaats	8A	- ZZ	6A
		Apollolaan	10C

Apothekersdijk	1A	Berlagestraat	10C
Appelbes	5B	Berliozpad	10C
Appelstraat	11A	Bernard Zweersstraat	10C
Aquamarijnstraat	8D	Bernardijn ten Zeldamstraat	9A
Archimedesweg	7A	Bernhardkade	3B
Arend Roelandsteeg	1A	Bernhardstraat	
Arendshorst		- OZ	3C
- OZ	5A	- WZ	3B
- WZ	5B	Berylstraat	8D
Argusvlinder	5B	Beschuitsteeg	1A
Arsenaalplein	1A	Besjeslaan	
Arsenaalstraat	1A	- OZ tussen Hoge Rijndijk en Park	
Arubastraat	3C	die Leythe	12A
Asserstraat	2C	- WZ tussen Park die Leythe en	
Atalantapad	5B	Minervalaan	12D
Atjehstraat	3A	Bessenpad	5B
Atlasvlinder	5B	Bessenwier	5B
Augustuspad	12D	Bethaniehof	1A
Azaleaduin	5B	Bethlehemshof	1A
		Betje Wolffstraat	9A
		Betty van Niftrikweg	9A
		Beukenrode	5B
B		Bevrijdingsplein	10E
Baatstraat		Bielsenstraat	3B
- NZ	1C	Bijenveld	5B
- ZZ	1A	Bilderdijkstraat	2B
Bachstraat	10C	Billie Holidaystraat	10D
Bakemapad	10C	Billitonstraat	3A
Bakhuis Roozenboomstraat	2C	Binnenooetsingel	1C
Bakker Korffstraat	3B	Bizetpad	10C
Bakkersteeg	1A	Binnenooetsingel	1A
Balistraat	3A	Binnenvestgracht 1e	1A
Baljuwpad	T4	Binnenvestgracht 2e	1A
Ballonpad	4B	Binnenvestgracht 3e	1C
Barbara van Meertenstraat	9A	Binnenvestgracht 4e	1A
Barbarasteeg	1A	Binnenvestgracht 5e	1A
Barend van Namenshof	1A	Bizetad	10C
Bargelaan	7B	Blauwe Vogelweg	
Barkenwal	5B	- WZ tussen Merelstraat en Rijnlands	
Barnsteenpad	8D	Revalidatie Centrum	6A
Barnsteenstraat	8D	- OZ tussen Merelstraat en Rijnlands	
Bartókstraat	10C	Revalidatie Centrum	6B
Bassonstraat	8D	- ZZ tussen Rijnlands Revalidatie	
Beatrixstraat	3B	Centrum en Wassenaarseweg	
Beekforel	5B		6B
Beelpad	12B	Blauwkarper	5B
Beestenmarkt	1A	Blauwpoortshaven	1A
Beethovenlaan	10C	Blekerskade	1A
Begijnhof	1A	Blekerspark	1A
Begoniadal	5B	Bloemenpad	5B
Beijerincklaan	2C	Bloemfonteinstraat	4A
Belle van Zuylenstraat	9A	Bloemistenlaan	2C
Benny Goodmanstraat	10D	Bloemlustplein	4A
Beppy Nooijstraat	9A	Bloemstraat	3A
Bergmolen	5A	Boeierwerf	5B
Berkendaalstraatje	1A		

Boerhaavelaan		Bronkhorststraat	3B
- NOZ tussen Oegstgeesterweg en		Brouckhovenshof	1A
Bonaventura College	6B	Brucknerstraat	10C
- ZWZ tussen Bonaventura College		Bruggestraat	12A
en Rijnsburgerweg	6A	Bufferkade	3B
Boisotkade	1A	Buitenruststraat	2B
Bolpraamwerf	5B	Buizerdhorst	5A
Bolwerkstraat	1A	Buizerdpad	5A
Bonairestraat	3C	Buntgras	5B
Bontekoestraat		Burggravenlaan	2C
- NZ	T1	Burgsteeg	1A
- ZZ	3B	Buys Ballotstraat	2C
Bontiuspad	7B		
Boomgaardsteeg	1A	C	
Boommarkt	1A	Cabralstraat	8D
Bootstraat	3A	Caeciliastraat	1A
Borgerstraat	10B	Calandstraat	8C
Borneostraat	3A	Calslaan	12B
Boshof	10B	Cameliadal	5B
Boshuizerkade		Camilo Torresplein	8D
- OZ	10B	Carneoolstraat	8D
- WZ	T3	Caro van Eyckstraat	9A
Boshuizerlaan		Carry van Bruggenpad	9A
- OZ	10B	Carry van Bruggenweg	9A
- WZ	10E	Castellumweg	12D
Boshuizerpad	T3	Catharina Maartendochtershof	
Bosrode			3B
- OZ	5A	Catharina Schraderpad	9A
- WZ	5B	Catharina van Renneskade	9A
Bosuilstraat	6A	Catharina van Tussenbroekpad	
Botermarkt	1A		9A
Bothastraat	8B	Catharinastraat	2A
Bottelroos	5B	Cathrijnestraat	1A
Botterwerf	5A	Cato van der Pijlpad	9A
Bouwelouwensteeg	1A	Celebesstraat	3A
Braambes	5B	Ceramstraat	3C
Braassemerstraat	6A	César Franckstraat	10C
Braggaar-de Doesplein	9A	Charley Tooropweg	9A
Brahmslaan	10C	Charlotte de Bourbonhof	3C
Brandewijnsgracht	1C	Charlotte Köhlerpad	9A
Brandts Buyskade	10C	Choorlammersteeg	1A
Brederostraat	8C	Chopinstraat	10C
Breestraat	1A	Chris de Jongstraat	11B
Brigantijnwal	5B	Christina Arentsstraat	9A
Brikkenwal	5B	Christine Baderpad	9A
Briljantstraat	8D	Churchillaan	
Brillstraat	8D	- NOZ tussen Haagweg en	
Briniostraat	12D	Telderskade	T3
Broekplein	5B	- OZ tussen Telderskade en J.	
Broekweg		Poststraat	10E
- NOZ tussen Broekpolder en		- ZOZ tussen J. Poststraat en	
Gooimeerlaan	5B	Voorschoterweg	10C
- ZWZ tussen Gooimeerlaan en		- WZ tussen Haagweg en	
spoorlijn	T1	Voorschoterweg	10C
Bronforel	5B		

Citrusweg	T1	- NZ tussen Duke Ellingtonstraat en	
Clara Visserplaats	9A	Boshuizer Watering	10D
Clara Wichmannstraat	9A	- ZZ tussen Boshuizer Watering en	
Clara Wieckpad	10C	Cornelis Schuytlaan	10C
Clarensteeg	1A	Darwinweg	7A
Clariet Kok-van Alphenstraat		De Bazelstraat	10C
	9A	De Bleek	1A
Claudiuspad	12D	De Genestetstraat	10B
Cleveringaplaats	1A	De Gijselaarstraat	2C
Cliviadal	5B	De Goejestraat	2C
Clos en Leembruggenweg	T2	De Heyderweg	T2
Cobetstraat	2C	De Hoek	5B
Coebelweg	10D	De la Reystraat	8B
Colenbranderstraat	2C	De Laat de Kanterstraat	2C
Commanderijpoort	1A	De Meij van Streefkerkstraat	
Concordiastraat	12D		2C
Condorhorst	5A	De Plaats	5B
Condorpad	5A	De Ridderstraat	2C
Coninckshof	1A	De Rode	5B
Conradstraat	8C	De Ruijterstraat	3B
Consciëntieplein	1A	De Savornin Lohmanplein	12B
Constantijn Huygenslaan		De Sitterlaan	2C
- NZ	8E	De Wetstraat	8B
- ZZ	8C	De Zijde	5B
Consulstraat	12E	Debussystraat	10C
Coornhertstraat	8C	Decimastraat	3A
Corantijnstraat	3C	Delftse Jaagpad	11B
Corbuloweg	T1	Dellaertweg	6B
Corellistraat	10C	Dennenrode	5B
Cormorantwerf	5B	Diaconessenstraat	9A
Cornelia van Arkelstraat	9A	Diamantlaan	8D
Cornelie van Zantenstraat	9A	Diamantplein	8D
Cornelis Schuytlaan	10C	Dianastraat	12D
Corrie ten Boomstraat	9A	Diefsteeg	1A
Cosijnstraat	2C	Diemelstraat	10E
Cosmeadijn	5B	Diepenbrocklaan	10C
Count Basiekade	10D	Dieperpoellaan	6B
Cronesteinkade	2C	Dierenweide	10C
Cronesteinpad	T4	Dijkhoflaan	9A
Cronesteyn	T4	Dijkstraat	8C
Cronjéstraat	4A	Dillenburgstraat	3B
Cruquiuslaan	8D	Distelvlinder	5B
Curaçaostraat	3C	Dobbedreef	9A
Cyperzegge	5B	Doctor Lelylaan	
		- NOZ tussen Haagse schouwweg	
		en Vierlinghlaan	8D
D		- NWZ tussen Haagse schouwweg	
Da Costastraat	10B	en Agaatlaan	T3
Daendelsstraat	3D	- ZOZ tussen Vierlinghlaan en	
Dagvlinder	5B	Churchillbrug	8C
Dahliastraat	2C	- ZWZ tussen Agaatlaan en	
Damastroos	5B	Churchillbrug	8D
Damlaan	8C	Doelengracht	1A
Damloperwerf	5B	Doelensteeg	1A
Darius Milhaudstraat		Doezastraat	1A

Dolhuissteeg	1A	Elisabeth Gasthuishof	1A
Domela Nieuwenhuislaan	12B	Elisabeth Koolaartstraat	9A
Donizettilaan	10C	Elise van Calcarstraat	9A
Donkersteeg	1A	Elly Kerckhoffskafe	11B
Donsvlinder	5B	Else Mauhsstraat	9A
Dopheide	5B	Else van der Banstraat	9A
Dorus Rijkerskade	T1	Emerentia Banningstraat	9A
Dorus Rijkersweg	T1	Emilie Knapperthof	1A
Dotterbloem	5B	Emmastraat	1C
Dozystraat	2C	Emmy Andriesseplaats	9A
Draadzegge	5B	Endegeesterwatering	7A
Drechtstraat	12C	Ericaduin	5B
Drie Octoberstraat	2B	Essenrode	5B
Driemanschapskade		Esther de Boer-van Rijkstraat	
- NOZ tussen Daendelsstraat en			9A
Koningstraat	3D	Etta Palmstraat	9A
- ZWZ tussen Koningstraat en		Etty Hillesumstraat	9A
Maresingel	3B	Europaweg	T4
Driemasterwal	5B	Eva van Hoogeveenshof	1A
Driftstraat	3A	Evertsenpad	T1
Drontermeerlaan	5B	Evertsenstraat	3B
Druckerstraat	1A		
Druivenstraat	11A		
Drususlaan	12D	F	
Du Rieustraat	2C	Fabianspoort	1A
Dudokpad	10C	Fagelstraat	6A
Duikerstraat	8C	Fakkelgras	5B
Duinhof	10B	Falckstraat	3B
Duivenbodestraat	2B	Faljerilstraat	
Duizenddraadsteeg	1A	- NOZ	6B
Duke Ellingtonstraat	10D	- ZWZ	6A
Dullebakkersteeg	1A	Fazantenhoek	5B
Duyvendakstraat	2C	Fie Carelsenstraat	9A
Dwars Bolwerkstraat	1A	Fien de la Marstraat	9A
Dwars Havenstraat	1A	Fitterstraat	11B
Dwars Koornbrugsteeg	1A	Flanorpad	6B
Dwergwier	5B	Flemingpad	3C
		Flemingstraat	
E		- OZ	3C
Edelkarper	5B	- WZ	3B
Eduard van Beinumstraat	10C	Flevodarsweg	T1
Eendenzijde	5B	Flevoweg	T1
Egelantieruin	5B	Floresstraat	3A
Ehrenfestweg	7A	Floris Versterlaan	
Eiberoord	5B	- OZ	3C
Eijmerspoelstraat		- WZ	3B
- NOZ	6B	Fokkeplein	1A
- ZWZ	6A	Fokkestraat	1A
Eikenrode	5B	Forellenpad	5B
Einsteinweg	7A	Formosastraat	3A
Eindhovenweg	7B	Forsitiadal	5B
Eksterpad	5A	Fortunaweg	12D
Elisabeth Baeldestraat	9A	Frambozenweg	T1
Elisabeth Brugsmastraat	9A	Franchimontlaan	2C
		Franciscanenplaats	2A

Franciscanenstraat	2A	- ZZ tussen Hallenweg en Willem de	
François Houttijnshof	1A	Zwijgerlaan	3C
Frans van Mierisstraat	3B	- ZOZ tussen Stinksloot en	
Frederik van Eedenlaan	10B	Hallenweg	T2
Freesiadal	5B	- NOZ tussen Brandweer en	
Fregatwal	5B	Stinksloot	T1
Fruinlaan	2C	Gortestraat	1A
Fruitweg	11B	Goudkarper	5B
Fuchsiadal	5B	Goudsbloem	5B
Futenpad	5B	Gounodpad	10C
		Gouwestraat	12C
		Granaathof	8D
		Graskarper	5B
G		Grevenstraat	1A
Gabriël Metzstraat	3B	Griegstraat	10C
Galgewater	1A	Groene Maredijk	T3
Galjoenwal	5B	Groene Spechthof	6A
Gamandertuin	5B	Groenesteeg	
Gandhistraat	8D	- WZ tussen Hooigracht en	
Gangetje	1A	Uiterstegracht	1A
Ganzenzijde	5B	- tussen Uiterstegracht en	
Gardeniadal	5B	Vestestraat	1B
Garenmarkt	1A	- tussen Vestestraat en Langestraat	
Geertruytstraat	9A		1A
Gerard Brandtstraat		- OZ tussen Langestraat en	
- NZ tussen Jacob Catslaan en		Lakenplein	1B
Vossiusplein	8C	Groeneveldstichting	1A
- NZ tussen Vossiusplein en		Groenhazengracht	1A
Vondellaan	8E	Groenhovenstraat	2B
- ZZ	8C	Groenoordsplein	3B
Gerberaduin	5B	Groenordstraat	3B
Gerbrandylaan	12B	Groenrand	9A
Gerda Brautigamsingel	9A	Groenwier	5B
Gerecht	1A	Grote-Polderpad	T4
Geregracht	1A	Gruttohoek	5B
Gerestraat	1A	Guurtje Riemenshof	9A
Gerrit Doustraat	2B		
Gerrit Kasteinstraat			
- NZ tussen Telderskade en		H	
Segaarstraat	10B	Haagplein	T1
- ZZ tussen Segaarstraat en Vijf		Haagse Schouwweg	
Meilaan	10E	- NZ tussen Plesmanlaan en Van	
Gerrit van der Laanstraat	2C	Ravelingenstraat	8E
Gerrit van der Veenstraat		- NWZ tussen Van Ravelingenstraat	
- OZ	T1	en Tennis-, en Squashcentrum	
- WZ	10C		8E
Gieterijstraat	11B	- NOZ tussen Van Ravelingenstraat	
Giliadal	5B	en Doctor Lelylaan	8D
Gitstraat	8D	- tussen Doctor Lelylaan en Hoge	
Glenn Millerstraat	10D	Morsweg	T3
Gloxiniadal	5B	- tussen Tennis-, en Squashcentrum	
Goegeritsteeg	1A	en Rhijnhofweg	T3
Goliuspadij	7B	- tussen Hoge Morsweg en Rijndijk	
Gooimeerlaan			8A
- NZ tussen Veluwemeerlaan en		- ZOZ tussen Rijndijk en	
Stinksloot	5B		

Stevenshofdreef	9A	Henriëtte van der Meestraat	9A
- ZWZ tussen Rijndijk en		Herengracht	9A
Stevenshofdreef	T1	- NZ tussen Kalvermarkt en	
Haagweg	10A	Waardkerkstraat	1B
Haarlemmerstraat	1A	- ZZ tussen Waardkerkstraat en	
Haarlemmerweg	3B	Nieuwe Rijn	1A
Hadewychlaan		Herensingel	3B
- ZOZ	9A	Herensteeg	1A
- NWZ	T1	Herenstraat	
- ZWZ	T4	- NZ tussen Doezastraat en	
Hadrianusstraat	12E	Koninginnelaan	2B
Hallenweg		- ZZ tussen Koninginnelaan en	
- NZ	T2	Vrijheidslaan	2C
- ZZ	3C	Herman Gorterstraat	10B
Hambroeklaan	3A	Herman Kleibrinkstraat	11B
Händelstraat	10C	Hermanstraat	3B
Hannie Schaftstraat	9A	Hermelijnvliender	5B
Hans Flustra	11B	Hertzstraat	3D
Hansenstraat	3B	Het Oord	5B
Harmen Doumastraat	11B	Heuvelroos	5B
Harriët Freezersingel	9A	Hippocratespad	
Hartesteeg	1A	- OZ tussen Albinusdreef en Leids	
Harteveltweg	T2	Universitair MC	7B
Hartmanstraat	2C	- WZ tussen Leids Universitair MC	
Hasebroekstraat	10B	en Darwinweg	7A
Haven	1A	Hoefbladtuin	5B
Havenkade		Hoefstraat	1A
- NZ tussen Oude Herengracht en		Hof van Roomburgh	12C
Zijlpoort	1A	Hof van Venetië	1A
- ZOZ tussen Minnebroersgracht en		Hoflaan	10B
Binnenooostsingel	1B	Hofpolderpad	T4
- ZZ tussen Kalvermarkt en		Hofvlietweg	T4
Minnebroersgracht	1A	Hoge Morsweg	
Havenplein	1A	- NOZ	8D
Haverstraat	1A	- ZWZ	8A
Havikpad	5B	Hoge Rijndijk	
Havikshorst	6A	- OZ tussen Roomburgerweg en	
Hazepad	5B	Willem van der Madeweg	12A
Hazewindsteeg	1A	- WZ tussen Plantagelaan en	
Hazewinkelstraat	2C	Roomburgerweg	2A
Hazezegge	1A	Hogendijkstraat	12A
Heempark	T4	Hogerbeetsstraat	6A
Heemskerkstraat	3B	Hogewoerd	1A
Heidezegge	5B	Hommelveld	5B
Heiligen Geesthofje	1A	Hooglandse Kerkgracht	1A
Heinekenpad	T2	Hooglandse Kerksteeg	1A
Heintje Davidsweg	9A	Hooglandsekerk-Choorsteeg	
Heivliender	5B		1A
Hekkensteeg	1A	Hoogstraat	1A
Helder Camarastraat	8A	Hooigracht	1A
Helena Verburgstraat	9A	Hopvliender	5B
Helmbloem	5B	Horstenpad	T3
Hendrikstraat	1C	Horstenrode	
Henriëtte Bosmanspad	9A	- OZ	5A
Henriëtte Roland Holststraat			

- WZ	5B	Jan Luykenlaan	8E
Hortensiadal	5B	Jan Michielshof	1A
Houtlaan	6B	Jan Orlersplein	8D
Houtmarkt	1C	Jan Paetsplein	8D
Houtstraat	1A	Jan Palachstraat	8D
Houtzaagmolen	5A	Jan Paulushof	1A
Hovens Gréveplein	9A	Jan Pesijnshof	1A
Hugo de Grootstraat	2B	Jan Pieterszoon Coenhof	3C
Hugo de Vriesstraat	2C	Jan van Goyenkade	2B
Hugo van Woerdenplein	8D	Jan van Houtkade	1A
Hugo van Woerdenstraat	8D	Jan Wolkersstraat	10B
Huigstraat	1C	Jantina van Hoornkade	9A
Huizingastraat	2C	Janvossensteeg	1A
Hulstbes	5B	Javastraat	3A
Hyacinthenstraat	2C	Jeltje de Bosch Kemperpad	9A
		Jennerstraat	3B
		Jeruzalemschhof	1A
		Jo de Clerstraat	9A
I		Joan Willem Frisostraat	3D
Ida de Leeuwstraat	9A	Johan de Kosterweg	T3
Ida Heijermanspad	9A	Johan de Wittstraat	6A
Iepenrode	5B	Johan Wagenaarlaan	10C
Iepentakvlinder	5B	Johanna Naberstraat	9A
Ietje Kooistrapad	9A	Johanna Westerdijkstraat	9A
Ijsbaan	9A	Johannes Knuttelpad	T3
Ijsselkade	12C	Johannes Poststraat	
Ijsselmeerlaan	5A	- NZ	10E
Ijsvogelhof	6A	- ZZ	10C
Ina Boudier-Bakkerplein	9A	Johannes Verhulststraat	10C
Ina Boudier-Bakkerstraat	9A	Joke Smitstraat	9A
Inslagstraat	1B	Jonas Daniël Meijerstraat	3D
Ir. Driessenstraat		Joop den Uyllaan	12B
- WZ tussen Hooigracht	en	Joop Vervoornpad	T3
Uiterstegracht	1A	Joost Frans van der Lindenpoort	
- OZ tussen Uiterstegracht	en		
Vestestraat	1B		1A
Irenestraat	3B	Joseph Haydnlaan	10C
Isoldehof	10C	Joubertstraat	4A
Ixiadal	5B	Joulestraat	3D
		Juffrouw Maashofje	1A
		Juliana van Stolberghof	3C
		Julianakade	3B
J		Julianastraat	3B
J.C. de Rijpstraat	T1	Julius Caesarlaan	12D
J.H. Oortweg	7A	Julius Röntgenstraat	10C
Jacob Catslaan	8C	Junostraat	12D
Jacob Geelstraatje	2B	Jupiterlaan	12D
Jacob Romansstraat	10C	Justus Carel Huis	2B
Jacob van Campenlaan	10C		
Jacobsdochtershof	1B		
Jacques Perkstraat	10B		
Jacques Urlusplantsoen	10C	K	
Jadestraat	8D	Kaardesteeg	1A
Jan C. Smutsstraat	4A	Kaarsenmakersplein	1B
Jan Goedeljeehof	1A	Kaarsenmakersstraat	1B
Jan Keldermansstraat	10C	Kaasmarkt	1A
Jan Lievensstraat	3B	Kabeljauwsteeg	1A

Kagerstraat		Klooster	1A
- NOZ tussen Zweilandlaan en Eijmerspoelstraat	6B	Kloosterpoort	1A
- NZ tussen Eijmerspoelstraat en Faljerilstraat	6B	Klutenpad	5B
- ZZ tussen Eijmerspoelstraat en Faljerilstraat	6A	Kneppelhoutstraat	10B
- ZWZ tussen Faljerilstraat en Rijnsburgerweg	6A	Knotterpad	T4
Kaiserstraat	1A	Koddesteeg	1A
Kalvermarkt	1A	Koekoeksplaats	5B
Kamerlingh Onnesplein	2C	Koenesteeg	1A
Kamilletuin	5B	Koestraat	1A
Kampersteeg	1A	Koggewal	5B
Kanaalpark	T2	Kokkelbank	5B
Kanaalstraat	2C	Kolfmakersteeg	1A
Kanaalweg	2C	Komkommerhof	1A
Kapellenpad	5B	Koninginnelaan	2C
Kapelstraat	1A	Koningstraat	
Kapteynstraat	2C	- NZ tussen Willem de Zwijgerlaan en Schapenwei	3C
Karel Doormanweg	T1	- tussen Schapenwei en Driemanschapskade	3D
Kastanjekade	2C	- ZZ tussen Driemanschapskade en Maresingel	3B
Kasteelhof	12C	Kooihof	3A
Katharina Boudewijnskade	9A	Kooilaan	
Katoenpark	1B	- NZ tussen Willem de Zwijgerlaan en Ringkade	3C
Kenauweg	T1	- ZOZ tussen Ringkade en Herensingel	3A
Kennedylaan	10C	- ZWZ tussen Ringkade en Herensingel	3B
Kennewegsteeg	1A	Kooipark	3A
Kerksteeg	1A	Kooizicht	3A
Kernstraat	2C	Koolgracht	1C
Kersenstraat	11A	Koolstraat	1C
Kerstroos	5B	Koolwitjespad	5B
Ketelboetersteeg	1A	Koornbrugsteeg	1A
Ketelmeerlaan		Kopermolen	5A
- OZ tussen IJsselmeerlaan en Horstenrode	5A	Kopervlinder	5B
- WZ tussen Horstenrode en Gooimeerlaan	5B	Koppenhinksteeg	1A
Kettingstraat	12A	Koraalstraat	8D
Kiekendiefhorst	5A	Korenbloem	5B
Kiepad	1A	Korevaarstraat	1A
Kievitshoek	5B	Kornalijnstraat	8D
Kievitspad	5B	Kort Galgewater	1A
Kijfgracht	1A	Kort Rapenburg	1A
Kiljanpad	10B	Korte Hansenstraat	3B
Kiwipad	11B	Korte Langestraat	1B
Klaproos	5B	Korte Mare	
Klavertuin	5B	- NZ tussen Haarlemmerweg en Lammermarkt	1C
Klein Sionshof	1A	- ZZ tussen Lammermarkt en Oude Singel	1A
Klikspaanweg	10C	Korte Sint Agnietenstraat	1A
Klimmende Leeuwsteeg	1A	Korte Vlietpad	10C
Klimroos	5B	Kortenaerstraat	3B
Klipperwerf	5B	Korvetwal	5B
Klokpoort	1C		
Kloksteeg	1A		

Kraaienhorst	5A	Lange Lijsbethsteeg	1A
Kraaienpad	5A	Lange Mare	1A
Kraaijerstraat	1A	Lange Scheistraat	1A
Kraaiheide	5B	Lange Sint Agnietenstraat	1A
Kraanbaan	11B	Langegracht	
Krefeldlaan	12B	- NWZ tussen Volmolengracht en	
Krekelveld	5B	Zandstraat	1C
Kristalstraat	8D	- ZWZ tussen Volmolengracht en	
Kroeskarper	5B	Zandstraat	1A
Kromstevenwerf	5B	- OZ tussen Zandstraat en	
Kruisbes	5B	Houtmarkt	1C
Kruishereweg	T4	Langestraat	
Kruisstraat	1A	- NZ tussen Korte Langestraat en	
Kruitschip	1A	Waardkerkstraat	1B
Kuenenstraatje	2B	- OZ tussen Waardkerkstraat en	
Kuipersgang	1A	Nieuwe Rijn	1B
Kuipers-Rietbergstraat		- WZ tussen Waardkerkstraat en	
- NZ	10E	Nieuwe Rijn	1A
- ZZ	10C	Lariksrode	5B
Kuiperssteeg	1A	Lasserstraat	11B
Kurt Weillstraat	10C	Lau Mazirelstraat	9A
Kwartelhoek	5B	Lauwerbes	5B
Kwekerijplein	3B	Lavendeltuyn	5B
Kwikstaarhoek	5B	Le Mairestraat	T1
		Le Pooleweg	T2
		Lederkarper	5B
L		Leededwarsstraat	12C
Laan der Verenigde Naties	12B	Leedepad	5B
Laan te Rhijnhof	T3	Leedestraat	12C
Lage Morsweg		Leeghwaterstraat	
- NZ tussen Cruquiuslaan en		- NZ	8E
Leeghwaterstraat	8E	- ZZ	8C
- ZZ tussen Leeghwaterstraat en		Leemansstraat	8C
Morsweg	8C	Leeuwenhoekstraat	3B
Lage Rijndijk	3A	Leeuwerikstraat	6A
Lakenplein	1B	Leeuwenstraat	2C
Lambertushof	1A	Legewerfsteeg	1A
Lammenschanspark	11C	Leidse Hout	T3
Lammenschansplein	11A	Leidseweg	T4
Lammenschansweg		Lekstraat	12C
- NZ tussen Zoeterwoudesingel en		Leliestraat	2C
spoorlijn	2C	Lemsterakwerf	5B
- WZ tussen spoorlijn en		Lepelaarsoord	5B
Veilingkade	T1	Leuvenstraat	
- ZOZ tussen spoorlijn en		- NZ	2B
Plantijnstraat	T1	- ZZ	2C
- ZZ tussen Veilingkade en		Levendaal	1A
Lammerbrug	11A	Libellenveld	5B
Lammermarkt		Liesbeth Ribbiuspad	9A
- NWZ tussen Nieuwe Beestenmarkt		Lieveheersbeestjespad	5B
en Zamenhofstraat	1C	Lieven de Keijstraat	10C
- ZWZ tussen Nieuwe Beestenmarkt		Ligusterbes	5B
en Zamenhofstraat	1A	Lijsterbes	5B
- OZ tussen Zamenhofstraat en		Lijsterstraat	6A
Volmolengracht	1C	Lindestraat	2C

Lingestraat	12C	Maredijk	3B
Lintgras	5B	Maredijkhofje	3B
Lisztpad	10C	Maredijksepolderpad	4B
Liviuslaan	12D	Marendorpse Dwarsstraat	1A
Lizzy Ansinghstraat	9A	Marepark	3B
Lobeliadal	5B	Marepoortkade	1C
Lodewijk Napoleonstraat	3D	Maresingel	3B
Lodewijk van Deijsselstraat	10B	Marga Klompéstraat	9A
Lokhorststraat	1A	Margaret Staalstraat	9A
Lombardpoort	1A	Margaretha Simonskade	9A
Lombardsteeg	1A	Margo Antinkpad	9A
Lombokstraat	3A	Margo Antinkstraat	9A
Looiersplein	1B	Margrietstraat	3B
Looktuin	5B	Maria Austriapad	9A
Lopsenstraat	4A	Maria Dermoûtpad	9A
Lorentzhof	2C	Maria Gijzenplein	1A
Lorentzkade	2C	Maria Gijzensteeg	1A
Loridanshof	1A	Maria Montessoripad	9A
Loskade	11B	Maria Rutgersweg	9A
Lotte Beesestraat	9A	Maria Voskade	9A
Louis Armstronglaan	10D	Marianne van Herwerdenpad	9A
Louis Couperusstraat	10B		9A
Louis Elsevierstraat	8D	Marie Boddaertpad	9A
Louise de Colignystraat	3B	Marie Boddaertstraat	9A
Louise Hardenbergsingel	9A	Marie de Lannostraat	9A
Louise Kerlingstraat	9A	Marie Jungiusstraat	9A
Louise Wentstraat	9A	Marie van Eijdsenpad	9A
Lucas van Leijdenstraat	3B	Mariënpoolstraat	
Luchtmansplein	8D	- NOZ tussen Zweilandlaan en	
Lucebertstraat	10B	Eijmerspoelstraat	6B
Lucretia van Merkenstraat	9A	- ZZ tussen Eijmerspoelstraat en	
Lupinetuin	5B	Bonaventura College	6B
Lusthoflaan	3B	- NZ tussen Eijmerspoelstraat en	
Lutulistraat	8A	Bonaventura College	6A
Luzacstraat	8D	- ZWZ tussen Bonaventura College	
Luzernevlinder	5B	en Rijnsburgerweg	6A
		Marijkestraat	3B
		Marislaan	
		- OZ	3B
		- WZ	4B
		Marktsteeg	1A
		Marnixstraat	
		- NOZ tussen Daendelsstraat en	
		Molenstraat	3B
		- NWZ tussen Daendelsstraat en	
		Molenstraat	3D
		- ZZ tussen Molenstraat en	
		Maresingel	3B
		Marowijnepad	3C
		Martin Luther Kingpad	8D
		Mary Beystraat	11B
		Mary Zeldenrustweg	9A
		Matilopad	12A
		Matiloweg	12A
		Matthias de Vrieshof	2B
M			
Maaïke de Bruijnpad	9A		
Maansteenpad	8D		
Maanvlinder	5B		
Maarsmansteeg	1A		
Maartenshof	1A		
Maartje Offerspad	9A		
Maasstraat	12C		
Madame Curiestraat	3B		
Madoerastraat	3A		
Magda de Haasstraat	9A		
Magda Janssenspad	9A		
Magdalena Moonsstraat	2B		
Magnoliadal	5B		
Mahlerstraat	10C		
Maliebaan	2B		
Mandenmakerssteeg	1A		

Mauritsstraat	3B	Molensteeg	1A
Max Planckweg	7A	Molenstraat	
Max Regerlaan	10C	- NZ	3D
Mecklenburgerstraat	3B	- ZZ	3B
Medusastraat	3A	Molenwerf	
Meerburgerkade	12C	- NZ tussen Schuttersveld en	
Meerburgerstraat	12C	Molenmuseum 'De Valk'	1A
Meerforel	5B	- ZZ tussen Molenmuseum 'De Valk'	
Meerhof	10B	en Lammermarkt	1C
Meermanshof	1A	Molenwerfsteeg	1A
Mees Toxopeüsstraat	T1	Molenzicht	5A
Meeuwenzijde	5B	Mondlanestraat	8D
Meidoornstraat	2C	Montgomerystraat	
Meijerskade	2C	- NOZ tussen Vijf Meiplein en J.	
Meijestraat	12A	Poststraat	10C
Meikeverpad	5B	- NWZ tussen Vijf Meiplein en J.	
Meisjespoort	1A	Poststraat	10E
Melchior Treublaan	2C	- ZZ tussen J. Poststraat en De	
Melissetuin	5B	Bazelstraat	10C
Meloenpad	T1	Mooi Japiksteeg	1A
Meloenstraat	11A	Morellenweg	T1
Mendelssohnkade	10C	Morgenstertuin	5B
Mendelweg	7A	Moriaansteeg	1A
Mercuriusstraat	12D	Morskade	8B
Merelstraat	6A	Morslaan	8C
Merendonk		Morssingel	
- OZ	5B	- NOZ tussen Rijnsburgersingel en	
- WZ	5A	Plesmanlaan	4B
Merwedestraat	12C	- ZZ tussen Plesmanlaan en	
Meyerbeerpad	10C	Morsweg	4A
Mezenstraat	6A	Morssingelterrein	4B
Middelstegracht	1A	Morsstraat	1A
Middelweg	1A	Morsweg	4A
Mierennesthofje	1A	Mosroos	5B
Mierenpad	5B	Mosselbank	5B
Mies Ruthplaats	9A	Mosterdsteeg	1A
Milanenhorst	5A	Mozartstraat	10C
Mimi Boesnachstraat	9A	Muiderkring	8E
Mimosaduin	5B	Muldersstraat	10B
Mina Krusemanstraat	9A	Multatuliplein	8A
Minervalaan	12D	Munnikenstraat	3B
Minet Storm-van der Chijspad		Muskadelsteeg	1A
	9A	Musschenbroekstraat	
Minnebroersgracht	1B	- NZ	3C
- OZ	1B	- ZZ	3B
- WZ	1A	Mussenplaats	5B
Minnestraat	1B		
Mirakelsteeg	1A		
Mirtebes	5B	N	
Moddermanstraat	2C	Nachtegaallaan	
Moerbeistraat	11B	- OZ	6A
Moessorgkistraat	10C	- WZ	T4
Molenaarspad		Nannie van Wehlstraat	9A
- NZ	5B	Narcissenstraat	2C
- ZZ	5A	Narmstraat	1A

Nassaustraart	3B	- NWZ tussen Hofdijck en Spoor	
Nautilusbank	5B		T3
Neeltje Lokersepada	9A	- ZOZ tussen Spoor en Willem de	
Neeltje van Zuytbrouckhof	1A	Zwijgerlaan	3B
Nellie Bodenheimpad	9A	- ZWZ tussen Spoor en Willem de	
Nellie van Kolstraat	9A	Zwijgerlaan	4B
Neptunuskade	12D	Oesterbank	
Newtonweg	7A	- OZ	5A
Nickeriepad		- WZ	5B
- NZ tussen Marowijnepad en		Ohmstraat	3D
Timorstraat	3C	Oliemolen	5A
- ZZ tussen Timorstraat en		Olieslagerspoort	1A
Atjehstraat	3A	Olivabank	5B
Nicolaas Beetsstraat	10B	Olmenrode	5B
Niek Engelschmanstraat	3B	Oltmansstraat	10B
Niels Bohrweg	7A	Ommedijkseweg	T4
Nienke van Hichtumpad	9A	Onafhankelijkheidsweg	8D
Nienke van Hichtumstraat	9A	Onyxhof	8D
Nieuwe Beestenmarkt	1A	Oost Havenstraat	1A
Nieuwe Koningstraat	3C	Oostdwarsgracht	
Nieuwe Mare		- NZ tussen Langegracht en	
- NZ tussen Marepoortkade en		Baatstraat	1C
Lammermarkt	1C	- ZZ tussen Baatstraat en Oude	
- ZZ tussen Lammermarkt en Oude		Singel	1A
Singel	1A	Oosterdwarsstraat	3B
Nieuwe Rijn		Oosterkerkstraat	1B
- OZ tussen Hoogstraat en		Oosterstraat	3B
Oranjejgracht	1B	Opaalstraat	8D
- WZ tussen Oranjejgracht en		Operapad	10C
Kaarsenmakersstraat	1A	Oppenheimstraat	2C
Nieuwe Waardstraat	1B	Oranjeboomstraat	1A
Nieuwebrugsteeg	1A	Oranjejgracht	1B
Nieuwenhuizenweg	T2	Oranjerie	3B
Nieuwsteeg	1A	Oranjestraat	3B
Nieuwstraat	1A	Os en Paardenlaan	3B
Noachstraat		Oude Herengracht	1A
- OZ	10C	Oude Rijn	1A
- WZ	10D	Oude Singel	
Nonnensteeg	1A	- WZ tussen Beestenmarkt en	
Noord Rundersteeg	1A	Klokpoort	1A
Noordeinde	1A	- OZ tussen Klokpoort en	
Noordeindeplein	T1	Houtmarkt	1C
Noorderpark	3C	Oude Varkenmarkt	1A
Noorderplantsoen	1A	Oude Vest	1A
Noorderstraat	1C	Oudplein	12B
Nova-Passage	1A	Overrijn	3B
		Ovidiusstraat	12D
		Oxfordlaan	12B
O			
Obrechtstraat	10C		
Octavialaan	12D		
Oegstgeesterweg			
- NOZ tussen Hofdijck en Spoor			
	T4		
P			
		P.C. Hooftlaan	
		- NOZ tussen Jacob Catslaan en	
		Eerste Leidse Schoolvereniging	
			8E

- ZWZ tussen Eerste Leidse		Pieter de la Courtstraat	2C
Schoolvereniging en Lage Morsweg		Pieter Gerritz Speckhof	1A
	8C	Pieter van der Aastraat	8D
P.J. Blokstraat	2C	Pieter Vreedestraat	1A
P.N. van Eyckhof	2B	Pieterskerk-Choorsteeg	1A
Paganinistraat	10C	Pieterskerkgracht	1A
Pagepad	5B	Pieterskerkhof	1A
Pakhuisstraat	1A	Pieterskerkstraat	1A
Pakschuitwerf	5B	Pioenhof	2C
Pal Maletterstraat	8D	Pioenstraat	2C
Panagoulispad	8D	Plaatsteeg	1A
Papegaaisbolwerk	1A	Plantage	1A
Papengracht	1A	Plantagelaan	1A
Papiermolen	5A	Plantijnstraat	11A
Paradijssteeg	1A	Plantsoen	1A
Paramaribohof	3C	Platanenrode	5B
Paramaribostraat	3C	Platschelpenbank	5B
Parelmoervlinder	5B	Plesmanlaan	
Parelstraat	8D	- NOZ tussen Morssingel en	
Park de Put	1A	Pesthuislaan	7B
Park die Leythe	12A	- NWZ tussen Pesthuislaan en A44	
Park Hooghkamer	10C		7A
Parkstraat	3A	- WZ tussen A44 en Ingenieur G.	
Parkzicht	5A	Tjalmaweg	T4
Parmentierweg	4B	- ZZ tussen Morssingel en A44	
Pascalstraat	3D		8E
Passiebloem	5B	Pluimgras	5B
Pasteurstraat	3B	Poelgeeststraat	3B
Patellabank	5B	Poelwetering	7A
Paterstraatje	1A	Poldermolen	5A
Patrijzenhoek	5B	Polderpad	T4
Paul Krugerstraat	4A	Polderpark Cronesteyn	T4
Pauline de Haanstraat	9A	Pomonapad	6B
Paulus Buysstraat	6A	Pompoenweg	T1
Paviljoenshof	4B	Porcelainvlinder	5B
Pelgrimspoort	1A	Potgieterlaan	10B
Pelikaanhof	1A	Pottenbakkersgang	1A
Pelikaanstraat	1A	President Steinstraat	4A
Pelmolen	5A	Pretoriusstraat	8B
Peppelrode	5B	Primuladuin	5B
Perenweg	T1	Prins Frederikstraat	3B
Pergolesipad	10C	Prins Hendrikplein	3B
Persant Snoepweg	12A	Prins Hendrikstraat	3B
Perzikweg	T1	Prinsenstraat	3B
Pesthuislaan		Prinses Wilhelminastraat	2C
- OZ	7B	Prinsessekade	1A
- WZ	7A	Professorenpad	2C
Peter van Anrooystraat	10C	Punterwerf	5B
Petronella Moenspad	9A	Purcellstraat	10C
Petronella Moensweg	9A	Purperforel	5B
Petronella Voûtepad	9A	Purperwier	5B
Petuniadal	5B	Putterplaats	5B
Piet Heinstraat	3B		
Piet Paaltjenspad	7B		
Pieter Bothstraat	3C		

R		Rivierforel	5B
Raamsteeg	1A	Robert Kochplaats	3B
Raamstraat	3B	Robijnhof	8D
Rapenburg	1A	Robijnstraat	8D
Ravelstraat	10C	Roekenpad	5A
Ravenhorst	5A	Roekenplaats	5B
Ravenpad	5A	Roemer Visscherstraat	8C
Regenboogforel	5B	Roggebroodshof	1A
Regenboogpad	5B	Rogier van Otterloopad	10C
Reigerhorst	5A	Romeroplein	8D
Reigerpad	5A	Ronner-Knipstraat	9A
Reina Prinsen Geerligspad	9A	Ronnie Biermanpad	9A
Reineveststeeg	1C	Roodborststraat	6A
Reitzstraat	8B	RoodenburgerstrAat	2C
Rembrandtpark	1A	Roomburgereiland	T2
Rembrandtplaats	1A	Roomburgerlaan	2C
Rembrandtstraat	1A	Roomburgerpad	T2
Resedastraat	2C	Roomburgerweg	
Reuvenplaats	1A	- NZ tussen Nieuwe Rijn en Hoge	
Rhijnhofweg		Rijndijk	12A
- NOZ	T3	- NOZ tussen Hoge Rijndijk en Julius	
- ZWZ	8A	Caesarlaan	12C
Rhijnvreugd	T4	- OZ tussen ulius Caesarlaan en	
Richard Holstraat	10C	Drususlaan	12D
Ridderspoortuin	5B	- ZZ tussen Drususlaan en	
Rie Cramerlaan	9A	Roomburgerpad	T2
Rietgorspad	5B	Rooseveltstraat	
Rietveldpad	10C	- NOZ tussen Telderskade en	
Rigolettohof	10C	Vrijheidslaan	11B
Rijksweg 11	T4	- NWZ tussen Telderskade en	
Rijksweg A4	T4	Lasserstraat	10B
Rijksweg A44	T4	- WZ tussen Lasserstraat en	
Rijn en Schiekade	2B	Kuipers-Rietbergstraat	10E
Rijndijk		- ZOZ tussen Vrijheidslaan en	
- NOZ	8A	Voorschoterweg	T1
- ZWZ tussen A44 en Haagse		- ZWZ tussen Kuipers-Rietbergstraat	
Schouwweg	T1	en Voorschoterweg	T1
- ZWZ tussen Haagse Schouwweg		Rosa de Werdstraat	9A
en spoor	9A	Rosa Manusstraat	9A
Rijndijkstraat	2C	Rosa Spierstraat	9A
Rijnkade	2A	Rosenburch	T1
Rijnoever	8B	Rosmolen	5A
Rijnsburgersingel	3B	Rossinistraat	10C
Rijnsburgerweg		Rousselpad	10C
- NZ	6A	Rozenkwartsstraat	8D
- ZZ	6A	Rozenpad	5B
- ZZ Van Eijsingapark	6B	Ruime Consciëntiestraat	1A
Rijnstraat	1A	Rupsenpad	5B
Rijnstroomstraat	2A		
Rijnzichtstraat			
- NZ	8B	S	
- ZZ	10A	Sabastraat	3C
Ringkade		Saffierstraat	8D
- NZ	3C	Saffraantuin	5B
- ZZ	3A	Salomonsteeg	1A

Salvador Allendeplein	8D	Sint Aagtenstraat	1A
Salvatorshof	1A	Sint Anna Aalmoeshuis	1A
Sam van Houtenplein	12B	Sint Anna'shof	1A
Samuel de Zee'shof	1A	Sint Eustatiusstraat	3C
Sandifortdreef	7B	Sint Jacobsgracht	1A
Sara de Bronovoplein	9A	Sint Jacobshof	1A
Sara Knipscheerstraat	9A	Sint Janshof	1A
Sara Trooststraat	9A	Sint Jorissteeg	1A
Satijnvlinder	5B	Sint Maartenstraat	3C
Scarlattistraat	10C	Sint Pancrassteeg	1A
Schachtenhof	1A	Sint Ursulasteeg	1A
Schaduwpad	5B	Sionshof	1A
Schaepmanplein	12B	Sionsteeg	1A
Schagensteeg	1A	Sis Heijsterpad	9A
Schapenbelpoort	1A	Sjahirstraat	8D
Schapensteeg	1A	Skûtsjeswerf	5B
Schapenwei	3D	Slaaghsloot	T3
Scharlakenbes	5B	Slachthuislaan	3D
Scheepmakerssteeg	1A	Sleedoorntuin	5B
Scheepswerf	3A	Sleutelbloem	5B
Schelpenkade	2B	Sliksteeg	1A
Scheringstraat	1A	Sloepenwal	5B
Schermerhornpad	12B	Sluisstraat	8C
Schimmelpenninckstraat	3D	Smaragdlaan	
Schimmelstraat	10B	- NZ tussen Hoge Morsweg en	
Schipholweg	4B	Agaatlaan	T3
Schoenerwal	5B	- ZZ tussen Hoge Morsweg en	
Schokkerwerf	5B	Agaatlaan	8D
Scholtenstraat	2C	- ZZ tussen Agaatlaan en	
Schoolmeesterpad	3C	Aquamarijnstraat	8D
Schoolsteeg	1A	Smederijstraat	11B
Schouwenhove	8E	Smellekenhorst	5A
Schouwenwerf	5B	Smétanastraat	10C
Schrijverkenspad	5B	Smidssteeg	1A
Schubertlaan	10C	Sneeuwbes	5B
Schubertplein	10C	Snelliusplaats	3B
Schutterstraat	3B	Snippenhoek	5B
Schuttersveld	4B	Snippenpad	5B
Scilladijn	5B	Snoekforel	5B
Sebastiaansdoelen	1A	Snouck Hurgronjestraat	2C
Segaarstraat		Soembastraat	3A
- NZ	10B	Sonia Gaskellstraat	9A
- ZZ	10E	Sophiahof	1A
Seinpaalstraat	3B	Sophiastraat	3B
Sellegerveld	9A	Spaarnestraat	12C
Semmelweisstraat	3D	Sparrenrode	5B
Senecastraat	12D	Sperwerhorst	5A
Seringenstraat	2C	Sperwerpad	5A
Sibelliusstraat	10C	Spiegelkarper	5B
Sieboldstraat	3A	Spiegelhelstraat	8C
Sijthoffstraat	8D	Spijkerboorsteeg	1A
Simon Stevinpad		Spilsteeg	1A
- NOZ	8E	Spoelstraat	1B
- ZWZ	8D	Spoorbloem	5B
Simontjespad	5B	Spoorlaan	3B

Spoorweghavenpad	T1
Spreeuwenplaats	5B
Springerpad	6B
Staalwijkstraat	
- NZ tussen Stadhouderslaan en	
Leuvenstraat	2B
- ZZ tussen Leuvenstraat en	
Herenstraat	2C
Stadhouderslaan	2B
Stadhuisplein	1A
Stadspolderpad	T1
Stadspolderweg	3B
Stadzicht	5A
Stalpaerthof	10C
Stan Kentonstraat	10D
Standerdmolen	5A
Staringkade	10B
Stationsplein	4B
Stationsweg	4B
Staverse jolwerf	5B
Steenloperspad	5B
Steenschuur	1A
Steenstraat	1A
Stekelzegge	5B
Stellingmolen	5A
Steneveltpark	3A
Sterrenwacht	1A
Sterzegge	5B
Steve Bikostraat	8D
Stevensbloem	9A
Stevenshof	1A
Stevenshofdreef	9A
Stevenspark	9A
Stieltjesstraat	2C
Stille Mare	1A
Stille Rijn	1A
Stokroos	5B
Storm Buysingstraat	8C
Strandschelpenbank	5B
Strausspad	10C
Strawinskypad	10C
Strobloem	5B
Struikheide	5B
Stuwstraat	8C
Stuyvesanthof	3C
Sumatrastraat	3A
Surinamestraat	3C
Suringarstraat	2C
Suze Baarhof	9A
Suze Groenewegplein	12B
Suze Robertsonstraat	9A
Swammerdampad	6B
Sweelincklaan	10C

T	
't Joppepad	5B
Tacitusstraat	12D
Takwier	5B
Tamboerpad	4B
Tandkarper	5B
Tasmanstraat	3B
Telderskade	
- NWZ tussen Churchilllaan en	
Boshuizerkade	T3
- ZWZ tussen Churchilllaan en	
Boshuizerkade	10E
- tussen Boshuizerkade en	
Rooseveltstraat	10B
- OZ tussen Rooseveltstraat en Rijn-	
Schiekade	11B
Temminckstraat	2C
Ten Katestraat	10B
Ter Haarkade	
- OZ	10B
- WZ	10A
Tesselschadestraat	8C
Teunisbloem	5B
Tevelshof	1A
Theda Mansholtstraat	9A
Theo Mann-Bouwmeesterstraat	
	9A
Thérèse Schwartzestraat	9A
Theresiastraat	3D
Thorbeckestraat	2C
Tiboel Siegenbeekstraat	2C
Tieleman en Drosweg	T2
Tijgeroogstraat	8D
Timorstraat	
- NZ	3C
- ZZ	3A
Tine Tammespad	9A
Tine van Dethstraat	9A
Titus Brandsmalaan	10C
Tjalkenwerf	5B
Tjotterwerf	5B
Toermalijnstraat	8D
Tollensstraat	10B
Tomatenstraat	11A
Tommy Dorseykade	10D
Top Naeffstraat	9A
Topaaslaan	8D
Torenbes	5B
Torenmolen	5A
Toscaninilaan	10C
Toussaintkade	
- OZ tussen Boshuizerkade en	
spoor	10B
- NWZ tussen Churchilllaan en Terh	
Haarkade	10A

- ZWZ tussen Churchilllaan en		Van Assendelftshof	1C
Boshuizerkade	T3	Van Baerlestraat	8C
Touwslagersgang	1A	Van Banchemhof	10C
Trambaan	7A	Van Bemmelenstraat	2C
Transvaalhof	4A	Van Beuningenlaan	
Transvaalkade	4A	- OZ	T3
Trekvaartplein	6C	- WZ	6A
Trekvlietpad	11B	Van Blankenburgstraat	10C
Trien Semlerstraat	9A	Van de Sande Bakhuyzenlaan	
Trix Terwindtstraat	9A		2C
Troelstraplein	12B	Van den Brandelerkade	2C
Trompstraat	3B	van der Blom-Vijlbriefhof	9A
Truus Schröderpad	9A	van der Blom-Vijlbriefstraat	9A
Truus Smuldersstraat	9A	Van der Duynstraat	3B
Truus van Lierpad	9A	Van der Helmlaan	10C
Truus Wijsmullerpad	9A	Van der Hoevenstraat	2C
Tsjaikowskikade	10C	Van der Lubbehof	1A
Tuinbank	5B	Van der Sterrepad	1A
Tuinderijpad	10D	Van der Tasstraat	4A
Tuinpad	5B	Van der Waalsplein	2C
Tulpenstraat	2C	Van der Waalsstraat	2C
Tunicaduin	5B	Van der Werfpark	1A
Tureluurpad	5B	Van der Werfstraat	1A
Turfmarkt	1A	Van Eijsingapark	6B
Turkooislaan	8D	Van Galenstraat	3B
Tweelingstraat	1C	Van Heussenstraat	3A
		Van Hillepad	9A
		Van Hogendorpstraat	3D
		Van Ledenberchstraat	6A
U		Van Lennepstraat	10B
Uhlenbeckkade	2C	Van Limburg Stirumstraat	3D
Uilenhorst	5A	Van Oldenbarneveltstraat	6A
Uilenpad	5A	Van Randwijkstraat	10E
Uiterste gracht		Van Ravelingenstraat	
- NZ tussen Oude Rijn en Ingenieurs		- NZ	8E
Driessenstraat	1A	- ZZ	8D
- ZWZ tussen Ingenieurs		Van Riebeeckhof	3C
Driessenstraat en Nieuwe Rijn		Van 's-Gravensandestraat	10C
	1A	Van Slingelandtlaan	
- ZOZ tussen Ingenieurs		- NZ	T3
Driessenstraat en Nieuwe Rijn		- ZZ	6A
	1B	Van Speykstraat	3B
Utrechtse Jaagpad	12A	Van Swietenstraat	6B
Utrechtse Veer	1A	Van 't Hoffstraat	2C
		Van Toornvlietstraat	3A
		Van Vollenhovenkade	
V		- NZ	2C
Vaartkade	3B	- ZZ	T3
Vaartstraat	3B	Van Vollenhovenplein	2C
Valdezstraat	2B	Van Waverenweg	T3
Valeriusstraat	10C	Van Wijkplaats	2B
Valkenburgseweg	8A	Van Winden-eiland	9A
Valkenhof	5A	Vederwier	5B
Valkenhorst	5A	Veenbes	5B
Valkenpad	5A	Veerhuis	2A
Valkensteeg	1A		

Veerpolderpad	5B	Vondellaan	
Veerstraat	1A	- NZ tussen Plesmanlaan en G.	
Veilingkade	11A	Brandtstraat	8E
Veluwemeerlaan	5B	- OZ tussen G. Brandtstraat en P.C.	
Vendelstraat	3B	Hooftlaan	8E
Venusstraat	12D	- ZZ tussen P.C. Hooftlaan en	
Vera Bondamstraat	9A	Damlaan	8C
Verbeekstraat	8E	- WZ tussen G. Brandtstraat en	
Verdamstraat	2C	Damlaan	8C
Verdistraat	10C	Voorjaarszegge	5B
Verfmolen	5A	Voorschoterweg	
Vergiliusstraat	12D	- NO tussen Rooseveltstraat en	
Versijdenstraat	3A	Trekvluitbrug	T1
Ververstraat	1A	- ZO tussen Rooseveltstraat en	
Ververstraatplein	1A	Trekvluitbrug	11B
Vestestraat		- NW tussen De Korte Vliet en	
- NZ tussen Oude Rijn en Ingenieurs		Rooseveltstraat	10C
Driessenstraat	1A	- ZW tussen De Korte Vliet en	
- ZWZ tussen Ingenieurs		Rooseveltstraat	T1
Driessenstraat en Nieuwe Rijn		Voorstraat	3A
	1B	Vossebes	5B
- ZOZ tussen Ingenieurs		Vossemeerlaan	5B
Driessenstraat en Nieuwe Rijn		Vossiusplein	
	1A	- OZ	8E
Vestwal	1C	- WZ	8C
Victoria Regiapad	5B	Voszegge	5B
Vierlinghlaan	8E	Vreewijkstraat	2B
Vijf Meilaan		Vrijheidslaan	
- OZ tussen Churchilllaan en		- NZ tussen Vijf Meilaan en	
Vrijheidslaan	10E	Zoeterwoudseweg	11B
- WZ tussen Trompweg en		- ZZ tussen Vijf Meilaan en	
Churchilllaan	10C	Zoeterwoudseweg	T1
Vijf Meiplein	10E	- OZ tussen Zoeterwoudseweg en	
Vingboonshof	10C	Herenstraat	11B
Vinkenstraat	6A	Vrouwenkerkhof	1A
Vinkweg	T4	Vrouwenkerkkoorstraat	1A
Violaduin	5B	Vrouwenkerksteeg	1A
Viottapad	10C	Vrouwensteeg	1A
Virulypad	4B	Vrouwenweg	T4
Vismarkt	1A	Vulcanusstraat	12D
Visserspad	5B	Vuurbloem	5B
Vitruviusstraat	12D		
Vivaldistraat	10C		
Vliervlinder	5B	W	
Vliet	1A	W.F. Hermanshof	10B
Vlietweg	T4	Waardgracht	1B
Vliststraat		Waardkerkplein	1A
- NZ	12C	Waardkerksteeg	
- ZZ	12D	- NZ	1B
Vollebregtshof	1A	- ZZ	1A
Vollersgracht	1A	Waardstraat	3B
Volmolengracht	1A	Wagnerplein	10C
Voltastraat	3D	Waldeck Pyrmontstraat	3B
		Walraven van Hallstraat	10C
		Warmonderweg	

- NOZ	T3	Wolmaransstraat	4A
- ZOZ	6A	Wolsteeg	1A
Wassenaarseweg		Woudbes	5B
- ZZ ten westen van Albinusdreef		Wulkenbank	5B
	7A		
- ZZ ten oosten van Albinusdreef			
	7B		
- NZ ten westen van		Z	
Nachtegaallaan	T4	Zaagjesbank	5B
- NZ ten oosten van		Zaalbergweg	T2
Nachtegaallaan	6B	Zaanstraat	12C
Wasstraat	2C	Zakpoort	1A
Watergeuzenstraat	2B	Zalmforel	5B
Watermolen	5A	Zamenhofstraat	1C
Watersteeg	1A	Zandstraat	
Wattstraat	3D	- NWZ tussen Langegracht en	
Weddesteeg	1A	Baatstraat	1A
Weegbreetuin	5B	- NOZ tussen Langegracht en	
Weeshuishof	1A	Baatstraat	1C
Weidehof	10B	- ZZ tussen Baatstraat en Oude	
Weigeliadal	5B	Singel	1A
Wervepad	5B	Zandzegge	5B
West Havenstraat	1A	Zeeforel	5B
Westlanderwerf	5B	Zeemanlaan	2C
Wevershof	1B	Zeewier	5B
Wiardi Beckmanstraat	10C	Zegersteeg	1A
Wiekelhorst	5A	Zernikedreef	7A
Wiekelpad	5A	Zijdevlinder	5B
Wielmakersteeg	1A	Zijldonk	5A
Wierickestraat	12D	Zijleiland	5B
Wijnbes	5B	Zijloever	3A
Wilgenrode	5B	Zijloeverpad	3A
Wilhelmina Bladergroenweg	9A	Zijlplaats	1A
Wilhelmina Schweickhardtplein		Zijlsingel	3B
	9A	Zijlstraat	1A
Wilhelmuspad	2B	Zilverkarper	5B
Willem Barentszstraat	T1	Zilver schoontuin	5B
Willem de Zwijgerlaan	3C	Zinniadal	5B
Willem Dreeslaan	12B	Zirkoonstraat	8D
Willem Klooslaan	10B	Zocherstraat	10C
Willem Pijperstraat	10C	Zoeterwoudsesingel	2C
Willem van der Madeweg		Zoeterwoudseweg	
- NZ tussen Hoge Rijndijk en		- NOZ tussen Vrijheidslaen en	
Drususlaan	12D	Veilingkade	11B
- NWZ tussen Drususlaan en		- ZOZ tussen Veilingkade en	
Heinikenpad	T2	Corbuloweg	11A
- ZOZ	T4	- WZ tussen Vrijheidslaen en	
Willemijn Posthumuspad	9A	Corbuloweg	T1
Willemshof	1A	Zonlichtpad	5B
Willemstraat	3B	Zonnebloem	5B
William Brewstersteeg	1A	Zonnedauwtuin	5B
Wintervlinder	5B	Zonneveldstraat	1A
Witte Rozenstraat	2B	Zonnewende	5B
Witte Singel	2B	Zoutkeetshof	1C
Wollegas	5B	Zuid Rundersteeg	1A
		Zuidsingel	1B

- NZ tussen Kalvermarkt en Minnebroersgracht	1A
- NOZ tussen Minnebroersgracht en Fransiskanerbrug	1B
- ZZ tussen Kalvermarkt en Fransiskanerbrug	1B
Zuster Bertkenstraat	9A
Zuster Meijboomstraat	9A
Zuster Reichertstraat	9A
Zusterhof	1A
Zwanenpad	5B
Zwanenzijde	5B
Zwarte Pad	3C
Zwartehandspoort	1A
Zwartemeerlaan	5B
Zweilandlaan	6B
Zwenkgras	5B

Colofon

De welstandsnota werd opgesteld in opdracht van de gemeente Leiden door Architectenwerk Twan Jütte te Delft.

Architectenwerk Twan Jütte

Stedenbouw en architectuur

Voorstraat 94

2611 JT Delft

015 261 97 84

www.welstand.com

Twan Jütte, Delft

LEIDEN

Maart 2010